

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KİMLİK YÖNELİMLERİ,
BAĞLANMA STİLLERİ VE ÖZNEL İYİ OLUŞ
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seval GÜRSOY

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

Tez Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN

TEMMUZ-2022

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KİMLİK YÖNELİMLERİ,
BAĞLANMA STİLLERİ VE ÖZNEL İYİ OLUŞ
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seval GÜRSOY

ORCID ID: 0000-0002-3163-3316

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

Bu tez 21/07 /2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRIÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof.Dr. Yurdanur DİKMEN	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Kader BAHAYİ	BAŞARILI	

Enstitü Müdürü
Onay

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygu olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Seval GÜRSOY

21.07.2022

ÖNSÖZ

Tez yazım sürecimde bana yol gösteren, çalışmamın her ayrıntısıyla sabırla ilgilenen ve desteklerini esirgemeyen danışmanım Sayın Doktor Öğretim Üyesi Selçuk Aslan'a, emeklerinden ötürü içten teşekkür ederim.

Benden sevgi ve desteklerini her zaman esirgemeyen, beni ayakları üzerinde durabilen ve çağdaş bir birey olarak yetiştiren aile bireylerime teşekkür ederim. Onlardan esirgemek zorunda kaldığım zamanlar için gösterdikleri anlayışa minnettarım.

İş yaşamının yoğun temposunda yazmaya çalıştığım tezimde benimle birlikte veri girişi yapan öğrencilerim Senanur Yavuz ve Sudenur Yılmaz'a çok teşekkür ederim. Ek olarak çalışmama katkı sunan tüm katılımcılara ve özellikle vakitlerini ayırıp çalışmama destek olan tüm öğrencilerime teşekkür ederim.

Her daim meslek hayatımda öğrencilerimin düşüncelerini önemsemeye çalıştım. Bu çalışmam aile bireylerinin ve öğrencilerin yoluna ışık tutması dileğiyle.

Seval GÜRSOY

21.07.2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Ergenlik Dönemi	6
1.2. Kimlik Yönelimi	11
1.2.1. Kimlik Kavramı ve Kimlik Yönelimleri	11
1.2.2. Kimlik Yönelimlerini Etkileyen Faktörler.....	14
1.2.2.1. Yaş ve Kimlik.....	14
1.2.2.2. Cinsiyet ve Kimlik.....	15
1.2.2.3.Eğitim Düzeyi ve Kimlik	15
1.2.2.4.Sosyo-Ekonomik Düzey ve Kimlik.....	16
1.2.3. Kuramsal Yaklaşımlar	16
1.2.3.1. Erikson ve Psikososyal Gelişim Kuramında Kimlik	17
1.2.3.2. Kimlik Statüleri Yaklaşımı.....	17
1.2.3.3. Berzonsky'nin Kimlik Stilleri Modeli	18
1.2.4. Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları.....	19
1.3. Bağlanma Stilleri.....	21
1.3.1. Bağlanma Kavramı ve Bağlanma Stilleri	21
1.3.2. Bebeklik-Çocukluk Döneminde Bağlanma	22
1.3.3. Ergenlik Döneminde Bağlanma	23
1.3.4. Kuramsal Yaklaşımlar	24
1.3.5. Bağlanma Stillerini Etkileyen Etmenler	28
1.3.6. Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları.....	31
1.4. Öznel İyi Oluş Kavramı.....	32
1.4.1. Öznel İyi Oluşun Boyutları.....	34
1.4.2. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler	35
1.4.3. Kuramsal Yaklaşımlar	38

1.4.4. Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları	43
1.5. Kimlik Yönelimleri, Bağlanma Stilleri ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler ..	46
BÖLÜM 2: YÖNTEM	49
2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli	49
2.2. Evren ve Örneklem	49
2.3. Veri Toplama Araçları	52
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	52
2.3.2. Kimlik Ölçeği (KÖ).....	52
2.3.3. Bağlanma Stilleri Ölçeği (BSÖ).....	53
2.3.4. Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ).....	54
2.4. Verilerin Toplanması	54
2.5. Verilerin Analizi	55
BÖLÜM 3: BULGULAR.....	56
3.1 Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Verileri	56
3.2 Değişkenlerin Kendi Aralarındaki Korelasyon Analizi Sonuçları	56
3.3. Ölçeklerden Alınan Puanların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması ile Elde Edilen Sonuçlar	58
3.4. Bağlanma Stilleri, Kimlik ve Öznel İyi Oluş Arasındaki Yordayıcı Etkilere İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları	66
TARTIŞMA VE SONUÇ	69
KAYNAKÇA.....	74
EKLER LİSTESİ.....	81
EK-1: ANKET FORMU	81
EK-2: ETİK KURULU KARARI	90

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
BSÖ	: Bağlanma Stilleri Ölçeği
KÖ	: Kimlik Ölçeği
ÖİÖÖ	: Öznel İyi Oluş Ölçeği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı	50
Tablo 1 : Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı (Devam)	51
Tablo 2 : Öznel İyi Oluş, Kimlik ve Bağlanma Stilleri Ölçeklerinden Elde Edilen Puntlara Ait Betimsel Değerler	56
Tablo 3: Değişkenlerden Elde Edilen Puanlar Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	57
Tablo 4 : Cinsiyete Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları.....	58
Tablo 5 : Anne Eğitim Düzeyine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları	59
Tablo 6 : Baba Eğitim Düzeyine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları	60
Tablo 7 : Anne Mesleğine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları.....	61
Tablo 8 : Baba Mesleğine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları.....	62
Tablo 9 : Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t testi	63
Tablo 10: Ailenin Yaşadığı Yer Durumuna Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t testi Sonuçları.....	64
Tablo 11: Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları	65
Tablo 12: Gelecek Beklentilerine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları.....	66
Tablo 13: Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler	67
Tablo 14: Kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve öznel iyi oluşun kimlik yönelimini yordama gücü.....	67
Tablo 15: Kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve kimlik yöneliminin öznel iyi oluşu yordama gücü	68

Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı:	Lise Öğrencilerinde Kimlik Yönelimleri, Bağlanma Stilleri ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler		
Tezin Yazarı:	Seval GÜRSOY	Danışman:	Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Aslan
Kabul Tarihi:	21.07.2022	Sayfa Sayısı:	vi (önkısım)+ 80 (tez)+ 10 (ek)
Anabilim Dalı:	Psikoloji	Bilim Dalı:	Psikoloji
Bu araştırma lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modelinde yapılan araştırmanın evrenini Bursa ilinde yaşayan ve lise öğrencisi olan 14-18 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise Bursa kentinde yaşayan ve lise öğrencisi olan 14-18 yaş aralığındaki 348 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen veriler dört anket formu aracılığıyla toplanılmıştır. İlk anket formu olan ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerini belirlenmesine dair dört açık ve on bir kapalı uçlu soru olacak şekilde 15 sorudan oluşmaktadır. İkinci anket formu olan Kimlik Ölçeği, Cheek ve Tropp (1995) tarafından geliştirilmiş ve Coşkun (2004) tarafından Türkçeye uyarlanmış olup 35 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü anket formu olan Bağlanma Stilleri Ölçeği, Erzen (2016) tarafından geliştirilmiş olup 18 sorudan oluşmaktadır. Dördüncü anket formu ise Tuzgöl Dost’un (2005) geliştirdiği ve 46 maddeden oluşan Öznel İyi Oluş Ölçeğidir. Verilerin analizinde SPSS 25 istatistik programı kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki birlikte değişim ilişkilerin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. İki den fazla kategoriye sahip değişkenlere ait ortalamaları karşılaştırmak için tek yönlü anova analizi, iki kategoriye sahip değişkenlere ait ortalamaları karşılaştırmak için t-testi analizi, yordayıcı ilişkiler için regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak öznel iyi oluş ile kimlik yönelimi, kaçınan, kaygılı ve güvenli bağlanma arasında anlamlı ilişkiler olduğu; kadın ve erkekler arasında kimlik yönelimi, kaçınan ve güvenli bağlanma stili bakımından farklılıklar olduğu; öznel iyi oluş ile güvenli bağlanma stili ile kimlik yönelimini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Elde edilen araştırma bulguları ilgili yazın temelinde tartışılmıştır.			
Anahtar Kelimeler:	Lise Öğrencileri, Kimlik Yönelimi, Bağlanma Stilleri, Öznel İyi Oluş		

Nişantaşı University, Graduate Education Sciences Abstracts of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Relationships Between Identity Orientations, Attachment Styles and Subjective Well-Being in High School Students	
Author: Seval GÜRSOY	Supervisor: Assist. Prof. Dr. Selçuk Aslan
Date: 21.07.2022	Nu.ofpages: vi (önkısım)+80(tez)+ 10(ek)
Department: Psychology	Subfield: Psychology
This research was carried out to examine the relationships between identity orientations, attachment styles and subjective well-being of high school students. The population of the research conducted in the relational scanning model consists of participants aged 14-18 who live in Bursa and are high school students. The research sample consists of 348 participants between the ages of 14-18 who live in Bursa and are high school students. The data obtained in the research were collected through four questionnaire forms. The "Personal Information Form", which is the first questionnaire form and prepared by the researcher, consists of 15 questions, four open-ended and eleven closed-ended questions, about determining the socio-demographic characteristics of the participants. The second questionnaire form, the Identity Scale, was developed by Cheek and Tropp (1995) and adapted to Turkish by Coşkun (2004) and consists of 35 questions. Attachment Styles Scale, which is the third questionnaire form, was developed by Erzen (2016) and consists of 18 questions. The fourth questionnaire form is the Subjective Well-Being Scale developed by Tuzgöl Dost (2005) and consists of 46 items. SPSS 25 statistical program was used in the analysis of the data. Pearson correlation analysis was used to examine the covariance relationships between variables. One-way anova analysis was used to compare the means of variables with more than two categories, t-test analysis was used to compare the means of variables with two categories, and regression analysis was used for predictive relationships. As a result, there are significant relationships between subjective well-being and identity orientation, avoidant, anxious and secure attachment; there are differences between men and women in terms of identity orientation, avoidant and secure attachment style; subjective well-being and secure attachment style significantly predicted identity orientation. The research findings obtained were discussed on the basis of the related literature.	
Keywords: High School Students, Identity Orientation, Attachment Styles, Subjective Well-Being	

GİRİŞ

İnsanlar doğaları gereği kendilerine özgü özellikleri olan biricik bir varlıklardır. Bireyi diğerlerinden farklılaştıran en temel özelliklerinden biri de kimliğidir. Bireylerin kendilerini tanıma ve başkaları arasında konumlandırma sürecinin çıktısı olarak ele alınabilecek kimlik kavramı uzun süredir farklı disiplinlerin ilgi alanına girmiştir. Kimlik kavramı ile ilgili henüz bir görüş birliği bulunmamakta ve çok sayıda disiplinden kuramcılar tarafından farklı çerçevede ele alınmaktadır. Bu kapsamda kimlik kavramı psikoloji tarihinde de kendine oldukça geniş bir alan bulmuştur.

Psikolojide kimlik ile ilgili çalışmalar incelendiğinde psikolojinin çeşitli alt dallarında dahi farklı bağlamlarda ele alındığı görülmektedir. kimlik konusundaki ilk çalışmaların William James ve George Herbert Mead tarafından ele alındığı söylenebilir. Her iki kuramcının görüşleri psikolojideki kimlik çalışmalarında, özellikle klinik, sosyal ve gelişim psikolojisi gibi farklı alanlarda öne çıkmış çeşitli açıklamalara kaynak oluşturmaktadır (Hammack, 2015).

Yaşam içerisinde kendine has özellikleriyle özel bir dönem olan ergenlik, bireylerin bu dönemde kendilerine daha fazla odaklandıkları, kendilerini tanımlama arayışına girdikleri, kimlik arayışına girdikleri dönemdir. Bir başka şekilde ifade edilirse, ergenlik döneminde bireyler kimlikleri özelliklerine ilişkin değerlendirme yapmaktadırlar. Ergenlik döneminde insanlar, gerçekte kim olduklarına ve gelecekte kim olmak istediklerine dair bir araştırmaya girmektedirler (Steinberg, 2017a).

Kimlik oluşumunun ve yöneliminin çocukluk dönemi yaşantıları ile başladığını savunan kuramcılar, kimlik yöneliminde birincil temel bakım verenle olan olumlu bağlanma ve bağımlılık sürecine işaret etmektedirler (Becker-Weidman ve Shell, 2010). Bağlanma kuramının öncülerinden biri olan Bowlby, (2012) bağlanmayı yaşamın ilk yılının ikinci yarısında ona bakım veren kişi ile kurduğu temel ilişki eğilimi olarak açıklamıştır. Bağlanma, diğer bir kişi ile kurulan duygusal bağlardaki kaliteyi ve durumu tanımlayan genel bir ifadedir. Bağlanma eylemi, bireyin tercih edittiği kişi ile ilişkisini sürdürmesini ya da başkalarına ulaşmayı hedefleyen eylemlerin bir türüdür olarak ele alınmakta ve emniyet ve güven duygularının artışıyla sonuçlanmaktadır. Bağlanma sisteminde, içsel olarak çalışan bir model veya önemli başkalarının ve kendinde içinde olduğu bir dünya

tasarımı olarak ele alınmakta, burada bireyler arasındaki ilişkilerin temsil edildiği belirtilmekte ve buna göre hareket edilmektedir (Becker-Weidman ve Shell, 2010).

Bağlanma kavramı, bir kişiyi bir başka kişi ile birleştiren güçlü bir duygusal bağ olarak açıklanmıştır. Bu bağ, yaşamın ilk dönemlerinde daha çok çocuk/yavru ile anne veya birincil bakım veren kişi arasında kurulmaktadır. Özellikle bir stres durumu söz konusu olduğunda, bu bağ daha da belirgin hale gelmektedir. Yavru/çocuk kendisine bakım sağlayan kişiyi sürekli etrafında görmek istemekte, onu aramakta ve onunla yakınlık kurma ihtiyacı duymaktadır (Thompson, 2002: 165).

Gelişim psikolojisi kapsamında yapılan araştırmalar, çocukluk dönemindeki bağlanmanın, ileri dönemlerdeki toplumsal, bilişsel ve duygusal süreçleri etkilediğini ve bağlanmanın özellikle, çocukluk ve ergenlik dönemlerinin gelişiminde iyi oluşun anahtarı olduğunu göstermiştir (Bridges, 2003). Diener'a (2000) öznel iyi oluşta, kişinin kendi hayatını değerlendirmesine, yaşamının duygusal ve bilişsel kapsamda değerlendirildiğine vurgu yapmaktadır. bireyler, yaşam süreçleri içerisinde ne kadar çok keyif veren deneyimlere sahip olursa ne kadar az acı çekerlerse, yaşamlarından ne kadar memnun olurlar ise öznel iyi oluş düzeyleride o kadar yüksek olmaktadır. Ek olarak ilgi alanlarına giren faaliyetlerle meşgul olduklarında ve hoşlarına gitmeyen duygularının az olduğunda öte yandan daha fazla hoşnutluk duyguları hissettiklerinde de, öznel iyi oluş düzeyleri artmaktadır. McGavran (2008), tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre, ebeveyn-çocuk ilişkisinde kalite ne kadar yüksek ise hem küçük çocuklarda hem de büyüklerde öznel iyi oluşu o kadar yüksektir. Kimlik gelişiminin de öznel iyi oluş üzerinde önemli bir etkisi olduğu gösterilmiştir (Morsünbül, 2011). Ancak ülkemizde kimlik gelişiminin öznel iyi oluş üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar oldukça azdır. Bu nedenle gelecekte kimlik yönelimi ve öznel iyi oluşla ilgili yapılacak olan çalışmalar literatüre katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ele alınan sosyo-demografik değişkenler ile bağımlı değişkenler (kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş) arasındaki ilişkiler incelenecek, sosyo-demografik özellikler temelinde oluşturulan gruplar arasında bağımlı değişken düzeyleri bakımından anlamlı fark olup olmadığı araştırılacaktır. Ayrıca kimlik yönelimleri (bireysel, toplumsal ve kolektif) ile bağlanma stillerinin öznel iyi oluşu yordayıp yordamadığı incelenecektir.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın temel problemi “Lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusudur.

Araştırmanın alt problemleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

1. Lise öğrencilerinde ele alınan sosyo-demografik değişkenler ile bağımlı değişkenler (kimlik yönelimi, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Lise öğrencilerinde anne eğitim düzeyi temelinde oluşturulan gruplar karşılaştırıldığında ele alınan değişken düzeyleri bakımından anlamlı fark var mıdır?
3. Lise öğrencilerinde baba eğitim düzeyine göre oluşturulan gruplar karşılaştırıldığında bağımlı değişken düzeyleri bakımından anlamlı fark var mıdır?
4. Lise öğrencilerinde anne mesleğine göre oluşturulan gruplar arasında ele alınan değişkenler bakımından anlamlı fark var mıdır?
5. Lise öğrencilerinde baba mesleğine göre oluşturulan gruplar arasında bağımlı değişken düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
6. Lise öğrencilerinde anne baba birliktelik durumuna göre oluşturulan gruplarda bağımlı değişken düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
7. Lise öğrencilerinde ailenin yaşadığı yere göre oluşturulan gruplarda bağımlı değişken ortalamaları bakımından anlamlı fark var mıdır?
8. Lise öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumuna göre oluşturulan gruplarda bağımlı değişken düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

9. Lise öğrencilerinde gelecek beklentisine göre oluşturulan gruplar arasında bağımlı değişken düzeyleri bakımından anlamlı fark var mıdır?
10. Lise öğrencilerinde öznel iyi oluş ve bağlanma stilleri, kimlik yönelimini yordamakta mıdır?
11. Lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri ve bağlanma stilleri öznel iyi oluş düzeyini yordamakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Bireyin toplumsal, biyolojik, hormonal ve bilişsel kapsamda değişimler geçirdiği dönem olan ergenlik, özellikle kimliğin gelişmeye başladığı, bireyin kim olduğunun ve olmak istediğinin geliştiği bir dönemdir. Ergenlik döneminde “ben kimim?” sorusunu cevaplamaya çalışan birey, aynı zamanda yakın çevresine bağlanma stillerinin ve öznel iyi oluş durumunun geliştiği bir dönem içindedir. Bu dönemde bireyin sahip olduğu sosyo-demografik değişkenler, onun kimlik yöneliminin oluşumunun yanında bağlanma stilleri ile öznel iyi oluşlarını da doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde ergenlik döneminin birer temsilcisi durumundaki lise öğrencilerinin konu alındığı bu araştırma, lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluşları arasındaki ilişkinin analiz edilerek bilimsel veriler doğrultusunda ortaya konulması bakımından önemlidir. Bununla birlikte alan yazında lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluşları arasındaki ilişkinin analiz edildiği bir araştırmanın henüz yapılmaması sebebiyle bu araştırma, bu konuda bir ilk olması ve alana sunacağı katkı bakımından önemlidir.

Araştırmanın varsayım ve sınırlılıkları:

Bu araştırmanın varsayımları şu şekildedir:

1. Araştırmada ele alınan değişkenlerin veri toplama sürecinde etkisi azalmış olmakla birlikte devam eden pandemiden etkilenmediği varsayılmıştır

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

1. Araştırma katılımcıları, Türkiye’de bulunan ve örgün eğitim kurumlarında eğitim gören lise öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Araştırmaya katılanlar gönüllü olarak katılmayı kabul edilen lise öğrencileriyle sınırlıdır.

3. Araştırmanın verileri 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde lisede öğrenim gören öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır .

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ergenlik dönemi, kimlik yönelimi, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş kavramları ve yapılan araştırmalar yer almaktadır.

1.1. Ergenlik Dönemi

Bireyler doğumdan ölüme kadar olan yaşam çizgisinde birçok farklı gelişim döneminden geçmekte ve bu durumlara bağlı olarak psikolojik, toplumsal ve fizyolojik olarak değişimler göstermektedirler. Bireylerin hayatı genel hatlarıyla incelendiğinde çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak dört dönem şeklinde ayrılabilir. Bu dönemler bu şekilde sınıflandırılabilir da kesin olarak yaş sınırı koymak mümkün değildir, çünkü gelişim psikolojisine göre gelişim dönemleri bireyden bireye farklılık gösterebilmektedir. Ancak genel olarak sınıflandırma yapıldığında birbirine yakın yaş sınırları koymak mümkündür (Koç, 2004).

Bireylerin gelişim dönemlerinden biri olan ergenlik dönemi; çocukluk ve yetişkinliğin arasında kalan, belirli bir yaş ile sınırlanmış olmamakla beraber genellikle 11-20 yaşları arasında görülen bir ara dönem olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2000). Diğer bir ifadeyle ergenlik dönemi yetişkinlik ya da çocukluk durumunun olmadığı, kişinin rollerini keşfedebileceği ve tanımlayabileceği bir ara evre olarak görülmektedir (Cloutier ve Onur, 1994).

Ergenlik dönemi; bireyin benliğinin olgunlaştığı (Yıldız ve Çapar, 2010: 106) ve bireyde kimliğin oluşmaya başladığı bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönemde birey; toplum dahilinde bir konum elde etmek amacıyla bazı girişimlerde bulunmakta; kendisi açısından ideal kişiler saptamakta ve onlarla özdeş hale gelmektedir (Yavuzer, 2002: 267). Ergenlik dönemi; bireyin bağımsızlık, kimlik duygusu ve sosyal açıdan üretkenlik elde etmeye ve sosyal hayat içinde mesuliyet almaya başladığı (Derman, 2008: 19); duygu ve fikirlerinde etkin farklılıkların görüldüğü (Bahadır, 1994: 13); kompleks ve fırtınalı bir geçiş dönemi (Güney, 1998: 41) niteliğindedir.

Ergen kavramı, bir süreci nitelemektedir. Latince “adolescere” kelimesinden türeyen ergen kelimesi, büyüme ve olgunlaşma anlamlarına tekabül etmektedir. Bu kapsamda ergen kelimesi, kişide görülen devamlı ve hızlı bir gelişim evresi olarak ifade

edilmektedir. Çocuk statüsündeki bireyin yetişkinliğe geçiş dönemi olarak belirtilen ergenlik dönemi, fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal açıdan bir gelişim ve olgunlaşma dönemi olarak değerlendirilmektedir (Yavuzer, 1994: 277).

Ergenlik döneminde kızlar ve erkekler fiziksel özellikler açısından belirgin değişimler yaşamaya başlamaktadır. Boy ve kilo artışı, iç organlarda ve iskelette hızla büyüme, hızlı kas gelişimi, el ve ayakların büyümesi görülmektedir. Bu gelişimlere bağlı olarak sıklıkla sakarlıklar görülebilir. Fiziksel gelişimin yanı sıra üreme organlarının gelişmesi de gözlenmektedir. Buna bağlı olarak ergenlik dönemine dek saklı kalan dürtüler ortaya çıkabilmekte; cinsel düşler kurma, toplumsal baskıya bağlı olarak gözlenen kendi kendine cinsel doyum sağlama isteği ortaya çıkabilmektedir (Alisinanoğlu, 2002).

Biliş kavramı, içsel zihin sürecini tanımlamakta olup; zihin içindeki birçok şeyi içeren geniş kapsamlı bir terim niteliğindedir. Biliş kavramının altına dikkat, algı, bellek, okuma ve yazma, problem çözme gibi çeşitli kavramlar dahil olmaktadır (Bayhan ve Artan, 2007). Ergenlik dönemi ile beraber çocuk, artık somut işlemler döneminde edindiği edinimlerin üstüne yenilerini eklemeye başlamakta ve bu durum, ergen bireyin daha üst seviyede dengelere erişmesini mümkün hale getirmektedir. Ergen bireyin ve çocuğun düşünce süreçlerindeki en önemli farklılık, ergenlik öncesi düşüncesinin somut gerçeğe daha yakından bağlı oluşudur (Ahioğlu-Lindberg, 2011: 6).

Çocuğun somut düşüncesi ergenlik dönemine girdiğinde değişim sergilemekte ve soyut düşünce gelişim göstermektedir. Soyut düşünce, olayların sebeplerini araştırmaya dair düşünce şeklidir. Bu tür düşünce şeklinde varsayımlara dayanan ihtimaller, mantık aracılığıyla analiz edilmekte ve eyleme geçilmeden önce çıkarımlar yapılmaktadır. Problem çözümünde deneme yanılma anlayışı yerine sistematik bir yaklaşım uygulanmaktadır. Bununla beraber somut işlemler döneminde bulunan birey, diğer bireylerin görüşlerine aldanmamakta, olayların arkasında yer alan sebepleri anlamaya çalışmaktadır. Bu dönemde birey, deyim ve atasözlerinin kelimelerle ifade edilen manalarından daha farklı bir manaya sahip olduğunu bilmekte; ima ve benzetmeleri kavrayabilmekte; bir yazının ana fikrini kolaylıkla çıkarabilmektedir. (Özbay ve Öztürk, 1992; Kulaksızoğlu, 1998).

Keating, ergen ve yetişkin dönemlerindeki düşüncesinin “şu anda ve burada” yı içermekle beraber; mevcut olmayan ihtimalleri hesaba katma ve incelemeye dair yatkınlık ve becerilerin ergenlikte ortaya çıktığını ifade etmektedir. Elkind (1975) ise Piaget ve Inhelder’in görüşlerinden hareket ederek, ergen bireyin bilişsel yapısının belli niteliklere sahip olduğunu ifade etmektedir. Ergen birey öncelikle, bir problemle karşı karşıya geldiğinde eş zamanlı olarak birçok etmeni kapsayan “bileşimsel” nitelikli bir mantıksal bir süreç kullanmaktadır. Ayrıca ergenler, çocuk dönemindeki düşüncesinden daha karmaşık bir yapıyı barındıran bir semboller sistemi daha kullanabilmektedir. Bu kapsamda ergen birey, bir problemin çözümünde bulunurken, problemde yer alan gerçek durumların yerine X ve Y gibi yeni semboller koyarak, çözüme dair faaliyetlerde bu semboller aracılığıyla düşünebilmeyi başarabilmektedir (akt., Ahioğlu-Lindberg, 2011: 6).

Steinberg (2007); ergenlik dönemini erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olmak üzere üç dönem olarak sınıflandırmıştır. Erken ergenlik döneminde 12-15 yaş arasında görülür ve bu dönemde, hızlı bir şekilde fiziksel değişiklikler gözlenir. Bilişsel olarak da soyut düşünme ve mantıksal çıkarımlarda bulunma gibi gelişmeler gözlenir. 15-18 yaş arasını ifade eden orta ergenlik döneminde ergen, anne-babadan ayrılarak bireyselleşme çabasına girmektedir. Bu dönemde ilişkilerini özellikle karşı cins olmak üzere akranlarına yönlendirir ve bu doğrultuda çaba gösterir. Aynı zamanda orta ergenlik döneminde her şeyi başarabileceğini düşünerek hareket eder ve riskleri olduğundan daha az görme eğilimindedir. Bu sebeple orta ergenlik döneminde ergenlerin hamilelik oranı diğer dönemlere göre yüksektir. İnsanlarla yakın ilişki kurduğunda bağımsızlığını kaybetme tehdidi içerisine gireceklerinden dolayı ilişki kurarken çatışma yaşarlar. Soyut düşünme becerisi, entelektüellik, her şeye gücünün yeteceği düşüncesi ve ergen benmerkezciliği de bu dönemde ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde ergenler kendisini anne ve babasından çok akranlarına yakın hissetmekte, anne ve babasını reddetme davranışı gösterebilmektedir (Pawlowski ve Hamilton, 2008). 18 yaş sonrasında görülen geç ergenlik döneminde ise ergenler tutarlı bir kimlik oluşturma ve kimliğiyle bütünleşme çabasına girmektedirler. Sağlıklı bir şekilde tamamlanan dönemin sonunda görülen kimlik duygusunun bütünleşmesiyle ergenlik dönemi sona erer. Kimlik duygusunun bütünleşmemesi durumunda ise kimlik karmaşası yaşanır ve bu da sağlıksız gelişime işaret eder (Derman, 2008).

Kimlik kavramı bireyin tek başına kazanabileceği bir süreç değildir. Ergenlik döneminde bireyin kimlik edinimi, birbirlerini karşılıklı bir şekilde tanıma ve mutlak güvenilirlik üzerinden değerlendirilmektedir. Bu kapsamda kimliğin ilk oluşun biçimleri, sonraki dönemlerdeki kimlik gelişimine etki etmektedir (Chavez, 2016).

İnsan yaşamında değişimlerin en fazla yoğunlaştığı safhalardan biri durumundaki ergenlik döneminin temel amacının kimlik gelişimi olduğunu öne çıkaran Erikson'a (1984) göre kimlik; bireysel kimliğin bilinçli olarak kavrayışını, bireye has karakter özelliklerini sürekliliğine dair bilinçdışı bir uğraşı, benliği sentezleme sürecindeki işlemlere dair bir kriteri ve toplumsal yapının idealleri ve kimliği ile içsel bir dayanışmayı içermektedir. Bu şekilde kimlik konusuna farklı yönlerden bakılabilmektedir. Bu kapsamda kimlik, içten bakıldığında bireyin bütünlenişi, dışarıdan bakıldığında ise sosyo-kültürel örgütlenişe bireyin katılımıdır (Erikson, 1984; akt., Atrash, 2021: 24).

Erikson'a (1968) göre ergenlik dönemi, bir kimlik gelişimi dönemidir. Ergenlik dönemiyle beraber ergen birey kim olduğunu, dünyaya ne maksatla geldiğini ve yaşam amaçlarını düşünmeye başlamaktadır. Söz konusu süreçle beraber ergen birey, kendisi için bir yaşam amacı saptamaya çalışmaktadır. Bununla beraber ergenlik dönemi, aynı zamanda belli açılardan bir deneme dönemi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda ergen birey belli fikir, düşünce, inanış vb. yapıları sınavarak kendi kimliğini oluşturmaya çalışmaktadır (Gümüş, 2020: 11).

Erikson (1963) ergenlerin kimliklerinin, başkalarınca kabul görmesi ve onaylanması durumunda geliştiğine işaret etmektedir. Ayrıca diğerlerince kabul edilme ve onaylanma ile karşılıklı güven duygusuna vurgu yapan psiko-sosyal karşılıklılık kavramı, ergen kimliğinde toplumsal ilişkilerin önemini ifade etmektedir. Hem diğer bireylerle yüksek kaliteli ve tatminkar ilişkilerin oluşumu; hem de oluşan kimlik duygusu, ergenlik dönemindeki psikolojik mutluluk açısından önem arz etmektedir. Ergen bireyin temel vazifesi, çocukluktan bu yana getirdikleri çeşitli özdeşimleri birleştirerek daha kapsayıcı bir kimlikte birleştirmektedir. Bu süreç dahilinde "ben kimim?" sorusuna yanıt bulmada zorluk çeken ergen birey, rolleri ve özdeşimlerini bütünleştiremediği durumlarda kişiliğinin parçalanması ile kimlik dağınıklığı ortaya çıkacaktır. Olumlu bir biçimde çözülmüş kimlik-rol karmaşası krizi, ergen bireyin kendilik algısını ve imajını istikrarlı bir kişisel kimliğe entegrasyonuna, farklı rolleri üstlenmesine ve bu rollerin

gerçekleştirilmesi hususundaki performansın güçlenmesini sağlamaktadır (Schwartz, 2001; Dumas vd., 2009; Walsh vd., 2010).

Sosyal öğrenme kuramını ortaya atan Bandura ise, ergenlik dönemine farklı bir bakış açısı ile bakmıştır. Bandura'ya göre ergenlik çatışma ve stresin her zaman görülmediği bir uyum dönemi olarak görülmektedir. Düzenli, dengeli ve yakın bir aile yapısına sahip olan ergenler uyum dönemini sağlıklı bir şekilde geçirmektedir. Dengesiz ve mesafeli bir aile yapısına sahip bireyler ise uyum sürecini sağlıklı şekilde gerçekleştirmekte yetersiz kalmaktadır (Adams, 1995). Sosyal öğrenme kuramının bir diğer anahtar kavramı olan öz-yeterlilik algısı, bireyin bir işi yapabileceğine ilişkin kendine duyduğu güven olarak ifade edilmektedir. Özyeterlilik algısı yüksek insanlar bir işte sebat etme, kendine güvenme ve güçlüklerin üstesinden gelme gibi konularda başarılı olmaktadır. Öz-yeterlilik algısı düşük insanlar ise yaşam olaylarıyla baş etmekte güçlük çekmekte; umutsuzluk yaşamaktadır (Schultz ve Schultz, 2007). Ergenlerin sosyal gelişim düzeyleri üzerinde aile ilişkileri ve aile bireylerinden edindiği öğrenme alışkanlıklarının belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre ergenler anne ve babalarının davranışlarını ve olaylara karşı gösterdiği tepkileri gözlemleyerek onları kendilerine model alma eğilimindedir. Bu yapılan gözlemler ergenlerin sosyal gelişiminde kritik bir öneme sahip olmaktadır (Dalkılıç, 2006). Ergenlerin sosyal gelişimi bu şekilde ailede başlayarak okul ortamında devam etmektedir. Ergenler aile ortamı ve akran grupları sayesinde ait olma, bütünleşme, bağlanma gibi duygular kazanma, kişilerarası iletişim becerilerini artırma ve ahlaki olarak kendini geliştirme imkânına sahip olmaktadır (Sayiner, Kökner ve Turanlı, 2005). Bireylerin ergenlik döneminde aileden başlayarak akranlara doğru yönelen bu değişim durumundan psikolojik olarak etkilendiği görülmektedir. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde tamamlanması durumunda umut, şefkat, sevgi, öz-güven, olumlu benlik gelişimi gibi olumlu değişimler gözlenebileceği gibi; dönemin sağlıklı bir şekilde tamamlanamaması durumunda özgüven eksikliği, umutsuzluk, iletişim problemleri, kaygı problemleri, duygusal yalnızlaşma gibi sorunlar da ortaya çıkabilmektedir (Saföz ve Güçray, 2013).

1.2. Kimlik Yönelimi

1.2.1. Kimlik Kavramı ve Kimlik Yönelimleri

Kimlik kavramı; bireyin varlığını ortaya koyan bir süreç olması bakımından uzun bir süredir psikoloji, sosyoloji, felsefe, edebiyat gibi çeşitli alanların çalışma konusuna dahil olmaktadır. Alan yazın değerlendirildiğinde kimlik kavramının farklı alanlarda çeşitli tanımlara sahip olduğu görülmektedir. Yapılan bu tanımlarda her alanın kimliğe yönelik vurgulamış olduğu noktaların farklı oldukları dikkati çekmektedir (Pala, 2019: 9).

Bireyin “ben kimim?” sorusuna vermiş olduğu yanıtlardan meydana gelen “kimlik” kavramı, en geniş tanımıyla, bir birey ve/veya grubun kendini tanımlayarak diğer birey ve/veya gruplar arasında konumlandırması ve kendinin sahip olduğu nitelik, değer ve kökenine dair bilinçli kavrayışı, bireysel değer, düşünce, duygu gibi bireye ait (bireysel kimlik) ve aidiyet duygusu, beğenilme, ün sahibi olma gibi sosyal gruplarla ilişkiler tabanında anlam edinen (sosyal kimlik) niteliklerinin tamamı olarak ifade edilmektedir (Şimşek, 2002; Dökmen, 2004; Bilgin, 2007).

Kimlik; bireyin kendisi ile ilişkili durumların bütününe açıklayan, onun sahibi olduğu yeti ve nitelikleri ile ilişkili fikirler olarak ifade edilen “benlik” kavramının bir bileşeni niteliğindedir (Bilgin, 2001). Her ne kadar benlik ve kimlik kavramları birbirinin yerine kullanılsa da, kimlik, benliğin yaşamdaki deneyimlerinin bir parçasıdır (Gecas ve Burke, 1995; akt; George, 1998: 136).

Kroger’a (2004) göre kimlik; “yaşam döngüsünün farklı safhalarında değişmez biçimde kişinin kendisi ile ‘diğer’ kategorisindeki insanlar arasında denge kurmadır”. Bauman’a (2001) göre ise kimlik; belirsizliklerden kaçışla karakterizedir. Birey kendisinin nereye ait olduğuna dair bir kuşkuya kapıldığı zaman, kimliği üzerine düşünmektedir.

Kimlik kavramına literatürde birçok tanım yapılmıştır. Bu zamana kadar ortak bir tanım yapılamamasının sebebi; fiziksel, bilişsel ve toplumsal alanlarda farklı öğeler içeriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Erikson (1968) kimliği bilinç ve bilinç dışı mekanizmaların birleşimi olarak tanımlamaktadır. Kimlik gelişimi üzerine çalışmalar yapan bir diğer kuramcı olan Marcia (1966) ise kimliği bireyin kişisel gelişimi, inançları ve dürtülerinin aktif bir birleşimi olarak tanımlamaktadır. Genel olarak kimlik bireyin

‘ben kimim?’ sorusuna verdiği cevap olarak tanımlanmaktadır. Ergenliğe yeni geçen birey ‘ben kimim?’ sorusunu sorarak cinsel, mesleki gibi açılardan varlıklarını sorgulamaya başlamaktadır (Alisinanoğlu, 2002).

Kimliğin tanımlanmasında, bireyi niteliğın karakteristik özellikler, toplumsal ilişkiler, toplumsal yapıdaki roller ve toplumsal gruplara üyelikleri önemli etmenlerdir. (Oyserman, Elmore ve Smith, 2012: 69). İnsanlar kim oldukları ve idealde kim olmak istediklerine ilişkin düşüncelerinde tutarlı bir benlik duygusuna, bütünlük hissine ve bu düşüncenin sürekliliğine önem vermektedirler. Bu temelde deneyimlenen kimlik duygusu, bireylerin geçmiş yaşamları, şu andaki konumları ve gelecekleri arasında bağ kurmaktadır (Berzonsky, 2011). Hortaçsu (2007:16) göre kimlik duygusu, insanlarda bütünlük hissi ve grup aidiyeti gibi bir çok temelde iyi oluşları ve esenlikleri ile doğrudan ilişkili

Cheek (1982) kimlik yönelimi kavramını, “bireylerin kendilerini tanımlamada farklı kimlik niteliklerine vermiş olduğu bağlın önemi ifade etmektedir” şeklinde açıklamaktadır (Tutar vd., 2014: 163). Cheek’in (1989) başka bir tanımında ise kimlik yönelimi; “bireyin kendini tanımlamasında söz konusu kimliğin bireysel, toplumsal veya kolektif boyutlarına vermiş olduğu görece önem” şeklinde tanımlanmaktadır. Kimlik yönelimleri arasında bulunan devamlı ve dinamik etkileşim, onların karşılıklı olarak pekiştirilmesine imkan tanımaktadır. Bireysel kimlik geçmiş tecrübeleri çeşitli kolektif kimliklerle birleştirirken; kolektif kimlikler de bireysel kimliğin devam ettirilmesinde önemli bir role sahiptir (Cheek, 1989; Simon, 2004).

Kimlik yönelimi, bireysel, toplumsal ve kolektif kimlik olmak üzere üç alt boyuttan meydana gelmektedir (Cheek vd., 1994; Brewer ve Gardner, 1996; akt., Aslan, 2013: 15).

Bireysel kimlik; bireyin kim olduğu, sahip olduğu nitelikleri ve bulunmuş olduğu yere yönelik toplumsal ve duygusal açıdan idrakini, bireyin kendisine yönelik temsillerinin toplamını ifade etmektedir. Bireyin psikolojik özellikleri, entelektüel ilgileri, kişisel zevkleri, zihinsel ve fiziki nitelikleri gibi kendisine özel nitelikleri, onun bireysel kimliğini teşkil etmektedir (Bilgin, 2007: 214).

Kimliğin bireyselliği zemini etrafında ne şekilde oluşum sergilediğine bakıldığında; bireyin diğer bireylere yönelik bağıllık hissinin gelişimi ve kimliğin, ait olmaya dair

fonksiyonelliğine hizmette bulunan toplumsal etkileşim ile diğer bireylerle karşılıklı bağımlılıkların ve yakın ilişkilerin geliştirilmesi neticesinde oluştuğu görülmektedir. Bununla beraber alan yazın değerlendirildiğinde, bireyin bireysel kimliğinin toplumsal kültürden daha ağır bastığı; bu durumun nedeni olarak ise karşımıza kültür tarafından “bireyselci ve bağımsız olma” ve “toplulukçu olan ve karşılıklı bağımlılığın önemli görülmesi” düşüncesinin varlığının çıktığı görülmektedir. Bu hususta bireyin, bireysel ve toplumsal kimliği arasında ayrımların bulunduğu ve bu farkların kimlik kapsamında farklı biçimlerde konumlandıkları görülmektedir. Başka bir deyişle kimliğin bireysel veya toplumsal olarak ayrı olması, bireyin toplumsal çevre kapsamındaki “spesifik ama bağıntılı” konumuna bağlı olarak değişim göstermektedir (Şimşek, 2002; Simon, 2004; Aslan, 2013).

Toplumsal kimlik, bireyin benliğine yönelik bir kavram olup; benlik kavramının bir uzantısı olarak, bir gruba üye olma ile bir bütün halinde söz konusu üyeliğe atfedilen değer ve duygusal önemden ortaya çıkmaktadır (Tutar, 2016: 79). Toplumsal kimlik; bireyin toplumsal düzeyde ne şekilde açıklandığını, başka bir deyişle diğer bireyler tarafından ne şekilde görüldüğü ve değerlendirildiğini açıklamaktadır (Bilgin, 2007: 217). Tüm bunlara ek olarak toplumsal kimlik; “topluluk duygusu” kavramı kapsamında da değerlendirilmekte ve bireyin kendisini, içinde yaşamış olduğu toplumun bir parçası olarak görebilmesinin hangi etkenlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Demir, 2009).

Toplumsal kimlik; bir bireyin toplumsal bir grup dahilinde idrak edilen üyeliğinden oluşturulan kendilik kavramının bir parçası olarak yer almaktadır. Bununla beraber toplumsal kimlik, bilişsel ve güdüsel olma niteliği de taşır. Bu durumun sebebi ise toplumsal kimliğin bilişsel bir olgu ve dürtüsellik özelliğine sahip olmasıdır. Nitekim bireyin salt bir gruba ait olma hissiyatı ve kendine olan saygı gereksinimini karşıma isteği, bu etkileri harekete geçirmek için yeterli ve gereklidir (Taylor, vd., 2008: 195-197).

Kolektif kimlik, sosyal kimliğin topluluklar seviyesindeki bir aktarımı olarak değerlendirilmekte olup; farklı alt grupların bir araya geldikleri daha büyük bir grubun kendisini tanımlamasını kapsamakta ve bu grubun kendisine has niteliklere sahip olduğu, bir tekillik taşıdığına dair bilinç ve aidiyet hissi olarak ifade edilmektedir. Kolektif kapsamında grup üyeleri arasında var olan bağlar, yakın bireysel ilişkileri

gerektirmemektedir (Cheek, vd., 1994; Bilgin, 1995; Sedikides ve Brewer, 2001; akt., Yücel, 2015: 34).

Bilgin'e (1995) göre kolektif kimlik; "üyeleri tarafından öznel olarak algılanmakta olan aidiyet hissinin var olduğu, tutarlı bir ideoloji içeren grup" şeklinde ifade edilmektedir. Kolektif kimlik; bir kültürün taşıdığı olduğu değer, norm, sosyal kontrol gibi toplumsal niteliklerin içselleşmesi ve bunlarla benzeşmek maksadıyla elde edilen toplumsal kimlik anlamına gelmektedir. Bireysel kimlik; bir ilişki ve aidiyet unsurlarını kapsamaması açısından kolektif kimliğe işaret etmektedir. Diğer bir deyişle kolektif kimlik bir bireyin ait olduğu milliyetine, dinine, siyasal gruplarla olan ilişkisine göre şekillenmektedir. Bu kapsamda birey kolektif kimliğini ortaya koyarken, ister istemez sosyal özdeşleşmelerine bağlı olarak grup aidiyetlerinin de altını çizmektedir (Özdil, 2017; akt., Karagülle, 2018: 22). Verkuyten'e (2005) göre de etnisite, ulus, dinle ilişkili sosyal kimlikler, daha devamlı nitelikteki kolektif açıklama ve yorumlamaları kapsamaktadır. Etnisite, ulus veya din gündeme geldiğinde, o gruplara üye bireyler yaşamları boyunca birbirleriyle karşı karşıya gelmeseler dahi, öznel bir benzerlik duygusu duymaktadırlar. Paylaşılmakta olan söz konusu benzerlik duygusu ortamında bireyler, kendilerini diğer bireylere eşit olarak algılamaktadırlar (Volkan, 2007: 88).

1.2.2. Kimlik Yönelimlerini Etkileyen Faktörler

Bu bölümde kimlik yönelimlerini etkileyen faktörlerden yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey ve kimlik arasındaki ilişki analiz edilecektir.

1.2.2.1. Yaş ve Kimlik

Yaş değişkeni ile kimlik arasındaki ilişkinin analiz edildiği araştırmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, yaş arttıkça kişisel kimlik düzeyinin azalma sergilediği görülmektedir. Bu kapsamda Hardie (2009) tarafından yapılan araştırmalarda yaş düzeyi arttıkça kişisel kimlik duygusunun azaldığı, kolektif kimlik duygusunun arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Nezlek ve Smith (2005) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde sosyal kimliğin kendilerinden genç ve yaşlı olan bireylerden anlamlı olarak daha çok öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan başka araştırmalarda ise genç bireylerin yaş düzeyleri artış gösterdikçe bağımlı kimlik düzeylerinden aldıkları puanların azalma

sergilediği (Demir, 2009); kimlik duygusu edinme düzeylerinin yaşa bağlı olarak bir değişiklik sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır (Balkaya ve Ceyhan, 2007). Aslan (2013) tarafından yapılan araştırmada ise yaşla kimlik alt boyutlarından toplumsal kimlik ve kolektif kimlik düzeyleri arasında düşük düzeyde, olumsuz ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüş ve yaş ilerledikçe toplumsal ve kolektif kimlik düzeylerinin düşüş gösterdiği sonucuna varılmış.

1.2.2.2. Cinsiyet ve Kimlik

Cinsiyet değişkeni ile kimlik arasındaki ilişkinin analiz edildiği araştırmaların bulguları kendi arasında tutarlılık sergilememekle birlikte, cinsiyet değişkeni bakımından kadınlarda kimlik kavramına yönelik değerlendirmenin genel itibarıyla daha negatif yönde gelişim sergilediği görülmektedir. Mullis ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan araştırmada erkeklerin başarılı kimlik pozisyonu puanlarının, kadınlara göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sezer (2010) tarafından yapılan araştırmada kadınlara göre erkeklerin kimlik algılarının daha olumlu olduğu ve kimlik düzenleme düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Özkan (1994) tarafından yapılan araştırmada ise ergenliğin son dönemi olan 17-21 yaş grubundaki kadınlarda benlik saygılarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aslan, 2013: 26).

Gökçekan ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan araştırmada ise cinsiyet ile kimlik imgesi arasında bir ilişkinin var olmadığı; Balkaya ve Ceyhan (2007) tarafından yapılan araştırmada genç bireylerde kimlik duygusu düzeyinin cinsiyet değişkeni kapsamında değişim sergilemediği; Balat ve Akman (2004) tarafından yapılan araştırmada ise ergenlerde kendilik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.2.2.3. Eğitim Düzeyi ve Kimlik

Alan yazın değerlendirildiğinde bireysel kimlik ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin var olmadığı; ancak eğitim düzeyinin artışıyla kolektif kimlik duygusundan azalma meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Hardie (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre kolektif kimlik ve eğitim düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığı saptanırken; eğitim ile bireysel ve ilişkisel kimlik ile eğitim düzeyi arasında

anlamli bir ilifkinin varliğına ulaşılmamıştır (akt.,Aslan, 2013: 27).  zgen (1999) tarafından ergen bireylerde yapılan araştırmada eğitim düzeyinin kimlik duygusunu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aslan (2013) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların eğitim düzeyi arttıķça toplumsal ve kolektif kimlik düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.2.2.4.Sosyo-Ekonomik Düzey ve Kimlik

Alan yazın değerlendirildiğinde sosyo-ekonomik düzey ve kimlik arasındaki ilifkinin ölçümlendiği araştırmalarda sonuç olarak bir tutarlılığa rastlanmadığı görülmektedir (Aslan, 2013: 29). Ergen bireylerle ilgili olarak yapılan araştırmalarda, öz-saygı ile ailenin sosyo-ekonomik durumunun birbirleriyle ilifkili olduğu; gelir düzeyi arttıķça kendilik saygısının da arttığı; gelir düzeyi yüksek ve normal düzeyde olan bireylerde, gelir düzeyi düşük olan bireylere göre daha olumlu kişilik imgelerine sahip oldukları; sosyo-ekonomik statü bakımından yüksek düzeyde olan bireylerin, alt düzeyde olan bireylere göre kendilerini daha olumlu değerlendirdikleri; yüksek ve normal sosyo-ekonomik düzeydeki kadın ergen bireylerin, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki bireylere göre daha olumlu bir kendilik algısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Sezer, 2010).

1.2.3. Kuramsal Yaklaşımlar

Gelişim psikolojisi alanı içeriğinde bakıldığında, kimlik kuramlarının birbirinden farklı içerikler taşıdığı görülmektedir (Atak, 2011). Bu kapsamda anlatısal kimlik,kimlik statüleri, kimlik tarzları ve süreç modelleri biçiminde çeşitli yaklaşımlar görülmektedir. Günümüzde özellikle ergenlik döneminde kimliğin gelişimsel bakış açısıyla incelendiği araştırmalarda süreç yaklaşımı olarak adlandırılan modeller oldukça popülerdir. (Demir Kaya ve çok, 2021). Kimliğin sosyal-bilişsel bir kavramsallaştırma çerçevesinde ele alınmasında Berzonsky (1989)'nin kimlik stilleri yaklaşımı, niteliksel ve kültüre duyarlı bir bakış açısıyla çalışılmasında ise anlatısal kimlik modeli literatürde yer almaktadır. Kimliğin farklı boyutlarına vurgu yapman bu bakış açılarının tümü Erikson (1968)'in kuramına dayanmaktadır (Demir Kaya ve çok, 2021).

1.2.3.1. Erikson ve Psikososyal Gelişim Kuramında Kimlik

Erikson, insan gelişiminde birbirini izleyen çeşitli dönemlerin olduğunu öneren ve kuramında kimliğe merkeze alan bir kuramcıdır (Hammack, 2015). Erikson (1968), insan gelişiminde sekiz farklı dönemin olduğunu ve her dönemde temel bir çatışmanın bulunduğunu ifade etmektedir. Dönemlerdeki çatışma başarı ile tamamlandığı takdirde bir sonraki döneme sağlıklı bir geçiş sağlanmaktadır. Her bir dönemde, birbirine zıt duygular bulunmaktave bunlar o evrenin başarılı veya başarısız çözümlenmesine göre deneyimlenmektedir.

Kuramın beşinci evresi “kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası” olarak isimlendirilmiştir. Daha önceki dönemlerde güven, özerklik, girişkenlik ve başarı ile bu döneme gelen bireyin benlik duygusu bütünleşmektedir. Bu dönemdeki başarı, genç yetişkinlik döneminin temel sorunu olan yakın ilişkiler kurmaya yönelik temellerin atılmasını sağlamaktadır.

İnsan yaşamındaki temel sorun kimlik arayışından geçmektedir (Miller, 2017). Kimliği “ego” kapsamında ele alan Ericson kimlik olgusunda çocukluktan getirilen özelliklerin, becerilerin, toplumsal rollerin önemine vurgu yapmaktadır (McAdams ve Zapata-Gietl, 2015). Kimlik kapsamında geliştirilen kuramlarınçoğu, Erikson’un kuramına dayanmaktadır. Erikson tarafından önerilen kuramı temel alan yaklaşımlardan birisi de Marcia’nın Kimlik Statüleri Yaklaşımıdır.

1.2.3.2. Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Psikososyal Kuramın önermelerine uygun olarak, psikososyal kuramın önermelerini görgül ölçmeyi hedefledyen Marcia tarafından çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiş ve ergenlerin kimlik durumlarını çeşitli kategoriler altında sunmuştur. Marcia’ya (1993a) göre kimlik gelişiminde en önemli etmenler meslek, din ve siyaseti içeren ideoloji ve kişilerarası ilişkilerdir. Kuramında kimlik gelişiminikeşif ve bağlanma temelinde ele almıştır. Bu temelde dört farklı kimlik statüsü tanımlamıştır. Bunlar;

- **Başarılı Kimlik:** Bu kategorideki bireyler, aktif olarak araştırmalar yapmış, çeşitli roller denemiş, karşısına çıkan seçenekler içerisinde belirli bir rolde karar kılmış ve bağlanma gerçekleştirmişlerdir (Marcia, 1966).

- **Moratoryum:** Askıya alınmış kimlik olarak ele alınan Moratoryumda bireyler çeşitli alternatifleri keşfetmekte; ancak bu keşif sonucunda bir bağlanma gerçekleşmemektedir (Marcia, 1966). Kimlik halen yapılandırılmaya devam etmektedir. Marcia'ya (1993) göre bu bireylerde kaygı daha yüksek; benlik saygısı daha düşüktür.
- **İpotekli Kimlik:** Bu kategorideki bireylerde keşif yapmadan bir kimliğe bağlanma söz konusudur (Marcia, 1966). Bu kategoridekiler ideolojik veya mesleki alanlardaki seçenekleri araştırmadan ebeveynlerinin, yakınlarının ya da akran gruplarının etkisi ile karar vermektedirler (Marcia, 1993).
- **Dağınık Kimlik:** bu bireylerde ise hem keşif yoktur hem de bağlanma gerçekleşmemiştir (Marcia, 1966). Bu bireyler rol denemediklerine girişmemekte ve başarılı bağlanma gerçekleştirememektedir. Bu da çevresel etkilere karşı daha fazla duyarlılığı ortaya çıkarmaktadır (Marcia, 1993). Bu bireylerde kaçınan, şizoid ve Borderline kişilik bozuklukları gibi patolojiler görülebilmektedir (Marcia, 2006).

1.2.3.3. Berzonsky'nin Kimlik Stilleri Modeli

Berzonsky (1988) geliştirmiş olduğu modelde kimliğin sosyal-bilişsel yönünü esas almıştır. Ve Marcia'dan farklı bir açıklama önermiştir. Özetle, bu yaklaşımda bireylerin kimliklerine dair bilgilerin nasıl işlediğine, yorumladığına ve kimlikle ilgili sorunlarını nasıl çözdüklerine odaklanılmıştır. Bu modele göre, kimlikli yapılandırma sürecindeki bireyler bir bilim insanı gibi davranmaktadır. Bu kuramda, kimlik pragmatik bir temelde ele alınmakta, gündelik yaşama uyum ve işlevsellik ön planda düşünülmüştür (Berzonsky, 1988).

Bu modelde, Berzonsky (1988) insanların kimliklerine dair düşünceleri, sorunlarla başetme ve karar verme gibi sosyal-bilişsel etkinliklerdeki bireysel farklılıkları araştırmış ve üç ayrı kimlik stili ortaya konmuştur. Bunlar;

- **Bilgi Yönelimli Kimlik Tarzı:** Bu kategorideki bireyler, rasyonel olarak kimliklerine dair etkin olarak bilgi toplamakta, analiz yapmakta ve yorumlamaktadırlar. Kim olduklarına dair, sorgulama yaparlar ve gelen bilgileri eleştirel bir biçimde incelerler (Berzonsky, 2011). Bu bireyler, değişik fikirlere ve değerlere açıklık, problem odaklı baş etme stratejilerini kullanırlar ve bilişsel karmaşıklık düzeyleri daha yüksektir (Berzonsky, 2004).

- **Norm Yönelimli Kimlik Tarzı:** bu tarza sahip bireyler kendileri için önemli bireylerin (anne, baba, öğretmen gibi.) ve toplumsal normları içselleştirerek edindikleri kimlik duygularını benimsemektedirler. Bu kişiler kendi değerlerine uyumayan bilgilerle karşılaştıklarında kendilerini sorgulamamakta onları kimliğine yönelik bir tehdit olarak algılamakta, rahatsız olmakta ve düşünmeden reddedmektedirler. Toplum tarafından oluşturulan kuralları, referans aldığı grupların ve hayatındaki önemli bireylerin görüşlerini üzerinde düşünmeden kabul etmektedirler (Berzonsky, 2011). Bu bireylerin hedefleri oldukça katıdır, belirsizliğe tahammül edemezler ve esneklik gösteremezler (Berzonsky, 2004).

- **Kaçınma Yönelimli Kimlik Tarzı:** bu kategorideki bireyler, kimliklerine dair sorunlar üzerine düşünmekten kaçınırlar ve sorunlar karşısında çözümler geliştirmeyi ertelerler (Berzonsky, 2011). Kaçınma yönelimli kimlik tarzına sahip bireylerde haz arayışına yönelik davranışlar, alışveriş ve toplumsal onay arayışı daha fazla görülmektedir. Bu etkinliklerde geçici çözüm olduklarından tutarlı bir kimlik duygusuna katkıda sağlamamaktadır (Berzonsky, 2004).

Berzonsky'nin geliştirdiği sosyal-bilişsel kimlik modelindeki kimlik tarzları bilişsel süreçlere odaklandığı için zaman içerisinde görece olarak daha sabit kalmaktadır (Schwartz, 2001).

1.2.4. Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları

Aygün (2004) tarafından yapılan araştırmada kimlik yönelimleri ile olumlu duyguların yaşanmasıyla ilişkili olduğu, ancak olumsuz duyguların yaşanması ile herhangi bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolektif ve toplumsal kimlik ile olumlu duygular arasındaki ilişkilerin, bireysel kimlik ile olumlu duygular arasındaki ilişkiden daha yüksek olduğu görülürken; kimlik yönelimleri arasında devamlı ve dinamik bir etkileşimin bulunduğu görülmektedir.

Tanti ve arkadaşlarının (2008) ergen bireyler üzerinde yaptığı araştırmalarında, ergenlerin sahip olduğu farklı kimlik eğilimlerinin farklı seviyelerde bulunduğu; bilhassa ergenlik döneminin sonlarında bireysel ve kolektif kimliklerinin daha belirli, ilişkisel kimliğin ise daha az belirli olduğu görülmektedir. İlişkisel ve kolektif kimlik ile karşılaştırıldığında bireysel kimliğin tüm yaş grupları açısından daha belirgin ve önemli olduğu, bireysel

kimliğin ise yaş düzeyi artış gösterdikçe önem düzeyinin de aynı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Razmjoo (2010) tarafından yapılan bir araştırmada İranlı üniversite öğrencilerinin kimlik yönelimleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre bireysel kimlik ile toplumsal ve kolektif kimlik arasında orta seviyede olumlu ve anlamlı bir ilişkinin varlığına rastlanırken, toplumsal kimlik ile kolektif kimlik arasında ise orta seviyede, olumlu ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özdil (2017) tarafından yapılan araştırmada kimlik ve sosyal bütünleşme arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre bireysel ve kolektif kimliklerin, sosyal bütünleşme hususunda önemli bir rolünün bulunduğu; bireysel kimliğin katkısının bireysel gereksinime göre değişim sergilediği; kolektif kimliğin ise kültürel arka boyutu ile toplumsal bütünleşmede çekirdek görevi gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Aslan'ın (2013) ergenler üzerinde yaptığı çalışmada; kimlik gelişimi ile bazı değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bireysel, toplumsal ve kolektif kimlik yönelimi, arkadaşlara olan bağlılık, kendini toplumsal karşılaştırma yaparak değerlendirme ve grup üyeleri ile bütünleşme düzeyleri ve kimlik yönelimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Kimlik yönelimlerinin grupla ilişkili özelliklerle ilişkisine bakılmış, adölesanlardan sosyal gruplara üyeliği olanlar ile sosyal gruplara üyeliği olmayanlar ve cinsiyetler arasında bağımlı değişkenler bakımından farklılıkların olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, bağımlı değişkenler (bireysel, toplumsal ve kolektif kimlik) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya konulmuştur. Toplumsal gruplara üye olan adölesanlar bir gruba ait olmayanlara oranla kendilerini daha olumlu değerlendirmektedirler. Cinsiyet değişkeni etrafında bakıldığında kadınlar erkeklere oranla daha yüksek toplumsal karşılaştırma yapmakta, bireysel kimliğe sahip olmakta ve arkadaşlarına daha çok bağlılık göstermektedir. Arkadaşlara bağlılığın, yaşı, yakın arkadaş sayısının ve toplumsal karşılaştırma yoluyla kendini değerlendirme düzeyinin bireysel kimliği, toplumsal kimliği ve kolektif kimliği pozitif ve anlamlı olarak yordadığı gösterilmiştir.

1.3. Bağlanma Stilleri

1.3.1. Bağlanma Kavramı ve Bağlanma Stilleri

Canlı organizmalar, asırlardır, sıcağa soğuğa, aydınlığa karanlığa, neme ve kuraklığa, beslenme imkânlarına, diğer canlılarla bir arada olmaya, kendi türü içerisinde yaşamaya farkında olarak veya olmayarak uyum sağlamak zorunda kalmıştır. Bu evrimsel süreç içerisinde de insan davranışları fizik, biyolojik ve sosyo-kültürel evre ile bir ilişki içerisinde bulunmuştur. Bu karşılıklı ilişki sonucu da insanlarda yeni davranış kalıpları oluşmuş ve sosyalleşme denen bir süreç döngüsü başlamıştır. Sosyalleşmenin önemli bir bölümünü ise bağ kurma (bonding) veya bağlanma (attachment) oluşturmaktadır. Bağlanma, yavru ile anne veya bakım veren kişi veya kişiler arasında oluşan sevgiye, ilgi ve alakaya dayalı bir bağ kurma olayı olarak açıklanmaktadır (Yörükhan, 2019: 1).

Bowlby'nin (1982) tanımıyla bağlanma, “bireyin önem atfettiği diğer bireylere dair geliştirmiş oldukları duygusal bağlardır”. Söz konusu duygusal bağlar, bebeklik ve çocukluk dönemlerinde koruma, rahatlama ve destek sunan bakım veren ile kurulurken; ilerleyen dönemlerde ise duygusal bağlar genellikle daha çok zaman geçirilen bireylerle kurulmaktadır (Bowlby, 1982; akt., Örenay, 2021: 7).

Bowlby (1969) bağlanma kuramının temel ilkelerini oluşturmuş; Ainsworth (1989) ise gerekli metodolojik araçları geliştirerek kurama katkıda bulunmuştur. Başka bir ifadeyle Bowlby bağlanma kuramının temelini kurmuş ve geliştirmiştir. Bu kapsamda Bowlby bebek ile ona temel bakım veren kişinin bağlanmasının ne denli önemli olduğunu belirtmiş; gereksinim ve ayrılık durumlarında oluşabilecek sorun ve rahatsızlıkları tanımlamıştır. Ainsworth ise Bowlby'nin oluşturmuş olduğu temel ilkelerin deneysel bir şekilde test edilmesine yönelik olarak çalışmış ve bununla birlikte kurama farklı bakış açılarıyla yaklaşarak bu kuramın kapsamını genişletmiştir. Bu kapsamda Ainsworth, bebeğin dünyayı algılamaya çalıştığı hallerde güvenin kaynağı olan “annelik igüdüşü” kavramı üzerinde durmuş; anne ile bebek arasındaki bağlanma modelinin gelişmesinde “annelik duyarlılık” kavramını tanımlamıştır (Bretherton, 1992; akt., Türker, 2021: 21).

1.3.2. Bebeklik-Çocukluk Döneminde Bağlanma

Bağlanma teorisi, bebeklik döneminin başlarında bebek ve bakımverici kişi arasındaki ilişkilerin, insani gelişimde ve kişinin sonraki yaşamında nasıl yakın ilişki biçimleri sürdürdüğü üzerinde önemli bir etki olduğu inancına dayanmaktadır. Teorinin babası olarak bilinen John Bowlby, bağlanma kuramını geliştirmiş ve iş arkadaşı olan Mary Ainsworth ise Yabancı Ortam Deneyini (Strange Situation Laboratory) oluşturarak kuramı empirik bir bilim haline gelmesini sağlamıştır. Ainsworth'ün araştırması sadece bağlanma kuramı için değil, psikoterapi için de önemli olan dört bağlanma stilini oluşturmuştur (Graham, 2015: 5). Bu bağlanma stilleri ilerleyen bölümde ayrıca ele alınacaktır.

Bebeklikte bağlanma; belirli birine özellikle bakımını idame eden kişiye yönelik yakın ilişkiler beslenmesi ve olumlu tepkilerin gösterilmesi, zamanın büyük bir bölümünde o kişiyle olmak istenmesi, endişe ve korku yaşıtan bir obje veya durum karşısında o kişinin aranması, bağlanılan kişinin yanında olduğunu duyumsadığı anla birlikte rahatta ve güven içinde olduğunu hissetmesi gibi tüm duygu-davranış durumlarını kapsamaktadır (Morgan, 2011: 58-59).

Bağlanma kuramı ile ilgili çalışmalar yürüten bir başka önemli psikolog olan Mary Ainsworth, 1950 yılının sonlarına doğru Bowlby'nin araştırma ekibine katılmış ve bağlanma teorisinin işlemsel tanımını yapmıştır. Bir üniversitede bebekler üzerinde yürütmüş olduğu çalışmalarında Bowlby'nin düşündüğünden çok daha çarpıcı sonuçlar elde etmiştir. Ainsworth ve arkadaşları, 12-24 aylık çocuklar üzerindeki gözlemlerinde bağlanma davranışları sonucunda oluşan farklılıklara dikkat çekmiştir. Gözlemlerinde, çocukların tanımadıkları veya daha önce bulunmadıkları bir ortamda keşif yaparken annelerini 'güvenli üs' olarak görme derecelerini, ortamda bulunan yabancıların yakın-samimi ilişkiler kurma uğraşlarına ne tür tepkiler verdiklerini ve tanımadık bir ortamda anne yokluğu sonucu başlayan kaygı ve huzursuzlukla nasıl başa çıktıklarını incelemeye ilişkin üç temel maddeye odaklanmışlardır. Bu yöntem, yabancı ortam deneyi (strange situation experiment) olarak adlandırılmıştır. Deneyde öncelikle çocuklar annelerinden ayrılmış, tanımadıkları bir kişiyle yalnız bırakılmış ve sonra anneleriyle tekrar bir araya getirilmiştir. Amaç çocukların bağlanma duygu ve davranışlarını etkinleştirmeyi

sağlamaktır (Ainsworth ve diğerleri, 1978; Burger, 2006: 224; Karataş,2017: 868; Walsh, 2010: 65).

Bowlby özellikle çocukların birincil olarak adlandırılan bakımını sağlayan kişiden ayrılmaları ile ilgilenmiştir. Bir kısım çocuk bu ayrılıkla başa çıkabilmişken, bir kısım çocuk bu ayrılma olayına tepki (sinirlenerek, ağlayarak veya kayıtsız kalarak) göstermişlerdir (Burger, 2006: 223). Bu yüzden Bowlby, bağlanmanın çocuk üzerinde hayati bir anlamı olduğunu düşünmüştür. Hayvanlarda bağlanmanın yavrunun hayatta tutunma olasılığını artırırken, bunun insanlarda çok daha ileri bir işleve sahip olduğunu ifade etmektedir. İnsan yaşamında bağlanmanın 3 temel işlevi olduğundan bahsetmektedir. Bunlar: Çevreyi keşfederken geri dönülebilecek güvenli bir liman olma, temel ve fiziksel ihtiyaçları karşılama, yaşarken bir güvenlik duygusu geliştirebilme imkânıdır (Bowlby, 1969).

1.3.3. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik, genellikle yetişkinliğe hazırlık evresi olarak görülüp biyolojik, sosyal, zihinsel/mental, duygusal ve cinsel açıdan gelişimin yaşandığı; buluş (puberty) ile başlayıp fizyolojik büyümeyle sonlandığı kabul edilen ve oldukça fırtınalı geçen bir ara dönem olarak tanımlanmaktadır (Arslan ve Balkıs,2014: 12; Newman ve Newman, 2011: 336).

Ergenlik çağında bulunan kişiler için yakın çevredeki yetişkinler bireyleri tam anlamıyla ne çocuk ne de yetişkin olarak görmekte bu yüzden ergenlerin davranışlarıyla ilgili çeşitli fikir ve yaklaşımlar ortaya atılmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004: 18). Özellikle ergenler, yaşadıkları bu ani başkalaşımlara hemen adapte olamadıklarından bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durum, döneme ilişkin kuram ve yaklaşımların ileri sürülmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu kuramlardan biri de Bağlanma'dır. Psikanalitik bir kuram olan bağlanma, erken çocukluk yaşantılarında anne ve çocuk arasındaki ilişkiden yola çıkarak kişinin sonraki yaşam örüntülerinde özellikle kişiliği ve kişilerarası ilişkileri hakkında çıkarımlarda bulunmaktadır. Sigmund Freud, yayınlanan son kitabında 'bir bebeğin ilk ve en uzun süren ilişkisini annesiyle yaşadığını ve oluşan bu ilişkinin bebeğin sonraki yaşamında kuracağı başka diğer ilişkilerinin de protipini yansıtacağını' belirtmiştir. Döneminde kabul görmeyen ve benimsenmeyen bu görüş, Bowlby tarafından

farklı fikir ve kuramlarla beslenerek korunmuştur (Uytun,2013:180; Waters,2004: 1). Bununla ilgili olarak Bowlby, etolojik açıdan bir perspektifle, anne ve bebek arasında oluşan bu bağ ve ilişkinin ergenlik döneminde de devam ettiğini, ancak bunun heteroseksüel olan yeni ilişki ve bağlarla tamamlandığını ifade etmektedir. Yani bir çocuğun en başlarda anne figürü ile kurduğu bağlanma davranışı ergenlik döneminde yavaş yavaş akranlara ve romantik partnerlere doğru kayarak çoklu bağlanma ilişkisine dönüşmektedir (Bowlby,1988: 138).

Bağlanma kuramı teorisyenleri çoğunlukla bağlanma deneyimlerinin çocukların ve ergenlerin ileri ailevi sosyal ilişkilerinin, özellikle de akranlarıyla ilişkilerinin kalitesini etkilediğine inanırlar (Dykas vd.,2008: 123; Thompson, 2007: 46). Birçok çalışmada güvenli bağlanma gerçekleştirmiş ergenlerin diğer bağlanma stiline sahip ergenlere göre güçlü arkadaşlık ilişkilerine sahip oldukları ve daha samimi, destekleyici iletişim kurdukları görülmüştür (Allen ve Miga, 2010: 183).

Ergenlik dönemi içerisinde bulunan bireylerin, bağımlılıktan bağımsızlığa geçiş istemleri, özerklik arayışları veya akranlarına olan düşkünlükleri tamamen aileden kopma olarak algılanmamalıdır. Aslında bu dönemde ergenler ailelerine daha çok ihtiyaç duyabilirler. Hata yaptıkları zaman ‘güvenli sığınak’ olarak geri dönebilecekleri bir yer olduğunu bilmek yada ‘keşif üssü’ olarak yapacakları yeni atılımlarda onları yanlarında görmek isterler. Dolayısıyla bu dönemde birçok ilişki birarada sürdürülmektedir. Bu dönemde yalnızca bireylerin aileleri ile geçirdikleri süre azalmakta ve tek taraflı yaşanan bağımlılık ‘karşılıklılık ilkesine’ geçmektedir (Sümer ve Şendağ, 2009: 87).

1.3.4. Kuramsal Yaklaşımlar

Bowlby’nin bağlanma kuramından yola çıkarak ebeveynler ve çocukları arasındaki etkileşimleri inceleyen araştırmacılar ve klinisyenler; ailelerin fiziksel ve duygusal hazır bulunuşluk, duyarlılık, güvenilirlik, öngörülebilirlik, cevaplanabilirlik, ilgi ve kaygı seviyelerine bağlı olarak şekillenen ilişki tiplerini gözlemlemişlerdir (Adams ve diğerleri, 2002: 174). Gözlem ve çalışmalar sonucunda çeşitli bağlanma modelleri ortaya çıkmıştır.

Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall’ın (1978) ‘Yabancı Durum’ adını verdikleri empirik çalışmaları ile Bowlby’nin bağlanma kuramını 12-18 aylık bebekler üzerinde gözlemleyerek test etmişlerdir. Bu yöntemde, çocukların bağlanma sistemlerini aktif hale

getirmek amacıyla çocuklar belirli zaman aralıklarla önce annelerinden ayrılır, ardından tanımadık biri ile yalnız bırakılır ve sonra tekrar anneleri ile birarada olmaları sağlanır. Böylece Ainsworth ve arkadaşları, çocukların belirli koşullar altındaki durumlarını (ayrılma, bir yabancı ile yalnız kalma ve tekrar birleşme) üç tip bağlanma stili olarak katagorize etmişlerdir (Sümer ve Güngör,1999: 73-74).

- **Güvenli Bağlanma:** Ainsworth ve arkadaşlarına göre güvenli (secure) bağlanmada; çocuklar dış dünyayı keşfetmek için bakımvericilerini güvenlik üssü olarak görürler (Santrock, 2011: 193). Çocuk, anne/bakımverici ortamdan ayrıldığında hafif sıkıntı yaşayabilir ama anne ortama döndüğünde tekrar pozitif bir iletişim kurar. Bakımverici ya da anne, güvenli bağlanmada çocuğun işaret ve tepkilerine cevap verir. Çocuk, bakımvericisinin ya da annesinin yanında olduğundan ve bir güçlük ile karşılaşacağı zaman kendisine yardım edeceğinden emindir (Ainsworth ve diğerleri, 1978: 19; Bowlby,1988: 123; Hazan ve Shaver,1994: 5-6; Skuse ve diğerleri, 2011: 87).

- **Kaygılı/Kararsız Bağlanma:** Kaygılı/kararsız (anxious/ambivalent) veya iki yönlü bağlanmada; Bakım veren kişinin (genelde anne) ortamı terk etmesiyle çocuklar endişeye kapılıp altüst olmakta, bakım veren ortama yeniden geldiğinde çocuklar huzurlu hissetmemekte ve aynı duygu durumlarını devam ettirmektedir. Bakım verici kişiye yönelik bir kızgınlık ve direniş gözlemlenmekle birlikte ona sokulma ve temasta bulunma gibi istekte de bulunmuşlardır. Bu bağlanma stilinde olan çocuklar genel olarak ayrılma gibi durumlarında tedirginlik yaşamakta anne ile tekrar biraraya gelseler bile huzur ve rahat hissetmemektedir (Bowlby,1988: 123; Skuse ve diğerleri, 2011: 87; Yörükan,2019).

- **Kaçınan Bağlanma:** Kaçınan (avoidant) bağlanmada; çocuklar, annelerinin ortamdan ayrılmalarına çok tepki vermezler. Anne ortama tekrar geldiğinde ise anneye uzak durma, soğuk tavır sergileme gibi davranışlar hâkim olmuş; çocuklar oyun oynamaya devam etmişlerdir (Yörükan,2019). Annenin çocukla iletişime kurma durumunda çocuk ya anneye yaklaşmayıp kendini geri çekmekte ya da ilgisini başka yönlere vererek anneyle ilgilenmemektedir (Bowlby, 1988: 124; Santrock,2011: 193; Skuse ve diğerleri, 2011: 87). Son yıllarda yukarıda belirtilen bağlanma stillerine ek olarak Main ve Solomon tarafından düzensiz (disorganize) bağlanma stili de tanımlanmıştır. Bu stilde organize bir şekilde davranış sergilememe, yapılan yabancı durum testinde zamansız ve asimetrik hareketler, donup kalma gibi eylemler bağlanma ölçütü olarak esas alınmaktadır. Hem kaygılı/kararsız ve hem de kaçınan bağlanma

stilleri birarada görülmektedir. Bu gruba giren çocukların genel anlamda anneleri tarafından ihmal ve fiziksel istismar gördüğü, psikiyatrik tanı alma oranlarının diğer gruptaki bireylere göre daha fazla olduğu veya annelerin kendi bağlanma örüntülerinde de sorunlar olup bu sorunların çözilememiş olması olarak ifade edilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1999: 241; Kesebir ve diğerleri, 2011: 327)

Hazan ve Shaver, Ainsworth'ün çocuklar üzerinde yapmış olduğu Yabancı Durum Testi ve ortaya çıkan bağlanma modellerinden etkilenerek yetişkinlerin yakın ve romantik ilişkilerde (güven, kıskançlık, özlem, cinsel çekicilik vb.) oluşan bilişsel, duygusal ve davranışsal sonuçların meydana getirdiği farklılıkları gözlemlemeleri neticesinde yetişkinlikteki romantik ilişkilerde eş ile oluşan bağın, çocukluk döneminde görülen anne (bakım veren) çocuk arasındaki bağlanmaya benzediğini öne sürerek bebeklikteki gibi üçlü bağlanma modelinin ortaya çıktığına ulaşmışlardır (Bretherton, 1992: 28; Hazan ve Shaver, 1987: 511; Shaver ve Brennan, 1992: 536-537; Terzi, 2014).

- **Güvenli Bağlanma:** Güvenli bağlanmada kişilerin romantik veya duygusal ilişkileri diğer bağlanma stiline sahip olanlara göre daha sağlıklı ve uzun süreli olmaktadır. Burada bireylerin kendilerine olan güvenleri oldukça yüksektir. Bu bireyler, başkaları ile yakın ilişki geliştirme konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını ve başkalarının kendileriyle yakın bir ilişki kurmadığı zamanlarda veya terkedilme gibi konularda bir endişe duymadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu bağlanma stiline sahip bireyler duygusal ilişkileri mutlu, güven verici ve arkadaş canlısı olarak betimlemişlerdir (Hazan ve Shaver, 1987: 514-515).

- **Kaygılı/Kararsız Bağlanma:** Kaygılı-Kararsız bağlanma stili grubunda yer alan bireyler, başkaları ile olan duygusal ilişkilerinde karşı tarafı kendileri gibi istekli bir yapıda ve duygusal yakınlık içerisinde olmadıkları şeklinde ifade etmektedir. Burada bireyler, duygusal ilişkilerinde sevilmemekten ve terk edilmekten korkmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987: 515; Shaver ve Brennan, 1992: 536). Ayrıca bu bağlanma stiline sahip bireylerin aşırı obsesif, kıskanç ve duygusal bakımdan gelgitli davranışlar sergiledikleri gözlemlenmektedir (Sümer ve Güngör, 1999: 74).

- **Kaçınan Bağlanma:** Kaçınan bağlanmada ise bireyler yakın ilişkiler kurma ve sürdürme davranışlarından kaçınırlar ve kendilerini tam anlamıyla dışarıya açma konusunda rahatsız hissederler. Özellikle romantik ilişkilerinde partnerleri kendilerine ne

kadar yaklaşırlarsa o denli gergin olduklarını tasvir etmektedirler. (Hazan ve Shaver, 1987: 515; Terzi, 2014). Güvenli ve kaygılı/kararsız bağlanmanın aksine bu grupta yer alan bireylerin dış çevreye karşı çok az güven duydukları ve duygusal ilişkilerinde olumlu olmayan düşünce ve inanç kalıplarına sahip oldukları ifade edilmektedir (Sümer ve Güngör, 1999: 74).

Bartholomew ve Horowitz (1991: 228), yetişkinlerin bağlanma stilleri ile ilgili süregelen tipolojiyi genişleterek farklı ve yeni bir model ortaya koymuştur. Bu modelde, benlik ve başkaları ile ilgili modeller, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki zihinsel boyutta ele alınmakta; bu iki boyutun birbirleriyle çaprazlanması sonucu da dört bağlanma stiline ulaşılmıştır.

- **Güvenli Bağlanma:** Güvenli bağlanma stili; insanların genel olarak kabul etme ve yanıt verme beklentilerine ek olarak bir değerlilik duygusunu ifade etmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Main ve diğerleri, 1985). Bu bağlanmada bireylerin, benlik ve başkaları modelleri olumludur. Güvenli bireyler bir taraftan diğerleriyle rahat bir şekilde yakın ilişkiler kurabilir diğer taraftan da bağımsız-özerk yaşayabilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 228; Sharfe, 2017: 6; Sümer ve Güngör, 1999: 77).

- **Saplantılı Bağlanma:** Saplantılı (preoccupied) bağlanma stiline bireylerin, başkaları ile olumlu kendileri ile olumsuz model oluşturdukları görülür. Burada kişilerin kendilerine karşı değersizlik duyguları ağır basar. Bu durum bireylerin, diğer insanların kabulünü kazanarak kendi değerlerini elde etmeye için uğraşmalarına yol açar. Ayrıca bu model, kavramsal olarak Hazan ve Shaver (1987)'in kararsız modeli ile Main ve ark. (1985)'in saplantılı bağlanma modeline karşılık gelmekte ve bu isimle adlandırılmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 227; Sharfe, 2017: 6).

- **Korkulu Bağlanma:** Korkulu (fearful) bağlanma stiline sahip bireylerin, hem benlik modeli olumsuz hem de başkaları modeli olumsuz olarak ifade edilmektedir. Bu grup içerisinde yer alan kişilerde başkalarını güvenilmez olarak görme ve reddetme gibi olumsuz davranışları ile kendilerini değersiz görme duyguları biraraya gelmektedir. Diğerlerine karşı yakın tutumlardan kaçınma bu model içinde bulunan bireylere, başkaları tarafından beklenen reddedilmeye karşı kendilerini koruma olanağı tanımaktadır. Yetişkin bağlanmasında önceki çalışmalarda net bir şekilde tartışılmamasına rağmen, bu

model Hazan ve Shaver (1987) tarafından ortaya konan kaçınma stiline karşılık gelebilir. Bu yüzden bu stil, korkulu-kaçınan bağlanma modeli olarak da nitelendirilebilir (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 227; Sharfe, 2017: 6).

- **Kayıtsız Bağlanma:** Kayıtsız (Dismissing) bağlanma stilinde bireyler, kendilerine karşı olumlu bir benlik geliştirirken başkalarına karşı olumsuz eğilim sergilerler. Bu modeldeki kişiler, yakın ilişki ve temaslardan kaçınarak kendilerini hayal kırıklıklarına karşı korurlar. Böylece zarar görmeden yaşamaya ve özerkliklerini sürdürmeye devam ederler. Bu stil, kavramsal olarak Main ve diğerleri (1985) tarafından tanımlanan kaçınan ve kayıtsız bağlanma tutumuna karşılık gelmektedir. Bu nedenle, bu stil kayıtsız-kaçınan olarak adlandırılmıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 227; Sharfe, 2017: 6).

1.3.5. Bağlanma Stillerini Etkileyen Etmenler

Bağlanma stillerini inceleyen çalışmalarda ele alınan temel değişkenlerden biri yaştır. İlaslan (2009) tarafından 2-5 yaş grubundaki çocukların bağlanma stilleri üzerine yapılan araştırmasında bağlanma stillerinin, bakım veren bireyin bağlanma stili ile ilişkili olduğu; çocuğun kişilik gelişiminde etkili olan duygusal gelişimin, çocuk ile bakım verenin arasındaki bağlanma stilinden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ammaniti ve arkadaşları (2000) tarafından geç çocukluk ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerde yaptığı araştırmada, 10-14 yaş aralığındaki bireylerin kayıtsız ve güvenli bağlanma seviyelerinin yüksek olduğu; ilk ergenliğe geçiş dönemine kadar ise bağlanmanın cinsiyet değişkeninden etkilenmediği görülmektedir. Zimmerman (2004) tarafından ergen bireyler üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, güvenli bağlanmaya sahip ergenlerin, kayıtsız bağlanma sahibi ergenlere göre sosyal kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu; arkadaş ilişkilerinin ise daha nitelikli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Güvenli bağlanma sahibi bireylerin arkadaş ilişkilerinde daha seçici olmaları sebebiyle arkadaş ilişkilerinin uzun süre sürdüğü belirlenirken, kayıtsız bağlanan bireylerde ise arkadaş ilişkilerinin daha kısa ve zayıf oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kayıtsız bağlanan bireylerin yakın ilişki kurmayı değerli görmemeleri sebebiyle kendilerini bağımsız olarak değerlendirdikleri; saplantılı bağlananların ise sosyal kaygı seviyelerinin yüksek olduğu, bu bireylerin arkadaş ilişkilerinde karşı karşıya kaldıkları problemlerle mücadelede bulunma becerilerinin düşük olduğu saptanmıştır. Hanako ve Akemi (2015) tarafından

çocukluk deneyimi ve depresif belirtilerin, bağlanma stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarında, çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalan çocukların kararsız ve kaygılı bağlanma sergilediği, güvenli bağlanma ile depresif belirtiler arasında anlamlı seviyede olumsuz bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Kararsız bağlanma stili sergileyen çocuklarda depresif belirtiler ile düşük benlik saygısı görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bağlanma stilleri üzerinde etkili olan bir diğer değişken cinsiyettir. Özgür (2014) tarafından yapılan araştırmada kadınların genellikle korkulu bağlanma sergiledikleri görülürken, erkeklerin ise genellikle güvenli bağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Fujimori ve arkadaşlarının (2017) yaptığı araştırmada ise kadınların, erkeklere göre daha yüksek güvenli bağlanma seviyesi sergilediği görülmektedir. Khodarahimi, Hashim ve Mohd-Zaharim (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, erkeklerin kayıtsız bağlanma seviyelerinin kadınlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Güroğlu (2002) tarafından yapılan araştırmada kızların erkeklere göre saplantılı bağlanma seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Savaş (2006) tarafından lise öğrencilerinde bağlanma stilleri ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre bağlanma stilleri ile mükemmeliyetçilik arasında cinsiyet faktörüne bağlı olarak değişim sergileyen anlamlı bir ilişkinin varlığına rastlanılmamıştır. Lise öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen kimi çalışmalarda ise cinsiyet ve güvenli bağlanma stili arasında anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Çalışmalarda erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stillerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür (Erozkan, 2004; Damarlı, 2006; Karakuş, 2012). Bazı çalışmalarda ise lise öğrencilerinin güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri ile cinsiyetleri arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır (Haigler, vd., 1995; Akhtar, 2012; Atik, 2013).

Bağlanma stilleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönünde üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bazı çalışmalarda da kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla korkulu bağlanma stil puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Demir, 2017: 51; Kara, 2018: 44; Kararımak ve Duran, 2008: 8; Özkan, 2018: 76; Şeker, 2009: 68).

Bağlanma stilleri benlik saygısı ve eğitim düzeyine göre de farklılaşabilmektedir. Sümer ve Güngör (1999) tarafından üniversite öğrencilerinde yapılan araştırmada, güvenli

bağlanma stili sergileyen üniversite öğrencilerinde yüksek benlik saygısı, bireyler arası iletişimde memnuniyet ve benlik belirginliği saptanmış; düşük benlik saygısı gösteren öğrencilerde ise onaylanmama korkusu, kaygı seviyesinde yükseklik ve başkalarını memnun etme isteği unsurlarına ulaşılmıştır. Hamarta (2004) tarafından yapılan araştırmada üniversitede öğrenim gören öğrencilerde öz saygı, depresyon ve saplantılı düşünme stilleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri; ilişkisel öz saygı, ilişkisel depresyon ve ilişkisel saplantılı düşünme puanları üzerinde anlamlı olarak etkili olmuştur. Güvenli bağlanma stili grubunda yer alan öğrencilerdeki ilişkisel benlik saygısı ortalamaları öteki bağlanma stili grubundaki öğrencilerin ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur; korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stiline sahip öğrencilerdeki ilişkisel depresyon düzeyinin, güvenli bağlanmaya sahip öğrencilerdeki ilişkisel depresyon düzeyinden anlamlı olarak yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca saplantılı bağlanma stili grubunda yer alan üniversite öğrencilerinin ilişkisel saplantılı düşünme puanlarının, kayıtsız ve güvenli bağlanma stili grubunda yer alan öğrencilerin puanlarından anlamlı seviyede yüksek olduğu görülmektedir. Morsünbül (2005) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stilleri ile lise veya üniversitede okuma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Araştırma sonucunda kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılık sergilediği, ancak söz konusu farklılaşmanın salt askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinde korkulu ve saplantılı bağlanma puanlarının, lise öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine göre daha dağınık ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyo-ekonomik düzey de bağlanma üzerinde etkili olabilmektedir. Onur (2006) tarafından lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve atılganlık seviyelerini analiz ettiği araştırmasında, cinsiyet, yaş, okul türü, doğum sırası, annenin eğitim seviyesi ve mesleği, 0-2 yaş döneminde bakım veren kişi ve 2-6 yaş döneminde bakım veren kişi değişkenleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır. Erdem (2015) tarafından yapılan araştırmada düşük eğitim ve gelir düzeyine sahip bireylerde saplantılı ve korkulu bağlanma puanlarının, normal eğitim ve gelir düzeyine sahip bireylere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ceritli (2016) tarafından bağlanma stilleri üzerine yapılan araştırmada, bireylerde bağlanma stillerinin babalarının eğitim seviyesi ve kardeş sayısına

göre değişim sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet, anne eğitim seviyesi ve doğum sırasında göre ise bağlanma stillerinde herhangi bir anlamlı farklılığın bulunmadığı görölmektedir. Güvenli bağlanma sergileyen bireylerin çoğunluğunun babalarının okur-yazar olmadığı; korkulu bağlanma sergileyen bireylerin çoğunluğunun babalarının ise genellikle lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Güvenli, kayıtsız ve saplantılı bağlanma sergileyen bireylerin kardeş sayılarının dörtten fazla olduğu, korkulu bağlananların ise kardeş sayılarının dörtten az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.3.6. Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları

Ergenlerin bağlanma stilleri ile anne-baba birliktelik durumları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalarda değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasına karşın ebeveynleri birlikte olan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarının daha yüksek olduğu görölmüştür (Cebeci, 2009: 77; Yolalan, 2013: 84).

Rothbard ve Shaver (1994) tarafından yapılan araştırmada güvenli bağlanma sergileyenlerin duygu dışavurumlarının yüksek seviyede olduğu; daha az olumsuz davranış sergiledikleri; çevrelerinden bireylerin sorunlarına duyarlılık sergilediği ve duygusal ilişkilerin güçlü oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Güroğlu (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada saplantılı bağlanma stili ile ailelerinden algılanan otorite arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişkinin varlığına saptanmıştır. Anne ve babalarından algılamış oldukları otoritenin artış sergilemesi halinde, bireyin güvensiz bağlanma geliştirme olasılığının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Şahin ve Sürücü (2011) tarafından bağlanma ile kimlik ilişkisinin saptanması amacıyla yapılan araştırmada, güvenli bağlananların kararsız kimlik statülerinin düşük seviyede olduğu saptanırken; saplantılı bağlanma ile kararsız kimlik statüsü arasında olumlu yönde ilişkinin varlığı saptanmıştır.

Diener ve Fujita (1995) araştırmalarında, 195 üniversite öğrencisi üzerinde öznel iyi oluş ile para, aile desteği, sosyal beceri ve zekâ değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma bulguları sosyal ve kişisel kaynakların maddi kaynaklara göre bireylerin öznel iyi oluşuna katkısının daha çok olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Koçak ve Karasu (2016) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, erkek öğrencilerin güvenli ve saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının kız

öğrencilere göre daha yüksek olduğu; kız öğrencilerin korkulu bağlanma stili puan ortalamalarının ise erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kalender (2017) tarafından yapılan ve üniversite öğrencilerinin kurdukları yakın ilişkilerde ayrılık kaygısıyla ortaya çıkan otomatik düşüncelerin bağlanma stilleri bakımından incelendiği çalışmada bağlanma ve otomatik düşüncelerin birbirleriyle uyumlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Güvenli bağlanma sahibi öğrencilerin olumsuz otomatik düşünce sıklıklarının düşük seviyede olduğu, ancak kaygılı kararsız bağlanma stili sahibi öğrencilerin olumsuz otomatik düşünce sıklıklarının yüksek seviyede oldukları görülmektedir.

1.4. Öznel İyi Oluş Kavramı

Mutluluk her zaman bireyler için çok önemli bir kavram olmuştur. Bu nedenle mutluluğun irdelenmesi antik çağlarda başlamış ve günümüzde de halen devam etmektedir. Geçmişten günümüze kadar “insan nasıl mutlu olur?” sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır. Mutluluk, çok eski çağlardan beri felsefenin de ilgi alanında olmuştur. Bu nedenle birçok filozofun üzerine düşündüğü bir kavramdır (Dost, 2005).

Geçmişte filozoflarla başlayan bu arayış psikologlar vasıtasıyla literatürde önemli bir yer edinmiş durumdadır. Psikologlar mutsuzluğun nedenlerine odaklanırken, pozitif psikolojinin önemli bir kavramı olan öznel iyi oluşla ilgili çalışmalara gereken önem verilmemiştir. Bireyin güçlü yanlarını keşfederek geliştirmesini ve aynı zamanda iyi bir yaşam sürmesini amaçlayan öznel iyi oluş kavramı 1970’li yıllardan itibaren araştırmalara yoğun şekilde konu olmuştur (Günay, Çetinceli ve Özdemir, 2018; Ok, 2016).

Psikoloji literatüründe mutluluk kavramı “öznel iyi oluş” kavramıyla ifade edilmektedir. “öznel iyi oluş” kavramının en kabul gören tanımı ise Diener (1984) tarafından yapılmıştır. Öznel iyi oluş “olumlu duyguların çok, olumsuz duyguların daha az yaşanması ve yaşam doyumunun fazla olması” şeklinde tanımlanmaktadır (Diener, 1984: 548). Bireylerin öznel iyi olma seviyeleri kişinin yaşamının niteliğine ait bilişsel yargısının olumlu olmasına bağlıdır. Burada bireyin olumlu duyguları olumsuz duygulardan daha çok yaşaması gerekmektedir. Bireyin bu duygulanımlara ait bilişsel

yargısı kendi hayatına ait tüm yönleri kapsamaktadır ve sonuç olarak genel yaşam doyumunu oluşturmaktadır (Tülek, 2011).

Öznel iyi oluş, bireyin hayatında kendi öznel düşüncelerine göre deneyimlerini açıklamakta kullanılarak, bireyin hayatını olumlu duygularla değerlendirmesi sonucunda elde edilmektedir (Akyürek, 2019). Bireyin yaşamından duyduğu mutluluk ve haz gibi olumlu duygular öznel iyi oluşla açıklansa bile burada olumsuz duyguların yokluğundan söz edilemez (Myers ve Diener, 1995). Başka bir ifadeyle öznel iyi oluşları yüksek olan bireyler, yaşamlarına ilişkin öznel değerlendirmelerinin sonucunda olumlu duyguları olumsuz duygulara göre daha fazla hisseden bireylerdir. Birey neşe, coşku, sevinç, huzur gibi olumlu duyguları; nefret, kızgınlık, pişmanlık gibi olumsuz duygular nazaran daha fazla hissediyorsa ve hayatından doyum aldığını belirtiyorsa öznel iyi oluşu yüksektir. Lakin nefret, kızgınlık, pişmanlık gibi olumsuz duyguları; neşe, coşku, sevinç, huzur gibi olumlu duygulara nazaran daha fazla hissettiğini söylüyor ve yaşam doyumunun düşük olduğunu ifade ediyorsa, öznel iyi oluşu düşüktür (Diener, Suh ve Oishi, 1997).

Öznel iyi oluş, kişilerin kendi hayatlarını değerlendirmesini ele almaktadır. Bu değerlendirme, bireyin yaşadığı duygusal durumu ve yoğunluğu, yaşadığı olaylara göstermiş olduğu tepkileri, kişisel ve sosyal alanlardaki yaşam doyumuna ilişkin düşüncelerini içermektedir (Diener ve diğerleri, 2003). Yani bireyin kendisini nasıl algıladığı ve kendisi ile alakalı yorumudur.

Literatürde öznel iyi oluş ile ilgili tanımlara bakıldığında öznel iyi oluşun bireyin bilişsel bir değerlendirme sonucunda yaşamından doyum almasını ve hoşnut olmasını sağlayan olumlu duygularının daha çok olması gerektiği anlaşılmaktadır. Yani öznel iyi oluş bireyin mutluluğuyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Bu mutluluk, bireyin yaşamındaki olaylara yüklediği anlamı göstermektedir. Bireyin mutluluğu, yaşamında meydana gelen olaylara yüklediği olumlu duyguların yüksek olmasıyla alakalıdır (Oluk, 2018: 37).

Aynı zamanda öznel iyi oluş, kişinin ve toplumun yaşam kalitesini gösteren bir ölçüttür (Özer, 2013). Kişinin olumlu duyguları fazla yaşaması, olumsuz duyguları ise az yaşaması, aynı zamanda kendi hayatıyla ilgili yüksek doyum yaşaması, öznel iyi oluş

düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. (Eryılmaz, 2010). Öznel iyi oluş için 3 önemli özellikten bahsetmek mümkündür (Dost,2004).

- Bunlardan birincisi, öznel oluşun, tek bir kişiye ait oluşudur. Her birey tektir ve yaşam doyumunu, yaşadığı olumlu ve olumsuz duygular farklı farklıdır. Her bireyin hissettikleri, düşünceleri ve yargıları kendine özgü olmasından dolayı öznel iyi oluş bireye özgü bir kavramdır.
- İkinci özellik ise olumlu ölçümleri kapsamasıdır. Bu kavram sadece olumsuzlukların olmayışı anlamına gelmemekte, olumlu duyguları kapsamaktadır. Olumlu duyguların olumsuz duygulardan çok daha fazla olduğunu işaret etmektedir.
- Son olarak üçünü özelliği ise, öznel iyi oluş düzeyinin, bireyin yaşamının bütün yönleriyle değerlendirilmesi gerekliliğini belirtmektedir. Bireyin, yaşamını devam ettirdiği aile ve iş hayatı gibi alanlarda, tüm yaşamıyla alakalı değerlendirmelerini içermektedir. Öznel iyi oluşun her birey için farklı anlam ifade etmesi bireylerin öznel değerlendirmelerinden doğmaktadır.

1.4.1. Öznel İyi Oluşun Boyutları

Öznel iyi oluş iki farklı alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan ilki duygusal boyut ikincisi ise bilişsel boyuttur. Öznel iyi oluşun duygusal boyutu duygular ve ruh haliyle alakalıdır. Ayrıca olumlu ve olumsuz duygulanımdan oluşmaktadır. Duygusal boyut kişinin mutluluğuna veya duygusal olarak iyi oluşuna işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle bireyin içsel olarak hislerini ve derecesini göstermektedir. Bir diğer boyut olan bilişsel boyut ise bireyin yaşamış olduğu hayata dair kendi görüşlerine dayalı yaşam doyumunu ifade etmektedir (Diener, 1984).

Duygulanım, bireyin yaşamında yaşadığı olaylara karşı öznel değerlendirmesi sonucunda yaşamış olduğu duygu durumudur. Aşk, sevgi, neşeli olmak, şefkat, umut, gurur gibi duygular olumlu duygulanım olarak ifade edilmektedir. Hüzün, kaygı, öfke, pişmanlık, gibi duygular ise olumsuz duygulanım olarak belirtilmektedir (Yılmaz, 2018). Olumlu duygulanım, bir bireyin yaşamını istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda devam ettirmesi olumlu duygulanımı fazla yaşandığını göstermektedir. Yani olumlu duygulanım, kişinin yaşamının kendi istekleri neticesinde devam ettirdiğini göstermektedir. Olumlu duygulanım yaşayan bireyler heyecanlı, mutlu, enerji dolu ve ilgilidirler. Olumsuz

duygulanım, bireyin çok fazla olumsuz duygulanım yaşaması öznel iyi oluşuna negatif etki etmektedir. Olumsuz duygulanım kişinin kaygılı, üzüntülü, depresif, yılmış, değersiz olarak hissettiği duygu durumlarıdır (Diener ve Diener, 1996).

Öznel iyi oluşun incelenmesinde sadece duyuşsal boyut olan olumlu ve olumsuz duygulanımı ele almak yetersizdir. Bu faktörlerin yanında bireyin yaşamının tüm alanlarını kapsayan genel bir yaşam doyumu değerlendirmesi de söz konusudur. Bu durumda öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturan yaşam doyumu karşımıza çıkmaktadır (Diener, Lucas ve Oishi, 2002).

Kişinin kendi ölçütleriyle yine kendi hayatını yorumlaması yaşam doyumunu ifade etmektedir (Morsünbül, 2011). Öznel iyi oluş, kişilerin kendi yaşamlarını değerlendirmesini konu aldığı için, yaşam doyumu, iş ve aile doyumu gibi bireysel değerlendirmelerden; istek, sevinç, beğenme, mutluluk gibi olumlu duygulanımlardan; üzüntü, keder, kaygı, utanç, depresyon gibi olumsuz duygulanımdan oluşmaktadır. Burada maddi durum gibi dış çevre faktörlerinden ziyade kişinin kendi hissi yorumlarına odaklanılır. Bireyin hayattan beklentileriyle sahip olduklarını karşılaştırması sonucunda yaşam doyumu ortaya çıkmaktadır. Bu ikisi arasındaki fark ne kadar az ise bireyin yaşam doyumu o kadar yüksektir (Duman, 2015).

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar göstermiştir ki, olumsuz duyguların kişide yol açtığı negatif etkileri olumlu duygular en aza indirmekte veya ortadan kaldırmaktadır. Bu da kişinin psikolojik olarak daha güçlü olmasına ve olumsuz durumlarla başa çıkabilmesine yardımcı olmaktadır (Malkoç, 2011).

1.4.2. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler

Eryılmaz ve Ercan (2011) tarafından öznel iyi oluş olgusunun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında 19-25 yaş grubunda yer alan katılımcıların hem 14-17, hem de 26-45 yaş grubunda yer alan katılımcılara göre daha düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında 14-17 yaş grubunda yer alan katılımcıların öznel iyi oluşları ile dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişilik özelliklerini anlamlı olarak açıkladıkları neticesine ulaşılmıştır. 19-25 yaş grubunda yer alan katılımcıların öznel iyi oluşlarının dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve duygusal dengesizlik; 26-45

yaş grubunda yer alan katılımcıların öznel iyi oluşlarının sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişisel özelliklerinin anlamlı bir biçimde açıkladığı neticesine ulaşılmıştır.

Şahin (2011) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırıldığı araştırmalarında katılımcıların yaşları ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gündoğdu ve Yavuzer (2012) tarafından üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre analiz edildiği araştırmalarında cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin öznel iyi oluş puanları arasında anlamlı bir etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şahin (2011) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların cinsiyetine göre öznel iyi oluş puanları arasında farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diener ve arkadaşlarına (1997) göre, eğitim bireye amaçlarını gerçekleştirme imkanı sağlarken aynı zamanda yaşamdaki değişimlere kolayca adapte olmasını sağlamaktadır. Bu durum bireyin mutluluğunu artırmada önemli rol oynamaktadır. Başka bir boyutta ise, eğitim bireyin isteklerinde ve beklentilerinde bir takım değişimlere ve artışlara neden olabilmektedir. Bu nedenle eğitim bireyin geliri, statüsü, kültürel değerleri ve yaşam tercihleri gibi değişkenlerle birlikte anlam kazanmakta ve öznel iyi oluş üzerinde pozitif yönlü bir anlamlı etki göstermektedir.

Canbay (2010) tarafından yapılan araştırmada evli katılımcıların, bekar katılımcılara göre öznel iyi oluşlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Diener'e (1984) göre bir aile olabilmek, bireyler açısından oldukça önem arz etmektedir. Evlilik ve aile doyumu ise öznel iyi oluşun en önemli yordayıcılarından biri durumundadır.

Jose, Ryan ve Pryor (2012) tarafından yapılan araştırmada güvenilir sosyal ilişkilere sahip olan ve yer aldığı topluma dair aidiyet duygusu gelişmiş olan bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim bireyin sosyal ilişkileri, onun öznel iyi oluşuna karşı etkide bulunan önemli bir belirleyici niteliğindedir.

İyi birer sosyal ilişkiye sahip olan bireyler, sosyal çevrelerinden daha çok destek görebilmektedirler. Söz konusu durum, bireyin zor zamanlarını daha kolaylıkla atlatabilmektedir. Dış çevresinden görmüş olduğu destekle kendini daha iyi hisseden

birey, karşılaştığı sorunlar karşısında daha güçlü bir biçimde durabilmektedir. Söz konusu durum bireyin öznel iyi oluş seviyesini de artırmaktadır. Sosyal ilişkiler kapsamında öznel iyi oluşa etkide bulunan başka bir değişken de sosyal karşılaştırmadır. Sosyal karşılaştırma, bireyin öznel iyi oluşuna karşı negatif etkilerde bulunmaktadır. Bireyin kendisini diğer bireylerle mukayesesi sonucunda kıskançlık, umutsuzluk ve öfke gibi olumsuz duyguların sıklıkla deneyimlemesi neticesinde öznel iyi oluşlarında zayıflama gerçekleşmektedir (Satici, 2016).

Bireyin ekonomik düzeyi ile öznel iyi oluş düzeyleri arasında genellikle pozitif yönlü etkileyen bir etken olduğu görülmektedir (Diener ve Diener, 2002). Öznel iyi oluş ile gelir arasında doğrudan bir ilişki olmadığını belirten Diener (1984); aynı zamanda olumlu duygu ile az da olsa bir ilişkisinin bulunduğunu belirtmiştir. Ancak Diener ve Diener'e (1996) göre yaş ve cinsiyet ile bireyin ekonomik durumunun öznel iyi oluş ile olan ilişkisinin daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Canbay (2010) tarafından lise öğrencilerinde yapılan araştırmada ile gelir durumları ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumsallaşma ile öğrenilen kültürel değerler, bireyin kendini değerlendirme sürecinde oldukça önemli bir faktördür (Dost, 2004). Kültürün öznel iyi oluşa etkisi, bireysel ve toplulukçu kültür boyutunda ele alınmıştır (Diener ve Diener, 1996). Bu iki kültür de bireylerin mutluluğuna farklı açılardan yaklaşmaktadır. Toplulukçu kültürde diğer insanlarla uyumlu olma, sosyal rolleri gerçekleştirme ve topluma uyum sağlama ile bireyler mutluluklarını sağlamaktadırlar. Birey için öncelik toplumun gayeleridir ve kişisel amaçlar ikinci plana atılmaktadır. Bireyci kültürlerde ise, bireyin kendi istekleri daha önemlidir. Bireyci kültürlerde başkalarına aidiyet hissetmeme ve bireysel hareket edebilme ile bireyler mutlu olabilmektedirler (Yılmaz, 2018). Bireyci kültürde yaşayan bireyler, sosyal beklentileri, kısıtlamaları umursamadan kendisi için doyum aldığı bir yaşam sürdürürler (Satici, 2016). Bu nedenle bazı araştırmalarda, bireyci kültürlerin kişinin öznel iyi oluşunu olumlu yönde etkilediği, toplumcu kültürlerin ise olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Diener, vd., 2003). Fakat hangi kültürde yaşayan bireylerin daha mutlu olduğunu ortaya koymanın oldukça zor olduğu söylenebilir. Bu durum her iki kültürdeki bireyleri mutlu eden faktörlerin farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle öznel iyi oluş açısından kültürün önemini inkâr etmeden her kültürü kendi içinde değerlendirmek daha doğru olacaktır (Yılmaz, 2018).

Öznel iyi oluşa etki eden bir diğer faktör ise sağlıktır. Bireyin kendi tarafından algılanan sağlığı ile öznel iyi oluşu arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur (Diener, 1984). Bireylerin kendilerini sağlıklı hissetmeleri veya herhangi bir sağlık probleminin olmaması öznel iyi oluşlarına olumlu katkılar sağlayabilmektedir. Aynı zamanda bireyin sağlık problemlerinin olması, bireyin hedefleri karşısında engel oluşturmakta ve bu durum öznel iyi oluşuna olumsuz olarak yansımaktadır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

1.4.3. Kuramsal Yaklaşımlar

Literatürde öznel iyi oluşu açıklamaya çalışan çok fazla kuram olduğu görülmektedir. Öznel iyi oluşa dair yapılan araştırmaların zenginleşmesiyle çeşitli bakış açıları ortaya çıkmıştır. İnsanların niçin ve nasıl mutlu olduklarına dair birçok görüşün öne çıkmasıyla beraber aynı zamanda öznel iyi oluşun hangi koşullar altında gerçekleştiğine dair de görüşler öne sürülmüştür. Bu bölümde Erek (Telic) Kuramı, Etkinlik Kuramı, Akış Kuramı, Aşağıdan Yukarı ve Yukarıdan Aşağı Kuramları, Uyum Kuramı, Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı, Sosyal Karşılaştırma Kuramı ve Ryff'ın Psikolojik İyi Oluş Kuramı yer almaktadır.

Erek kuramı, bireyin mutluluğa ulaşabilmesini, amaçların gerçekleşmesine veya ihtiyaçların giderilmesine bağlamaktadır (Dost, 2004). Wilson (1960) tarafından ortaya konan bu kurama göre, ihtiyaçların karşılanması mutluluğa götürürken ihtiyaçların karşılanmaması ise bireyleri mutsuzluğa sürüklemektedir. Bireyin mutluluğa ulaşmasında istenilen durumlara veya sonuçlara ulaşma çabasının başarıyla sonuçlanmış olması gerekmektedir (Diener, 1984).

Erek kuramına göre, bir bireyin mutlu olabilmesi ve kendini iyi hissetmesi, bireyin gerçekleştirmek istediği hedefleriyle yakından ilişkilidir. Bu noktada birey hedeflerine yönelik planlarını gerçekleştirebilir ve hedeflerine ulaşabilirse mutlu olur (Diener ve diğerleri, 1999). Fakat bireyin amaçlarına ulaşması sonucunda gelen mutluluğun kısa vadeli mi yoksa uzun vadeli mi olduğu araştırmacılar arasında tartışılmıştır. Bazı araştırmacılar, bireyin amaçlarının gerçekçi ve açık olmaması nedeniyle, bu amaçlara ulaşmış olsa dahi mutluluğunun kısa süreceğini vurgulamaktadırlar. Yine bazı araştırmacılar amaçların gerçekçi olması ve net bir şekilde belirlenmesi ile bireyin

yaşayacağı doyum ve mutluluğun uzun vadeli olacağını vurgulamaktadırlar (Diener, 1984).

Bu kuramda, bahsedilen amaçların öğrenilmiş ihtiyaçlar olduğu savunulmaktadır. İnsanın doğuşundan gelen temel ihtiyaçları ile sonradan öğrenilen ihtiyaçları arasında ayırım yapılmaktadır. Örneğin beslenme ihtiyacı doğuştan gelen bir temel ihtiyaç iken, mesleğinde başarılı olmak, öğrenilmiş bir amaçtır. Diener (1984)'a göre bu kuramdaki amaçlar, aslında bireylerin farkında olduğu isteklerini ifade etmektedir. Birey farkında olarak belli amaçları aramakta ve bu amaçlara ulaştığında mutlu olmaktadır. Aynı zamanda bu kurama göre, bireyin birtakım amaçlara ulaşmak istemesi bireyin günlük yaşamına planlılık ve anlam duygusu sağlamaktadır. Bireyin bu amaçları, yine günlük yaşamında karşılaşılabileceği sorunlarla mücadele etmede ona yardımcı olmakta ve iyi oluşun devam etmesini sağlayabilmektedir (Diener ve diğerleri, 1999).

Etkinlik kuramı, erek kuramının savunduğu gibi mutluluğun amaçların gerçekleşmesiyle sağlanacağını değil, bu amaçlara ulaşmak için yapılan eylemlerin daha çok doyum vereceğini savunmaktadır. Etkinlik kuramına göre, bireyin yeteneklerine göre amaçların belirlenmesi ve bu amaçlara ulaşmak için yaptığı çalışmalardaki ilerleyişi bireye doyum sağlamaktadır (Dost, 2004). Başka bir ifadeyle etkinlik kuramları, mutluluk için sonuca ulaşmaktan çok süreç içinde yapılan etkinliklerden alınan hazzın önemini vurgulamaktadır. Etkinlik kuramının öncülerinden olan Aristoteles, mutlu olmak için yapılan etkinliğin bireye zevk vermesi gerektiğini ifade etmektedir (Malkoç, 2011).

Etkinlik kuramı ile alakalı oluşumlardan biri Csikszentmihalyi'nin temsilcisi olduğu akış kuramıdır. Akış kuramına göre, yapılan etkinlik bireyin becerileriyle ne kadar örtüşüyorsa o derece bireye haz vermektedir (Csikszentmihalyi, 2005). Eğer bir etkinlik çok basitse sıkıcı olmakta, zor ise kaygıya neden olmaktadır. Birey fazlaca dikkat gerektiren bir etkinliğin içindeyse ve aynı zamanda bireyin becerileri bu etkinlikle örtüşüyorsa haz veren bir akış yaşantısı meydana gelmektedir. Kısacası birey için ilginç olan ve ilgili oldukları bir etkinlik daha fazla mutluluk sağlamaktadır. Örneğin spora yeteneği olan bireyin sportif faaliyetlerde bulunması bireye haz verirken aynı bireyin resimle ilgili etkinliği bireyde kaygıya neden olabilmektedir. Birey ilgili olduğu etkinliklerden haz alabilmesi bir akış oluşturmaktadır (Diener, 1984).

Öznel iyi oluşun açıklanmasına katkı sağlayan yaklaşımlardan biri de aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı kuramlardır. Kuram, dışsal olayların, durumların ve demografik değişkenlerin mutluluğu etkileyip etkilemediğini sorgulamaktadır. Bu yaklaşımlardan aşağıdan yukarı kuramı Wilson'un insanların temel ve evrensel ihtiyaçları fikrine ve kişinin içinde yaşadığı yaşam koşullarının bu gereksinimleri karşılayabildiği takdirde bireyin mutlu olacağı temeline dayanmaktadır (akt. Diener vd., 1999). Aşağıdan yukarı kuramına göre, öznel iyi oluş, bireyin yaşamındaki önemli doyum alanlarıyla alakalı yaşantılarının bütünü olarak değerlendirilmektedir. Buna göre, bireyin mutluluğunun nedenleri çok fazla mutlu anlar yaşamamasından dolayıdır. Bireyin aile, sosyal çevre, iş gibi kişisel olarak önemli olan yaşam alanlarından aldığı doyum fazla ise, yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğu söylenebilmektedir (Dost, 2004).

Aşağıdan yukarı kuramının destekleyicisi olarak iyi oluş raporlarında birçok haz veren durum belirtilmiştir. Yapılan araştırmalarda günlük yaşamda haz veren olayların olumlu duygulanımla, arzu edilmeyen olayların ise olumsuz duygulanımla ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak yine öznel iyi oluşla ilgili yapılan araştırmalarda, yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, medeni durum gibi demografik faktörlerin, öznel iyi oluşa etki eden faktörler arasından %20'sinden daha azını oluşturduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, araştırmacıların, öznel iyi oluşu daha iyi açıklayabilmek adına yukarıdan aşağı alanına yöneldikleri görülmüştür (Dost, 2004).

Ancak yine yapılan çalışmalarda yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, ırk, eğitim ve medeni durum gibi demografik faktörlerin öznel iyi oluş varyansının %20'sinden az bir kısmını açıklaması genel bir bulgudur. Bu nedenle, araştırmacıların öznel iyi oluşu etkin olarak açıklayabilmek amacıyla yukarıdan aşağı alanına yöneldikleri görülmektedir (Dost, 2004).

Yukarıdan aşağı kuramında ise, mutluluğun, bireyin genetik faktörlerinin, kişilik özelliklerinin ve bilişsel süreçlerinin bir ürünü olduğu savunulmaktadır. Bireyin, genetik faktörleri ve yaşantısı sonucu şekillenen kişiliği olaylar karşısında verilen tepkileri etkilemektedir. Bu kuram kişiliğin önemini vurgulamakla birlikte bireyin olaylar karşısında kişiliğinin etkisiyle yaşamındaki olayları olumlu veya olumsuz olarak değerlendirmesiyle şekillenen iyi oluşu ele almaktadır. Aynı zamanda bireyin olayları değerlendiriş ve yorumlayış tarzı bireyin iyi oluşunu etkilemektedir. Kişiliğe bağlı olarak

olaylar karşısında yaşanan olumlu veya olumsuz duygulanım iyi oluşu etkilemektedir (Diener, 1984; Dinç, 2018).

Öznel iyi oluşun açıklanmasında önemle üstünde durulan ana konulardan biri, bireyin karşılaştığı yeni durumlar karşısında nasıl uyum sağladığıdır. Evrimsel bakış açısına göre, bireyler yaşamını sürdürebilmek için çevresel koşullara uyum sağlamak zorundadırlar (Diener, 1984). Uyum kuramı, bireyin öznel iyi oluşunu, sürekli değişen yaşam şartlarına uyum sağlayabilme gücü olarak açıklamaktadır. Birey, değişen şartlara uyum sağlamayla birlikte hoş olmayan olaylar karşısında uzun süren mutsuzluk yaşamamakta, haz veren olaylar sonrasında da uzun süreli mutluluk yaşamamaktadır. Bireyin ilk kez karşılaştığı durum karşısında verdiği tepki, yeni duruma alışmaya başlamasıyla azalmaktadır. Bu nedenle yaşanan duygu fark etmeksizin zamanla yoğunluğu azalmaktadır. Bu sayede birey yani durumlar karşısında psikolojik olarak dengesini koruyabilmektedir (Dost, 2004).

Çok yönlü uyuşmazlık kuramına göre, bireyin mutlu olabilmesi çeşitli kriterlere göre yapılan karşılaştırmaların sonucuna bağlıdır (Dost, 2004). Birey kendisini diğer bireylerle, ihtiyaç, geçmiş deneyimler, hedef, yaşamdan duydukları memnuniyet ve yaşam koşulları gibi faktör yönünden kıyaslamaktadır. Birey içinde bulunduğu durumu bu standartlarla karşılaştırır ve ne kadar memnun olduğuna karar verir (Michalos, 1985). Bu kurama göre, bireyin kendi adına ölçüt alarak değerlendirmede bulunduğu kişiler ve belirlediği standartlar arasındaki karşılaştırmalar bireyin mutluluk düzeyine etki etmektedir. Birey, bu standartların üzerine çıkılması durumunda mutlu olmaktadır (Malkoç, 2011).

Bu konudaki bir diğer bakış açısı sosyal karşılaştırma kuramından gelmektedir. Bu kurama ait ilk çalışmalar Festinger (1954) tarafından yapılmıştır. Festinger'e göre, insan, görüş ve yeteneklerini değerlendirme güdüsüne sahiptir. Bu nedenle bireyler kendi görüş ve yeteneklerini diğer bireylerin görüş ve yetenekleriyle karşılaştırma eğilimindedirler. Festinger insanların kendi yeteneklerine göre motive olduklarını ve bu sebeple yeteneklerinin farkına varabilmeleri için ise kendilerini diğer insanlarla karşılaştırdıklarını belirtmiştir (Akt. Özer, 2013).

Sosyal karşılaştırma kuramında birey, kendisinin içinde bulunduğu durumu karşılaştırmak için diğer bireyleri ölçüt olarak kullanır. Bireyin durumu karşılaştırma yaptığı bireyin durumundan iyiye doyum ve mutluluğu artmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kendi durumu çevresindekilerden daha iyi olan bireyler mutlu olurken, kötü olan bireyler mutsuz olmaktadır (Dost, 2004).

İyi oluş konusunda araştırmalar yapan Ryff (1989) tarafından temelleri atılan Psikolojik İyi Oluş Kuramının özünü gelişimsel ve klinik psikolojideki kavramlar oluşturmaktadır. Bu kurama göre, bireyin psikolojik olarak sağlıklı olmasını, yaşamının bazı alanlarındaki olumlu işlevselliğine bağlamış ve altı psikolojik boyuttan oluşan bir model öne sürmüştür. Bireyin iyi oluşu için bu boyutlardaki işlevselliği oldukça önemlidir. Bu altı boyut aşağıda açıklanmıştır (Ryff, 1989):

- Kendini Kabul: Bireyin kendine karşı tutumlarının olumlu yönde olması olarak ifade edilmektedir. İyi oluşun önemli ölçütlerinden biri bireyin kendini, kendi olduğu için kabul etmesidir. Bireyin kendini tüm yönleriyle kabul etmesi beklenen bir davranıştır. Kendini gerçekleştirme, maksimum işlevde bulunma, olgunluk gibi kavramlarla birlikte ele alınmaktadır.
- Başkalarıyla Olumlu İlişkiler: İnsanlarla açık ve güvenilir ilişkiler kurma, güçlü empati ve sevgi duyguları olarak ifade edilmektedir. Bireyin çevresindeki insanlarla doyumlu, güvenilir ilişkiler kurması, çevresindekilerin mutluluğunu istemesi ve empati kurması, sıkı arkadaşlıklar kurabilmesi bu boyutun beklenen davranışlarıdır.
- Otonomi: Kendi kararlarını kendi verme, toplumsal kanunlara bağlı kalmama olarak ifade edilmektedir. Burada başkalarına bağımlı olmama, bağımsızlık, davranışlarının sahibi olma gibi kavramlar bu boyut için önemli kavramlardır. Davranışlarında ve kararlarında başkalarının onayını almaya gereksinim duymayan, otonomisi yüksek bireylerin iyi oluşlarının da yüksek olacağı savunulmaktadır.
- Çevresel Uсталık: Bireyin psikolojik koşullarına uygun bir çevre oluşturması ya da seçmesinin ruh sağlığının göstergesi olduğu kabul edilmektedir. Çevresine hakim bir bireyin karmaşık bir çevre dahi olsa kontrolünü yapabilmesi ve uyumunu sağlaması iyi oluşuna olumlu katkılar yapabilmektedir.

- Hayat Amacı: Bireyin yaşamında bir yön ve amaçlılık duygusuna sahip olmasını ifade etmektedir. Bireyin yaşamında amaçlarının olması bireyi üretkenliğe ve yaşamın anlamlı olduğu duygusuna yönlendirir. Bu durum bireyin iyi oluşuna olumlu katkılar sağlar.
- Kişisel Gelişim: Birey için kişisel gelişiminin merkezinde kapasitesini fark ederek kendini gerçekleştirme yatmaktadır. Bu nedenle bireylerin potansiyelleri doğrultusunda gelişimine ve ilerleyişine devam etmesi gerekir. Yeni deneyimler için engel oluşturmayan, değişime ve gelişime açık bireylerin kişisel gelişimleri için gayret gösterdikleri söylenebilir.

1.4.4. Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırma Bulguları

Eryılmaz ve Ercan (2011) yaptıkları çalışmalarında öznel iyi oluşu, cinsiyet, yaş ve kişilik özellikleri bakımından incelemişlerdir. Çalışmada 3 farklı yaş grubu yer almıştır. Yapılan analizler sonucunda, 26-45 (yetişkin) yaş grubundaki erkeklerin öznel iyi oluşları kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. 16-25 (genç yetişkin) yaş grubundaki bireylerin ise diğer iki yaş grubundaki katılımcılara oranla öznel iyi oluşlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Dışa dönüklük, duygusal dengesizlik ve sorumluluk özelliklerinin 14-17 yaş grubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde açıkladığı görülmüştür. 19-25 yaş grubunda ise dışa dönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk ve duygusal dengesizlik özelliklerinin, kişilerin öznel iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde açıkladığı görülürken, 26-45 yaş grubunda sadece duygusal dengesizlik ve sorumluluk özelliklerinin öznel iyi oluşu anlamlı bir şekilde açıkladığı görülmüştür.

Eryılmaz'ın (2012) ergenlerle yapmış olduğu çalışmaya göre ergenlerin var olan öznel iyi oluş düzeylerini koruyabilmeleri için negatif olay ve durumlara mesafe koymaları, kontrollü bir şekilde ilişki kurmaları, iyimser düşünmeleri, zaman yönelimlerinde pozitif olmaları, mutluluğa yönelik doğrudan davranış sergileme girişiminde olmaları, problemlerini çözebilmeleri ve dini inanca sığınma önemli bir yer tutmaktadır.

Derin ve Bilge'nin (2016) ergenlerin internet bağımlılığı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği ve Manisa ilinde 794 lise öğrencisinin katıldığı çalışmasına göre öznel iyi oluşun al boyutlarından birisi olan yaşam doyumu arttıkça internet bağımlılığı olma

ihtimali de artmaktadır. Bunun yanısıra olumlu duygular arttıkça internet bağımlısı olma ihtimali de azalmaktadır.

Eryılmaz ve Ercan'ın (2011) öznel iyi oluş ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği 14-45 yaş arasındaki 699 kişinin katıldığı çalışmalarına göre 14-17 yaş grubu ve 26-45 yaş grubundaki bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri 19-25 yaş grubundaki bireylere oranla daha yüksekti.

Eryılmaz'ın (2012) ebeveyn ilişkilerinin öznel iyi oluşu nasıl artırdığını incelediği ve Ankara'da 14-17 yaş arası 360 ergenin katıldığı çalışmasına göre lisede okuyan ergenlerin ailesinin kendileriyle ilgilenmeleri ve kendilerini desteklemeleri, pozitif iletişimde bulunmaları, ergenlerin özerkliğini desteklemeleri, çocuklarının aile yönetimine katılmaları ve demokratik anne baba tutumu ile çocuklarına yaklaşımlarının ergenlerde öznel iyi oluşun artmasında önemli faktörler olduğunu belirtmektedir. Işık ve Bedel'in (2015) ergenlerin başa çıkma stratejileri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelediği ve Konya'da 400 ortaokul ve lise öğrencisinin katıldığı çalışmalarına göre aile ilişkilerinde doyum, olumlu duygu, yaşam doyum ve kişi için 38 önemli önem arz eden ilişkilerde aktif başa çıkma becerisinin pozitif katkıları bulunmakta iken negatif başa çıkma stratejisi ise öznel iyi oluşu azaltmaktadır.

Eryılmaz ve Öğülmüş'ün (2010) ergenlerde öznel iyi oluş ile beş faktörlü kişilik modeli arasındaki ilişkiyi incelediği ve 14-18 yaş arasındaki 541 ergenin katıldığı çalışmalarına göre kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik ile öznel iyi oluş arasında negatif yönde ve orta düzeyde bir ilişki var iken sorumluluk ve dışadönüklük ile pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki olduğu bulgusunu elde etmişlerdir.

Eryılmaz ve Atak'ın (2011) ergenlerde öznel iyi oluş, iyimserlik eğilimi ve öz saygı arasındaki ilişkiyi incelediği ve 227 lise öğrencisinin katıldığı çalışmalarına göre ergenlerde öznel iyi oluş üzerinde iyimserlik eğiliminin yordayıcılığının öz saygıdan daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Eryılmaz'ın (2010) ergenlerde öznel iyi oluşu artırma stratejileri ile akademik motivasyon arasındaki ilişkiyi incelediği ve Ankara ilinden 236 öğrencinin katıldığı çalışmasına göre

ergen bireylerin öznel iyi oluş stratejilerini kullanma ile hem içsel hem de dışsal motivasyon arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir.

Çelik'in (2008) liseli öğrencilerde öznel iyi oluş ile duygusal zeka arasındaki ilişkiyi incelediği ve Konya ilinden 485 öğrencinin katıldığı çalışmasına göre lisede öğrenim gören öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile duygusal zekaları arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmektedir.

Sezer'in (2011) lise öğrencilerinde öznel iyi oluşu bazı değişkenlerle incelediği ve Erzurum'dan 410 öğrencinin katıldığı çalışmasına göre düzenli bir şekilde spor yapan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri düzenli spor yapmayanlara göre daha yüksektir.

Certel ve Arkadaşlarının (2015) lise öğrencilerinde öz yeterlik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği ve Antalya'dan 410 öğrencinin katıldığı çalışmalarına göre öğrencilerin öznel iyi oluşları ile akademik, sosyal, duygusal ve genel öz yeterlikleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

Odabaşı'nın (2016) İstanbul ve Kocaeli illerinde 327 üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmasına göre bireylerin öznel mutluluk düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirtilmektedir.

Derin'in (2013) Liseli öğrencilerde internet bağımlılığı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği ve Manisa ilinden 794 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmalarına göre önemli diğerleri ile ilişkiden doyum alınması ve pozitif duygular arttıkça internet bağımlısı olma ihtimalinin azaldığı belirtilmektedir.

Telef ve Ergün'ün (2013) lise öğrencilerinde öznel iyi oluş ile öz yeterlik arasındaki ilişkiyi incelediği ve 311 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmalarına göre liseli öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal öz yeterlikleri yükseldikçe öznel iyi oluş düzeylerinin de yükseldiğini belirtmektedirler.

Goswami'nin (2012) çocuklarda öznel iyi oluş ile sosyal ilişkiler arasındaki ilişkiyi incelediği ve İngiltere'den 4673 ortaokul öğrencisinin katıldığı çalışmasına göre altı sosyal ilişkiden öznel iyi oluş üzerinde en belirgin olanı aile ile olan ilişki, ikincisi

arkadaşlarla olan pozitif ilişki, üçüncüsü zorbalık ve dördüncüsü haksız muamele görme olarak belirtilmektedir.

Canbay (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada edinilen bulgulara göre sosyal beceri ile öznel iyi oluş seviyeleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Global sosyal beceri seviyeleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkide kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ortalamalarının yüksek olduğu; öznel iyi oluş ve global sosyal beceri seviyeleri ile aile gelir durumları, akademik başarı durumları ve katıldıkları etkinlikler arasında anlamlı bir farklılığın olduğuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ebeveyn tutumları ile öznel iyi oluş seviyesi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin (2011) tarafından üniversite öğrencilerinde yapılan araştırmada kendini açma, öznel iyi oluş ve algılanan sosyal destek ile katılımcıların yaşları, kardeş sayıları ve yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılığın olmadığı; ailenin ekonomik durumu ile öznel iyi oluş ve algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı; anne ve babanın öğrenim seviyesine göre öğrencilerin kendini açma puanları arasında anlamlı farklılıklar görülürken, öznel iyi oluş arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmüştür. Anne ve baba tutumlarına göre öznel iyi oluş, kendini açma ve algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık görülürken; algılanan sosyal destek ile öznel iyi oluş ve kendini açma puanları arasında olumlu yönde yüksek düzeyde; öznel iyi oluş ile kendini açma puanları arasında olumlu yönde orta düzeyde bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.

1.5. Kimlik Yönelimleri, Bağlanma Stilleri ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler

Morsünbül ve Tümen (2008) ergenlik dönemindeki bireylerde kimlik statüleri ve bağlanma tarzları arasındaki ilişkileri incelemiş ve ergenlerdeki, kimlik statülerinin bağlanma tarzlarına göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermişlerdir. Araştırma sonucuna göre, ipotekli kimlik, askıya alınmış kimlik ve dağınık kimlik statülerindeki bireyler arasında bağlanma tarzları bakımından anlamlı farklılık görüldüğü diğer yandan bağlanma stilleri bakımından başarılı kimlik statüsü kategorisinde anlamlı bir farklılık görülmediği vurgulanmıştır.

Öztürk Mutlu (2010) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada bağlanma stilleri, öznel iyi oluş, mutluluk ve toplumsal kaygı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, güvenli bağlananan öğrencilerdeki toplumsal kaygı düzeyi korkulu bağlanan ve kayıtsız bağlanan öğrencilerden anlamlı olarak daha düşük düzeydedir. Ayrıca, öğrencilerin öznel iyi oluş seviyelerinin toplumsal kaygısı yüksek öğrencilerde daha düşük seviyede olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Baş (2013) tarafından yapılan çalışmada ergenlerde bağlanma tarzları ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ek olarak ele alınan değişken düzeylerinin ergenlerin yaşına, cinsiyetine, doğum sırasına göre anlamlı olarak farklı olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, ergenlerin yaşı ile bağlanma tarzları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. doğum sırası temelinde oluşturulan gruplar arasında bağlanma tarzları ve kimlik statüleri bakımından anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Annenin çalışma durumu temelinde oluşturulan gruplar arasında bağlanma tarzları bakımından farklılıklar bulunmuştur. Annesi ev hanımı olan ergenlerdeki saplantılı bağlanma düzeyi, annesi çalışan ergenlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Arı ve Güler (2019) tarafından ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkileri demografik değişkenler üzerinden incelemiştir. Araştırma sonucuna göre öznel iyi oluş ile kimlik statülerinden başarılı kimlik statüsü arasında pozitif yönlü; moratoryum, ipotekli ve kargaşalı kimlik statüsü arasında ise negatif yönlü bir ilişkinin varlığına rastlanmıştır. Öznel iyi oluş ile aile bütünlük duygusu arasında ise pozitif yönlü bir ilişkiye rastlanılmıştır. Ergen bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin ve aile bütünlük duygusunun, erkek bireylerde kadın bireylere göre daha yüksek olduğu; kimlik statüleri bakımından ise herhangi bir farklılığa rastlanılmadığı görülmektedir. Bununla birlikte eğitim seviyesi ve anne ve babanın eğitim seviyelerine göre değişkenlerin anlamlı bir farklılık sergilemediği sonucuna da ulaşılmıştır.

Eryılmaz ve Aypay (2011) tarafından ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüleri ve cinsiyet arasında var olan ilişkileri incelenmiştir. 14-17 yaş grubundaki 255 ergen birey üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonucuna göre başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olma ile ergen öznel iyi oluşu arasında anlamlı ve önemli düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ergen öznel iyi oluş, cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma sergilememiştir. Başarılı kimlik

statüsüne sahip ergen bireylerin öznel iyi oluşları artarken, ipotekli kimlik statüsüne sahip ergen bireylerde ise öznel iyi oluş seviyesi azalmaktadır.

Karakuş (2020) tarafından ergen bireylerde öznel iyi oluş ile ebeveyne bağlanma düzeyinin ergenlerin duygusal özerkliklerini ne yönde yordadığını incelemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, cinsiyetin, duygusal özerkliğin salt idealleştirmeme boyutunu açıklama yönünde anlamlı bir farklılığa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergen bireylerde öznel iyi oluşun duygusal özerkliğin idealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyselleştirme alt boyutlarını pozitif yönlü ve anlamlı bir katkı sağladığı; ebeveyne bağlanmanın da benzer olarak duygusal özerkliğin idealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyselleştirme boyutlarının yordanmasında pozitif yönlü ve anlamlı bir katkı sağladığı görülmektedir. Öznel iyi oluş ve ebeveyne bağlanma, idealleştirme boyutunda toplam varyansın yüzde 37'sini, bağımsızlık boyutunda yüzde 28'ini ve bireyselleştirme boyutunda yüzde 10'unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç itibarıyla öznel iyi oluş ve ebeveyne bağlanma değişkenlerinin, duygusal özerkliğin anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve işlem başlıklarına yer verilecektir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Araştırma kapsamında yöntem olarak nicel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Nicel araştırmalar, deney, gözlem ve ölçmelerin yinelenebildikleri ve objektif olarak gerçekleştirildiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırma modeli olarak ise ilişkisel tarama modelinden yararlanılacaktır. İlişkisel tarama modelinden, bir grubun belli özelliklerinin betimlenmesi amacıyla yararlanılmaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006). İlişkisel tarama modeli kapsamında iki ve daha fazla sayıda olan değişken arasında olan değişimin varlığının saptanması amaçlanmaktadır. İlişkisel tarama modeli uyarınca değişkenlerin beraber değişim sergileyip sergilemediği; değişim bulunuyorsa söz konusu değişimin ne yönlü olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2011).

Bu doğrultuda bu araştırmada lise öğrencilerinde kimlik yönelimi, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler ortaya konacaktır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bursa ilinde yaşayan ve lise öğrencisi olan 14-18 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenen, Bursa kentinde yaşayan ve lise öğrencisi olan 14-18 yaş aralığındaki 348 katılımcı oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1
Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişken Gruplar		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	175	50,1
	Kadın	174	49,9
Yaş	14	3	,7
	15	24	5,7
	16	86	20,3
	17	163	38,5
	18	73	17,3
Gelir	3000 ve altı	2	,5
	3001-5000	44	10,4
	5001 ve üzeri	303	71,6
Baba eğitim düzeyi	Okur-yazar olmayan	1	,3
	Okur-yazar	1	,3
	İlkokul mez.	49	14,0
	Ortaokul mez.	47	13,5
	Lise mez.	134	38,4
	Yüksekokul	27	7,7
	Üniversite mez.	21	6,0
	Lisansüstü	69	19,8
Anne eğitim düzeyi	Okur-yazar olmayan	5	1,4
	Okur-yazar	1	,3
	İlkokul mez.	77	22,1
	Ortaokul mez.	59	16,9
	Lise mez.	120	34,4
	Yüksekokul	8	2,3
	Üniversite mez.	21	6,0
	Lisansüstü	58	16,6
Babanın mesleği	Çalışmıyor	7	2,0
	Emekli	35	10,0
	İşçi	120	34,4
	Memur	61	17,5
	Serbest meslek	125	35,8
Annenin mesleği	Ev hanımı	22	6,3
	Emekli	185	53,0
	İşçi	75	21,5
	Memur	36	10,3
	Serbest meslek	31	8,9
Ebeveynlerin birliktelik durumu	Boşanmış	29	8,3
	Dul	4	1,1
	Evli	316	90,5

Tablo 1
Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı (Devam)

Algılanan ebeveyn tutumu	Demokratik	97	27,8
	İlgisiz	9	2,6
	Koruyucu	179	51,3
	Otoriter	64	18,3
Kardeş sayısı	0-1	216	50,9
	2-3	120	28,3
	3 ve üzeri	13	3,1
Samimi arkadaş sayısı	0-5	200	47,2
	6-10	110	25,9
	11-20	37	8,7
	21-30	2	,5
Yaşam Memnuniyeti	Hiç memnun olmayan	24	6,9
	Memnun olmayan	42	12,0
	Kararsız	99	28,4
	Memnun olan	144	41,3
	Çok memnun olan	38	10,9
Arkadaşlık İlişkileri Memnuniyeti	Hiç memnun olmayan	1	,3
	Memnun olmayan	5	1,4
	Kararsız	45	12,9
	Memnun olan	178	51,0
	Çok memnun olan	118	33,8
Gelecek Beklentisi	Hiç ümitli değilim	17	4,9
	Ümitli değilim	34	9,7
	Kararsızım	103	29,5
	Ümitliyim	143	41,0
	Çok ümitliyim	50	14,3

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %50.1 erkek, %49.9’u kadındır. Katılımcıların %7’si 14, %5.7’si 15, %20.3’ü 16, %38,5’i 17 %17,3’ü 18 yaşındadır. Katılımcıların gelir düzeyine bakıldığında %5’inin 3000 tl ve altında, 510,4’ünün 3001-5000 tl arasında ve %71,6’sının 5000 tl ve üzeri gelire sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında katılımcıların %38,4’ü nün babası lise, %19,8’i üniversite %14’ü ilkokul, %13,5’i ortaokul, %7,7’si yüksek okul ve %6’sı üniversite mezunudur. Anne eğitim düzeyine bakıldığında %34,4’ünün lise, %22,1’i ilkokul, %16,9’u ortaokul, %16,6’sının üniversite ve üstü, %6’sının üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların %51,3’ü ebeveynlerinin tutumlarını koruyucu, %27,8’i demokratik, %18,3’ü otoriter, %2,6’sı ilgisiz olarak algılamaktadır. Katılımcıları %50,9’u 0-1 kardeşe, %28,3’ü 2-3 kardeşe ve %3,1’i 3 ve üzeri kardeşe sahiplerdir. Yakın arkadaş sayısı incelendiğinde %47,2’sinin 0-5 arkadaş, %25,9’u 6-10 arkadaş, %8,7’sinin 11-20 arkadaş ve %,5’inin 21-30

arkadaşa sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların %52,2'si yaşamından memnundur ve %55,3'ü gelecekte ümitlidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde veri toplama araçlarından kişisel bilgi formu, kimlik ölçeği, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş ölçeği hakkında bilgi verilecektir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” katılımcıların sosyo-demografik yapılarının ölçülmesine dair dört açık ve on bir kapalı uçlu soru olmak üzere on beş sorudan oluşmaktadır. Kişisel bilgi formu dahilinde katılımcılara yaşları, cinsiyetleri, babalarının eğitim durumu, annelerinin eğitim durumu, babalarının mesleği, annelerinin mesleği, ailesinin aylık geliri, kardeş sayısı, anne babanın medeni durumu, ailenin yaşadıkları yer, ebeveynlerinin katılımcıya karşı genel tutumları ve yakın (samimi) arkadaş sayısı sorulmuştur.

2.3.2. Kimlik Ölçeği (KÖ)

Cheek ve Tropp (1995) tarafından geliştirilen ve Coşkun (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan “Kimlik Ölçeği” 5’li Likert Tipi (1= Önemli Değil, 2=Kısmen/Biraz Önemli, 3= Önemli, 4= Oldukça Önemli, 5= Çok Önemli) olarak hazırlanmıştır. Kimlik Ölçeği kişisel, sosyal ve kolektif kimlik alt boyutlarından meydana gelen ve toplamda 35 maddeyi içeren bir ölçektir. 2, 5, 8, 11, 14, 17, 19, 21, 24 ve 28. maddeler kişisel kimlik alt boyutunu; 3, 6, 9, 12, 15, 22 ve 25. maddeler sosyal kimlik alt boyutunu; 4, 7, 10, 13, 23, 26, 31 ve 33. maddeler ise kolektif kimlik alt boyutunu ölçmektedir. Bütün ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan 125 olarak hesaplanmıştır. (Coşkun, 2004). Ölçek kişilerin kendileri hakkındaki algılarını değerlendirmektedir. Kişisel kimlikten elde edilen puanların yükselmesi daha özerk kişiliğe işaret etmekte iken sosyal ve kolektif kimlikten elde edilen puanların yükselmesi toplumsallığa ve boyun eğiciliğe işaret etmektedir

Coşkun (2004) tarafından gerçekleştirilen güvenirlik analizinde Cronbach Alpha değerleri bütün ölçekler için 0.79, kişisel kimlik boyutu için 0.76, sosyal kimlik boyutu

için 0.78, kolektif kimlik boyutu için ise 0.80 olarak hesaplanmıştır. 6 hafta sonrasında güvenirlik testi yeniden hesaplanmış ve yeni test sonuçlarına göre Cronbach Alpha değeri bütün ölçekler için 0.86, kişisel kimlik boyutu için 0.79, sosyal kimlik boyutu için 0.84, kolektif kimlik boyutu için ise 0.68 olarak hesaplanmıştır (Coşkun, 2004). Bu araştırmada ise Cronbach Alpha değeri .89 olarak hesaplanmıştır. Coşkun (2004) tarafından yapılan geçerlik analizinde ölçek maddelerinin üç faktör üzerinde yüklendiğini göstermiştir. Bunlar sosyal, kolektif ve kişisel kimlik alt faktörüdürler. Ölçüt geçerliğine ilişkin sonuçlar alt ölçeklerin uyum içerisinde olduğunu ve tek bir yapıyı yansıttığını ortaya koymuştur.

2.3.3. Bağlanma Stilleri Ölçeği (BSÖ)

Erzen (2016) tarafından geliştirilen “Bağlanma Stilleri Ölçeği” 5’li Likert Tipi (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) olarak hazırlanmıştır. Bağlanma Stilleri Ölçeği kaçınan bağlanma stili, güvenli bağlanma stili ve kaygılı-kararsız bağlanma stili alt boyutlarından meydana gelen ve toplamda 18 maddeyi içeren bir ölçektir. 1, 3, 5, 9, 12, 15, 18. maddeler kaçınan bağlanma stili alt boyutunu; 2, 6, 8, 11, 14 ve 17. maddeler kaygılı-kararsız bağlanma stili alt boyutunu; 4, 7, 10, 13 ve 16. maddeler ise güvenli bağlanma stili alt boyutunu ölçmektedir. Bütün ölçekten alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 180 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada alt ölçeklerden yararlanılmıştır. Alt ölçeklerden alınan puanın yükselmesi ilgili bağlanma stilinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Erzen (2016) tarafından gerçekleştirilen güvenirlik analizinde kaçınan bağlanma stili için 0.80, güvenli bağlanma stili için 0.69 ve kaygılı-kararsız bağlanma stili için ise 0.71 olarak hesaplanmıştır. Yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi maddelerin üç boyut altında tutarlı şekilde toplandıklarını göstermiştir. Madde havuzunda yer alan 63 maddenin içinde yer alan 18 maddenin üç boyut altında toplandığı ve bunların kaçınan bağlanma stiline 7, kaygılı-kararsız bağlanma stillerinde 6, güvenli bağlanma alt boyutunda 5 maddeden oluştuğu saptanmıştır.

2.3.4. Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ)

Tuzgöl Dost (2005) tarafından bireyin öznel iyi oluş şeklini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen “Öznel İyi Oluş Ölçeği”, 5’li Likert Tipi (1= Hiç Uygun Değil, 2= Biraz Uygun, 3= Orta Derecede Uygun, 4= Çoğunlukla Uygun, 5= Tamamen Uygun) olarak hazırlanmıştır. Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamda 46 maddeden meydana gelmektedir. Bütün ölçekten alınabilecek en düşük puan 46, en yüksek puan 230 olarak hesaplanmıştır. Alınan puanın yükselmesi yaşam tatmine ve olumsuz duyguların azlığına işaret etmektedir.

Tuzgöl Dost (2005) tarafından gerçekleştirilen faktör analizi sonuçlarına göre güvenirlik analizinde bütün ölçek için 0.93 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test yönteminden yararlanılmış ve Pearson korelasyon katsayısı ise 0.86 olarak hesaplanmıştır (Tuzgöl Dost, 2005). Ölçeğin geçerliliğini test etmek amacı ile faktör analizi uygulanmıştır. KMO katsayısı .861 bulunmuş, Barlett testi anlamlı çıkmıştır. Ölçeğin on iki faktör altında toplandığı görülmüştür. birinci faktör 4, 17, 32, 35, 37, 40 nolu maddelerden oluşmakta, ikinci faktör 3, 11, 19, 21, 23 nolu maddelerden, üçüncü boyut 22, 27, 30 ve 38 nolu maddelerden oluşmaktadır. Dördüncü faktörde bulunan maddeler 7, 34, 42, 46 nolu maddelerdir. Besinci boyut 5, 8, 12, 14, 16 ve 31 nolu maddelerden, altıncı faktör 2, 9, 15 ve 28 nolu maddelerden, yedinci alt boyut 6, 29, 36 ve 45 nolu maddelerden oluşmaktadır. Sekizinci faktörde üç madde (1, 20 ve 41 nolu maddeler), dokuzuncu faktörde üç madde (18, 39, 43 nolu maddeler), onuncu faktörde iki madde (24 ve 26 nolu maddeler), on birinci faktörde üç madde (25, 33 ve 44 nolu maddeler) ve on ikinci faktörde iki maddeden (10 ve 13 nolu maddeler) bulunmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında yöntem olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Anket yöntemi kapsamında kullanılan anket formu dört bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, ikinci bölümde Cheek ve Tropp (1995) tarafından geliştirilen ve Coşkun (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan “Kimlik Ölçeği”, üçüncü bölümde Erzen (2016) tarafından geliştirilen “Bağlanma Stilleri Ölçeği” ve dördüncü bölümde Tuzgöl Dost (2005) tarafından geliştirilen “Öznel İyi Oluş Ölçeği” ne ait sorular araştırmacı tarafından çevrimiçi ortama

(Google Forms) girilmiş ve araştırmaya katılacak katılımcılara sunulmaya hazır duruma getirilmiştir. Hazırlanan anket formu, ankete katılımı kabul eden ve internet erişimine sahip olan katılımcılara çevrimiçi link aracılığıyla gönderilmiştir. Araştırmada edinilen veriler, 1 Mart-25 Mayıs 2022 tarihleri arasında araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılara gönderilen çevrimiçi anket formu üzerinden elektronik ortamda uygulanarak edinilmiştir. Edinilen yanıtlar sistem tarafından otomatik bir şekilde anonim olarak kaydedilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 25 istatistik programı ile analiz edilmiştir. İlk olarak dağılımın normal olup olmadığı incelenmiş, değerlerin normal dağıldığı görülmüş ve parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. İki'den fazla kategoriye sahip değişkenlerin ölçek puanlarını karşılaştırmak için tek yönlü anova analizi, iki kategoriye sahip değişkenlerin ölçek puanlarını karşılaştırmak için t-testi analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR

3.1 Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Verileri

Bu bölümde katılımcıların Öznel İyi Oluş, Kimlik ve Bağlanma Stilleri Ölçeklerinden alınan puanların betimleyici istatistiksel analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2
Öznel İyi Oluş, Kimlik ve Bağlanma Stilleri Ölçeklerinden Elde Edilen Punlara Ait Betimsel Değerler

Değişkenler	N	Min.	Maks.	Ort	Ss	Çarpıklık		Basıklık	
						Z	SH	Z	SH
Kaçıngan BS	343	7,00	35,00	17,53	6,570	,652	,132	-,138	,263
Kaygılı BS	343	6,00	30,00	16,80	5,509	,247	,132	-,386	,263
Güvenli BS	343	6,00	30,00	21,77	4,269	-,523	,132	,956	,263
Öznel İyi Oluş	343	46,00	214,00	141,57	17,135	-,191	,132	4,05	,263
Kimlik	343	35,00	171,00	118,78	20,560	-,388	,132	,691	,263

SH= Standart hata

Tablo 2’de görüldüğü gibi Öznel İyi Oluş, Kimlik ve Bağlanma Stilleri düzeylerine ait puanların normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Bu değerlerin -1 ve 1 aralığında bulunması dağılımların normal dağılıma sahip olduğuna işaret etmektedir (Büyüköztürk, 2007). Elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri ele alınan değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuca dayanarak, parametrik analiz tekniklerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

3.2 Değişkenlerin Kendi Aralarındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri, yaş, gelir, kardeş sayısı, yakın arkadaş sayısı arasında bulunan olası ilişkilerinin incelendiği Pearson Korelasyon Analiz sonuçları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3
Değişkenlerden Elde Edilen Puanlar Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	Yaş	Gelir	Kardeş sayısı	Yakın arkadaş	Kimlik	Kaçınan bağ.	Kaygılı bağ.	Güvenli bağ.	Öznel iyi oluş
Yaş	1								
Gelir	-,073	1							
Kardeş sayısı	,096	,004	1						
Yakın Arkadaş	,047	-,018	,013	1					
Kimlik	-,052	,123*	-,023	,048	1				
Kaçınan	,006	,137*	,034	,039	,115	1			
Kaygılı	-,092	,076	,084	-,048	,166*	,283**	1		
Güvenli	,041	,049	-,006	,119*	,377**	-,195**	-,072	1	
Öznel iyi oluş	,061	,076	,040	-,014	,599**	,180**	,278**	,326**	1

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; $N = 343$

Tablo 3'te görüldüğü gibi gelir ile kimlik ve kaçınan bağlanma stili arasında; yakın arkadaş sayısı ile güvenli bağlanma stili arasında zayıf düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. Lise öğrencilerinde aile gelir düzeyi arttıkça kimliğini olumlu algılama düzeyi ve kaçınan bağlanma düzeyi de artmaktadır. Ayrıca yakın arkadaş sayısı arttıkça güvenli bağlanma düzeyi de artmaktadır.

Kimlik ile kaygılı bağlanma stili arasında zayıf, kimlik ile güvenli bağlanma stili ve öznel iyi oluş arasında orta düzeyde olumlu ve anlamlı bir ilişki vardır. Kimlik özelliklerine verilen değer arttıkça kaygılı ve güvenli bağlanma düzeyi ile öznel iyi oluş düzeyi de artmaktadır. Kaçınan bağlanma stili ile kaygılı bağlanma stili ve öznel iyi oluş arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde, güvenli bağlanma arasında ise negatif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Katılımcıların kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça kaygılı bağlanma düzeyleri ve öznel iyi oluş düzeyleri de artmaktadır. Kaçınan bağlanma arttıkça güvenli bağlanma düzeyi azalmaktadır. Kaygılı bağlanma stili ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Güvenli bağlanma

stili ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Kaygılı ve güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça öznel iyi oluş da artmaktadır.

3.3. Ölçeklerden Alınan Puanların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması ile Elde Edilen Sonuçlar

Bu bölümde, ölçeklerden elde edilen puanların sosyo-demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir. İlk olarak cinsiyete göre ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4'teki gibidir.

Tablo 4
Cinsiyete Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort	Ss	t	P
Kimlik	Kadın	173	120,52	17,75	1,580	,003*
	Erkek	173	117,04	22,95		
Öznel İyi Oluş	Kadın	174	143,43	14,21	2,038	,069
	Erkek	173	139,69	19,51		
Kaçınan BS	Kadın	173	16,81	6,00	-2,032	,003*
	Erkek	175	18,24	7,04		
Kaygılı BS	Kadın	174	18,13	5,52	4,626	,863
	Erkek	175	15,48	5,19		
Güvenli BS	Kadın	174	21,95	3,79	,762	,046*
	Erkek	175	21,60	4,70		

$p < .05$

Tablo 4'te görüldüğü cinsiyete göre kimlik, kaçınan, ve güvenli bağlanma stillerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Kadınların kimlik ölçeğinden ve güvenli bağlanma stilinden elde ettikleri puan ortalamaları anlamlı olarak erkeklerden daha yüksektir. Erkeklerin kaçınan bağlanma stilinden elde ettikleri puan ortalamaları ise kadınlardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Anne eğitim durumuna göre ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı tek yönlü anova analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 5
Anne Eğitim Düzeyine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss	F	P
Kimlik	Okur yazar olmayan, ilkokul terk, ilkokul	82	118,25	19,48	1,125	,339
	Ortaokul	58	115,08	20,81		
	Lise ve yüksek okul	126	118,88	20,61		
	Üniversite ve lisansüstü	79	121,55	21,24		
Öznel iyi oluş	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul	81	141,91	16,67	1,342	,261
	Ortaokul	59	138,55	17,55		
	Lise ve yüksek okul	127	140,91	16,58		
	Üniversite ve lisansüstü	79	144,25	17,98		
Kaçınan BS	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul	81	17,58	6,80	,483	,694
	Ortaokul	59	16,69	5,57		
	Lise ve yüksek okul	128	17,57	6,04		
	Üniversite ve lisansüstü	79	18,05	7,82		
Kaygılı BS	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul	82	17,28	5,38	1,922	,126
	Ortaokul	59	17,40	4,93		
	Lise ve yüksek okul	128	16,96	5,41		
	Üniversite ve lisansüstü	79	15,51	6,05		
Güvenli BS	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul	82	21,20	4,03	1,637	,180
	Ortaokul	59	22,05	4,69		
	Lise ve yüksek okul	128	21,48	4,57		
	Üniversite ve lisansüstü	79	22,54	3,45		

*Scheffe testi

Tablo 5’te görüldüğü gibi anne eğitim durumu temelinde oluşturulan gruplar arasında değişkenler bakımından anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Baba eğitim durumuna göre ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı tek yönlü anova analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 6’daki gibidir.

Tablo 6
Baba Eğitim Düzeyine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan
Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss	F	P	Post-Hoc*
Kimlik	Okur yazar olmayan, ilkokul terk, ilkokul	51	114,68	22,39	,894	,444	
	Ortaokul	46	120,43	14,03			
	Lise ve yüksek okul	160	118,88	20,21			
	Üniversite ve lisansüstü	89	120,08	22,81			
Öznel iyi oluş	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul	51	140,94	18,74	,796	,497	
	Ortaokul	47	144,78	11,06			
	Lise ve yüksek okul	159	141,65	16,57			
	Üniversite ve lisansüstü	90	140,10	19,63			
Kaçınan BS	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul ^a	50	15,80	5,11	4,448	,004*	c>a
	Ortaokul ^b	47	16,02	6,13			
	Lise ve yüksek okul ^c	161	18,83	6,53			
	Üniversite ve lisansüstü ^d	90	16,95	7,16			
Kaygılı BS	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul ^a	51	16,62	4,81	3,791	,011*	c>d
	Ortaokul ^b	47	17,65	5,46			
	Lise ve yüksek okul ^c	161	17,49	5,56			
	Üniversite ve lisansüstü ^d	90	15,22	5,54			
Güvenli BS	Okur yazar olmayan- ilkokul terk, ilkokul ^a	51	21,56	4,15	4,995	,002*	d>c
	Ortaokul ^b	47	22,61	4,06			
	Lise ve yüksek okul ^c	161	20,95	4,61			
	Üniversite ve lisansüstü ^d	90	22,93	3,44			

*Scheffe testi

Tablo 6’da görüldüğü gibi baba eğitim durumuna göre oluşturulan gruplar arasında kaçınan, kaygılı ve güvenli bağlanma stili alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Farklılaşmanın yönünün tespit edilmesi amacıyla Post-Hoc testlerinden Scheffe testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre lise ve yüksek okul mezunu babası olanların kaçınan bağlanma stili alt ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalaması okur yazar olmayan, ilkokul terk ve ilkokul mezunu babası olanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Lise ve yüksek okul mezunu babası olanların kaygılı bağlanma stili alt ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalaması üniversite ve lisans üstü mezunu babası olanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Üniversite ve lisans üstü mezunu babaların çocuklarının güvenli bağlanma stili alt ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalaması lise ve yüksek okul mezunu babaları çocuklarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Anne mesleğine göre ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı tek yönlü anova analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 7’deki gibidir.

Tablo 7
Anne Mesleğine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss	F	P	Post-Hoc*
Kimlik	Çalışmıyor ^a	22	118,36	17,87	,401	,808	
	Emekli ^b	183	118,06	21,55			
	İşçi ^c	74	118,79	16,92			
	Memur ^d	36	122,77	24,87			
	Serbest meslek	30	118,13	19,57			
Öznel iyi oluş	Çalışmıyor	22	142,59	18,43	,816	,516	
	Emekli	184	141,26	18,43			
	İşçi	74	139,54	13,54			
	Memur	36	145,33	18,83			
	Serbest meslek	30	143,46	13,63			
Kaçınan BS	Çalışmıyor ^a	22	20,86	5,75	3,244	,012	a>b
	Emekli ^b	185	16,69	6,06			
	İşçi ^c	74	17,70	6,11			
	Memur ^d	36	19,69	8,75			
	Serbest meslek ^e	30	17,16	7,29			
Kaygılı BS	Çalışmıyor	22	17,00	4,70	1,254	,288	
	Emekli	185	16,79	5,46			
	İşçi	75	17,72	5,85			
	Memur	36	15,36	5,79			
	Serbest meslek	30	16,13	5,02			
Güvenli BS	Çalışmıyor	22	21,81	3,06	1,274	,280	
	Emekli	185	21,71	4,30			
	İşçi	75	21,12	4,68			
	Memur	36	22,69	3,62			
	serbest meslek	30	22,76	4,35			

*Scheffe testi

Tablo 7’de görüldüğü gibi anne mesleğine göre oluşturulan gruplar arasında kaçınan bağlanma stili ölçeğinden elde edilen ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Çalışmayan anneye sahip katılımcıların kaçınan bağlanma puan ortalamaları annesi emekli olan katılımcıların elde etmiş oldukları puanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir.

Baba mesleğine göre ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı tek yönlü anova analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 8’deki gibidir.

Tablo 8
Baba Mesleğine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss	F	P
Kimlik	Çalışmıyor/emekli	42	114,59	25,94	1,040	,375
	İşçi	119	117,83	20,66		
	Memur	61	120,83	22,09		
	serbest meslek	123	120,12	17,46		
Öznel iyi oluş	Çalışmıyor/emekli	41	135,65	20,48	2,230	,084
	İşçi	119	141,24	16,81		
	Memur	61	144,09	17,66		
	serbest meslek	125	142,52	15,73		
Kaçınan BS	Çalışmıyor/emekli	42	17,73	7,22	1,131	,337
	İşçi	119	16,66	5,83		
	Memur	61	18,04	7,33		
	serbest meslek	125	18,08	6,60		
Kaygılı BS	Çalışmıyor/emekli	42	15,73	5,53	2,606	,052
	İşçi	120	17,85	4,94		
	Memur	61	15,90	5,40		
	serbest meslek	125	16,58	5,95		
Güvenli BS	Çalışmıyor/emekli	42	21,00	3,94	1,259	,288
	İşçi	120	21,44	4,57		
	Memur	61	22,27	3,54		
	serbest meslek	125	22,12	4,38		

*Scheffe testi

Tablo 8’de görüldüğü gibi baba mesleğine göre oluşturulan gruplar arasında ele alınan değişkenlerin düzeyi bakımından anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır.

Anne baba birliktelik durumuna göre değişkenler arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo-6’daki gibidir.

Tablo 9
Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri
Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t testi

Değişkenler	Birliktelik	N	Ort	Ss	T	p
Kimlik	Evli	313	118,85	20,54	,203	,839
	Evli olmayan	33	118,09	20,99		
Öznel İyi Oluş	Evli	315	141,46	17,28	-,484	,629
	Evli olmayan	32	142,96	15,80		
Kaçınan BS	Evli	315	17,31	6,45	-1,942	,053
	Evli olmayan	33	19,63	7,33		
Kaygılı BS	Evli	316	16,91	5,53	1,145	,253
	Evli olmayan	33	15,75	5,24		
Güvenli BS	Evli	316	21,85	4,29	1,059	,290
	Evli olmayan	33	21,03	4,01		

**Scheffe testi*

Tablo 9’da görüldüğü gibi anne baba birliktelik durumuna göre oluşturulan gruplar arasında bağımlı değişken ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Ailenin yaşadığı yer durumuna göre değişkenler arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 10’daki gibidir.

Tablo 10
Ailenin Yaşadığı Yer Durumuna Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri
Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t testi Sonuçları

Değişkenler	Yaşanılan yer	N	Ort	Ss	t	P
Kimlik	Büyükşehir	294	119,44	20,05	1,434	,152
	Şehir	52	115,01	23,08		
Öznel İyi Oluş	Büyükşehir	295	141,76	16,42	,514	,607
	Şehir	52	140,44	20,87		
Kaçınan BS	Büyükşehir	296	18,11	6,66	4,037	,000*
	Şehir	52	14,21	4,83		
Kaygılı BS	Büyükşehir	297	16,85	5,66	,428	,669
	Şehir	52	16,50	4,53		
Güvenli BS	Büyükşehir	297	21,75	4,06	-,228	,820
	Şehir	52	21,90	5,35		

Tablo 10’da görüldüğü gibi yaşanılan yer durumuna göre oluşturulan gruplar karşılaştırıldığında kaçınan bağlanma stili ölçeğinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Büyükşehirde yaşayan katılımcıların kaçınan bağlanma stilinden elde etmiş oldukları puan şehirde yaşayan katılımcıların elde etmiş oldukları puanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir.

Algılanan ebeveyn tutumuna göre değişkenler arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla tek yönlü anova analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 11’deki gibidir.

Tablo 11
Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri
Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Ebeveyn Tutumu	N	Ort	Ss	F	P	Post-Hoc*
Kimlik	Demokratik	97	121,57	21,01	,911	,436	
	İlgisiz	9	120,56	12,91			
	Koruyucu	176	117,82	20,70			
	Otoriter	64	116,95	20,32			
Öznel iyi oluş	Demokratik	97	142,92	16,11	,766	,514	
	İlgisiz	9	144,55	12,65			
	Koruyucu	179	141,59	17,52			
	Otoriter	62	138,96	18,14			
Kaçınan BS	Demokratik ^a	96	17,26	6,74	5,028	,002*	b>a b>c b>d
	İlgisiz ^b	9	25,77	6,57			
	Koruyucu ^c	179	17,30	6,37			
	Otoriter ^d	64	17,42	6,24			
Kaygılı BS	Demokratik ^a	97	15,55	5,22	4,155	,007*	c>a
	İlgisiz ^b	9	15,00	7,26			
	Koruyucu ^c	179	17,77	5,43			
	Otoriter ^d	64	16,23	5,48			
Güvenli BS	Demokratik ^a	97	22,90	4,23	5,669	,001*	a>c
	İlgisiz ^b	9	18,55	2,92			
	Koruyucu ^c	179	21,73	4,32			
	Otoriter ^d	64	20,65	3,84			

*Scheffe testi

Tablo 11’de görüldüğü gibi algılanan ebeveyn tutumuna göre oluşturulan gruplar arasında kaçınan, kaygılı ve güvenli bağlanma stili bakımından anlamlı bir farklılaşma vardır. Algılanan ebeveyn tutumu ilgisiz olan katılımcıların kaçınan bağlanma stilinden elde etmiş oldukları puan diğer tüm algılanan ebeveyn tutumuna (demokratik, koruyucu, otoriter) sahip katılımcıların elde etmiş oldukları puanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Algılanan ebeveyn tutumu koruyucu olan katılımcıların kaygılı bağlanma stilinden elde etmiş oldukları puan algılanan ebeveyn tutumu demokratik olan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Algılanan ebeveyn tutumu demokratik olan katılımcıların güvenli bağlanma stilinden elde etmiş oldukları puan algılanan ebeveyn tutumu koruyucu olan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksektir.

Gelecek beklentilerine göre değişkenler arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla tek yönlü anova analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 13’teki gibidir.

Tablo 12
Gelecek Beklentilerine Göre Öznel İyi Oluş, Kimlik, Bağlanma Stilleri Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Gelecek beklentisi	N	Ort	Ss	F	P	Scheffe
Kimlik	Ümitli Olmayanlar ^a	66	113,56	21,94	3,255	,022*	d>a
	Kararsızım ^b	98	116,85	20,07			
	Ümitliyim ^c	142	120,56	20,82			
	Çok ümitliyim ^d	38	124,89	15,29			
Öznel iyi oluş	Ümitli Olmayanlar ^a	65	140,04	19,24	2,940	,033*	d>b
	Kararsızım ^b	98	138,86	17,97			
	Ümitliyim ^c	144	142,15	15,24			
	Çok ümitliyim ^d	38	148,13	16,68			
Kaçınan BS	Ümitli Olmayanlar	66	18,71	6,70	1,949	,121	
	Kararsızım	99	16,79	6,12			
	Ümitliyim	143	17,11	6,51			
	Çok ümitliyim	38	19,00	7,49			
Kaygılı BS	Ümitli Olmayanlar ^a	66	18,42	5,71	3,286	,021*	a>c a>d
	Kararsızım ^b	99	17,03	6,09			
	Ümitliyim ^c	144	16,27	4,77			
	Çok ümitliyim ^d	38	15,42	5,54			
Güvenli BS	Ümitli Olmayanlar ^a	66	19,24	3,93	27,644	,000*	c>a d>a
	Kararsızım ^b	99	20,27	3,75			
	Ümitliyim ^c	144	23,15	3,81			
	Çok ümitliyim ^d	38	24,57	3,90			

*p < .05

Tablo 13'te görüldüğü gibi gelecekte çok ümitli olan katılımcıların kimlik puan ortalaması, gelecekte ümitli olmayan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Gelecekte çok ümitli olan katılımcıların öznel iyi oluş puan ortalamaları, kararsız olan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Gelecekte ümitli olmayan katılımcıların kaygılı bağlanma stili ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları, gelecekte ümitli olan ve çok ümitli olan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Gelecekte ümitli olan katılımcıların ve çok ümitli olan katılımcıların güvenli bağlanma stili ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları ümitli olmayan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksektir.

3.4. Bağlanma Stilleri, Kimlik ve Öznel İyi Oluş Arasındaki Yordayıcı Etkilere İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Araştırmanın alt problemlerinden olan “Bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş, kimlik yönelimini yordamakta mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. İlk olarak değişkenlere ilişkin elde edilen toplam puanların

ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13
Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler

	Ort	Ss	N
Kimlik	118,84	20,61	343
Kaçınan BS	17,51	6,59	343
Kaygılı BS	16,83	5,50	343
Güvenli BS	21,76	4,29	343
Öznel İyi Oluş	141,67	17,20	343

Araştırmada kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve öznel iyi oluş puanlarının kimlik yönelimi düzeyini yordayıp yordamadığını incelemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14
Kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve öznel iyi oluşun kimlik yönelimini yordama gücü

	B	Stan. B	t	p	Kısmi r	İkili r
Sabit			,573	,567		
Kaçınan BS	4,440		1,331	,184	,072	,056
Kaygılı BS	,190	,061	,560	,576	,030	,024
Güvenli BS	,096	,026	4,784	,000	,252	,202
Öznel İyi Oluş	1,072	,223	10,591	,000	,499	,446
F: 56,205 p < ,05 R: ,632 R ² : ,392						

Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre güvenli bağlanma stiline ve öznel iyi oluş ölçeğinin kimlik yönelimini olumlu olarak ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Çoklu regresyon analizi sonucu incelendiğinde kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve öznel iyi oluş değişkenlerinin birlikte kimlik yönelimlerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür (R: ,632, R²: ,392, p< .05). Bağımsız değişkenler birlikte toplam varyansın %39'unu açıklamaktadırlar.

Araştırmanın alt problemlerinden olan değişkenler arasında anlamlı ilişkiye sahip olan kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve öznel iyi oluş puanlarının kimlik

yönelimi ölçeği puanlarını ne düzeyde yordadığını incelemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15
Kaçıngan, kaygılı, güvenli bağlanma stillerinin ve kimlik yöneliminin öznel iyi oluşu yordama gücü

	B	Stan. B	T	p	Kısmi r	İkili r
Sabit	63,635		11,906	,000		
Kimlik	,410	,491	10,591	,000	,499	,439
Kaçıngan BS	,277	,106	2,382	,018	,129	,099
Kaygılı BS	,543	,174	3,958	,000	,210	,164
Güvenli BS	,705	,176	3,783	,000	,202	,157
F: 60,920 p < .05 R: ,647 R ² : ,419						

Çoklu regresyon analizi sonucu incelendiğinde kaçıngan, kaygılı, güvenli bağlanma stilleri ile kimlik yönelimi değişkenlerinin birlikte öznel iyi oluşu pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür (R: ,647, R²: ,419, p<.05). Bağımsız değişkenler birlikte toplam varyansın %42’sini açıklamaktadırlar.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada lise öğrencilerinde kimlik yönelimleri, bağlanma stilleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu kapsamda cinsiyet ile kimlik ve bağlanma arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Kadınların erkeklere göre kimlik algısı puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özkan'ın (1994) son ergenlik dönemindeki katılımcılarla yaptığı araştırmada kadınlarda kimlik algısının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak bununla birlikte yapılan kimi araştırmalarda ise erkeklerin kimlik puanlarının daha olumlu olduğu (Sezer, 2010); erkeklerin başarılı kimlik pozisyonu puanlarının kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Mullis ve arkadaşları, 2009). Bu farklılık, cinsiyet ve yaş, eğitim durumu, yaşanan yer, gelir durumu gibi farklı değişkenlere göre açıklanabilmektedir. Bağlanma stilleri bakımından değerlendirildiğinde ise kadınların kaygılı bağlanma stili ve güvenli bağlanma stilinden elde ettikleri puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu; erkeklerin kaçınan bağlanma stilinden elde ettikleri puan ortalamasının ise kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç alan yazının geneliyle paralellik göstermektedir. Nitekim Fujimori ve arkadaşlarının (2017) yaptığı araştırmada kadınların erkeklere göre daha yüksek güvenli bağlanma gösterdiği görülmektedir. Güroğlu (2002) tarafından yapılan araştırmada da kadınların erkeklere göre bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu araştırmada kadınların güvenli bağlanma stillerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülürken, Özgür (2014) tarafından yapılan araştırmada ise genel olarak erkeklerin güvenli bağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Annenin eğitim durumu değişkeni bakımından değerlendirildiğinde eğitim durumu ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu; eğitim düzeyi arttıkça öznel iyi oluşun daha da arttığı görülmektedir. Babanın eğitim durumu değişkeni bakımından değerlendirildiğinde ise kaygılı, kaçınan ve güvenli bağlanma stilleri ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu; ancak post hoc analizi sonucunda anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn eğitim durumu ile öznel iyi oluş arasında elde edilen bu sonuçlar, alan yazınla paralellik göstermektedir. Nitekim Aktaş Özkaş (2012) tarafından yapılan araştırmada annenin eğitim durumu

arttıkça bireyin algıladığı öznel iyi oluşun pozitif yönde arttığı görülmektedir. Çavuş ve Pekkan(2017) tarafından yapılan araştırmada da ebeveyn eğitim durumu ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Ebeveyn eğitim durumu ile bağlanma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, alan yazında paralel sonuçların varlığı görülmektedir. Tiryaki (1997) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin eğitim durumları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu; benzer olarak Parlak (2020) tarafından yapılan araştırmada da ebeveyn eğitim durumunun, bireyin bağlanma stillerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne mesleği bakımından değerlendirildiğinde kaçınan bağlanma stili ile anne mesleği arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunduğu; annesi çalışmayan katılımcıların annesi emekli olan katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Baba mesleği bakımından değerlendirildiğinde ise kimlik yönelimleri ile babanın çalışma durumu arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu; babası çalışmayan katılımcıların kimlik yönelimi puanlarının diğer bütün meslek gruplarından daha düşük olduğu görülmektedir. Ebeveyn çalışma durumu ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alındığında, Yurdalan (2019) tarafından yapılan araştırmada da annenin çalışma durumu ile bağlanma stilleri arasında yüksek bir ilişkinin olduğu; Kalafat ve Dilmaç (2020) tarafından yapılan araştırmada ebeveynleri çalışan katılımcıların kimlik yönelimleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sezer (2010) tarafından yapılan araştırmada da ebeveynlerin çalışma durumları ile kimlik yönelimi arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Anne baba birlikteliği durumu ile bağlanma stili arasındaki ilişkiye bakıldığında, kaçınan bağlanma ile anne baba birlikteliği arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunduğu; anne babası boşanmış katılımcıların, evli olan katılımcılardan anlamlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazın değerlendirildiğinde araştırmada elde edilen sonuçların alan yazın ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Kaya ve Gündüz (2019) tarafından yapılan araştırmada anne babası ayrı olan katılımcıların daha yüksek bağlanma stili sergilediği; Sardoğan ve arkadaşlarının (2007) yaptığı araştırmada anne babasının birliktelik durumu ile bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşanılan yer durumu değişkenine göre bağlanma stili arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu; büyükşehirde yaşayan katılımcıların ilçede yaşayan katılımcılara göre daha yüksek kaçınan bağlanma stili sergilediği görülmektedir. Tanış (2014) tarafından yapılan araştırmada yaşanılan yer ile bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; Görür (2019) tarafından yapılan araştırmada büyükşehir veya il merkezinde yaşayan katılımcıların, daha ilçe merkezi veya köylerde yaşayan katılımcılara göre daha yüksek bağlanma sergilediği görülmektedir.

Algılanan ebeveyn tutumu ile bağlanma stili arasındaki ilişkiye göre bağlanma stili arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ilgisiz tutuma sahip ebeveyne sahip katılımcıların daha fazla kaçınan bağlanma stili sergilediği; koruyucu ebeveyne sahip katılımcıların ise demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcılara göre daha fazla kaçınan bağlanma stili sergilediği görülmektedir. Ayrıca demokratik ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların koruyucu ebeveyn tutumuna sahip katılımcılara göre daha yüksek güvenli bağlanma sergilediği görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, alan yazınla paralellik göstermektedir. Parlak (2020) tarafından yapılan araştırmada algılanan ebeveyn tutumu ile bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; Kaya ve Öz (2020) tarafından yapılan araştırmada koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumu sergileyen ebeveyn sahibi katılımcıların, ilgisiz ebeveyn tutumu sergileyen ebeveyn sahibi katılımcılara göre daha yüksek bağlanma sergilediği görülmektedir.

Yaşam memnuniyeti ile kimlik yönelimi, öznel iyi oluş ve kaçınan, kaygılı ve güvenli bağlanma stili arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Yaşamından memnun olmayan katılımcıların kimlik yönelim puanlarının, kararsız katılımcılara göre daha yüksek olduğu; yaşamından çok memnun olan katılımcıların ise yaşamından memnun olmayan katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Öznel iyi oluş puanları bakımından değerlendirildiğinde ise yaşamından hiç memnun olmayan katılımcıların, yaşamından memnun olmayan katılımcılara göre anlamlı bir yükseklik gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Gelecek beklentisi değişkeni ile kimlik yönelimi arasında da anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Gelecekte çok ümitli katılımcıların kimlik yönelimi puanlarının, gelecekte hiç ümitli olmayan, ümitli olmayan ve kararsız katılımcılara göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Öznel iyi oluş bakımından ise gelecekte çok

ümitli olan katılımcıların, gelecekte hiç ümitli olmayan, ümitli olmayan ve kararsız olan katılımcılara göre anlamlılık oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç alan yazın ile paralellik göstermektedir. Nitekim Karakoç, Bingöl ve Karaca (2013) tarafından yapılan araştırmada gelecekte ümitli olan katılımcılar ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına rastlanılmıştır. Eryılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmada da olumlu gelecek beklentisinin öznel iyi oluş durumunu olumlu olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak bağlanma stili bakımından değerlendirildiğinde ise gelecekte çok ümitli katılımcıların daha yüksek kaygılı ve güvenli bağlanma stili sergiledikleri görülmektedir. Berber Çelik (2018) tarafından yapılan araştırmada gelecek beklentisi yüksek olan katılımcıların güvenli bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; Subaşı ve Kazan (2020) tarafından yapılan araştırmada da olumlu gelecek beklentisi ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kimlik yönelimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde kimlik yönelimi ile kaygılı bağlanma arasında zayıf bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Topal (2019) tarafından yapılan araştırmada da kimlik yönelimi ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Yapılan araştırma sonucunda bağlanma stillerinin kimlik yönelimini anlamlı seviyede yordadığı görülmektedir. Morsünbül ve Tümen (2008) tarafından yapılan araştırmada ergenlik döneminde kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Arslan (2008) tarafından yapılan araştırmada da kimlik yönelimi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği, ancak genel olarak kimlik yönelimi ile bağlanma stili arasında olumlu bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bağlanma stili ile öznel iyi oluş arasındaki ilişki incelendiğinde kaçınan ve kaygılı bağlanma stili ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde zayıf düzeyde, güvenli bağlanma ile öznel iyi oluş arasında ise negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu; kaygılı bağlanma ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu; benzer olarak güvenli bağlanma stili ile öznel iyi oluş arasında da pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Öztürk Mutlu (2010) tarafından yapılan araştırmada öznel iyi olma düzeyleri ile güvenli bağlanma stili arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin varlığına rastlanılmıştır. Karakuş (2020)

tarafından yapılan araştırmada ergen bireylerde öznei iyi oluş ile bağlanma stili arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu, öznei iyi oluş ve ebeveyne bağlanma değişkenlerinin, duygusal özerkliğin anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız (2017) tarafından yapılan araştırmada da öznei iyi oluş ile güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak öznei iyi oluşun kaçıngan ve kaygılı bağlanma stili ile kimlik yöneliminin anlamlı bir yordayıcısı olduğu, öznei iyi oluş ile kaçıngan ve kaygılı bağlanma stilleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu, öznei iyi oluş ile kimlik yönelimi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu görölmektedir. Bu kapsamda öznei iyi oluş değişkeninin hem bağlanma stili hem de kimlik yöneliminin önemli bir yordayıcısı olduğu; başka bir deyişle öznei iyi oluşun bağlanma stilli ve kimlik yönelimi üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahioğlu-Lindberg, E.N. (2011). Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1),1-10.
- Akçan Parlaz,E.,Tekgül,N., Karademirci,E. ve Öngel, K. (2016). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician*, 3(4), 10-16.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul:İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arı, E. ve Güler, Y. (2019). Ergenlerde Öznel İyi Oluş, Kimlik Statüleri ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 185-212
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, S. (2013). *Toplumsal Gruplara Üye Olan ve Olmayan Gençlerde Kimlik Yönelimi, Toplumsal Karşılaştırma, Arkadaşlara Bağlılık ve Grupla Bütünleşme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atak, H. (2011). *Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Atrash, M. (2021). *Geçici Koruma Statüsü'ndeki Suriyeli Gençlerin Kimlik Gelişimi ve Aidiyet Duygularının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aygün, Z. K. (2004). Self, Identity, and Emotional Well-Being Among Turkish University Students. *The Journal of Psychology*, 138(5), 457-478.
- Bahadır, A. (1994). *Ergenlik Döneminde Dinî Şüphe ve Tereddütler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balat, G, U. ve Akman B. (2004). Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-184.
- Balat, G. U. ve Akman, B. (2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183.
- Balkaya, A. ve Ceyhan, E. (2007). Lise Öğrencilerinin Suç Davranış Düzeylerinin Bazı Kişisel ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11(11), 13-27.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa.

- Berber Çelik, Ç. (2018). Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Oluş ve Sosyal Güvende Hissetme: Aralarındaki İlişki Ne? *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 27-40
- Bilgin, N. (1995). Kolektif Kimlik. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2001). İnsan İlişkileri ve Kimlik. Ankara: Sistem Yayıncılık
- Bilgin, N. (2007). Kimlik İnşası. İzmir: Aşina Kitaplar.
- Bilgin, N. (2007). Kimlik İnşası. İzmir:Aşina Kitaplar.
- Bretherton, I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Development Psychology*, 28, 759-775.
- Canbay, H. (2010). *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ceritli, I. (2016). *Lise Öğrencilerinde Bağlanma Stillerinin Problemlili İnternet Kullanımına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul:İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Chavez, R. (2016). Psychosocial Developmental Factors Associated with Occupational and Vocational Identity between Infancy and Adolescence. *Adolescent Research Review*, 1, 307-327.
- Cheek, J.M. (1989). Identity orientations and self-interpretation. In: *Personality Psychology: Recent Trends and Emerging Directions*. (Eds. D.M. Buss ve N. Cantor). pp. 275-285. New York: Springer-Verlag.
- Coşkun, H. (2004). Kimlik Ölçeğinin Bir Türk Örneğinde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, 7(14), 49-60.
- Çavuş, M. F. ve Pekkan, N. Ü. (2017). Algılanan Sosyal Desteğin Girişimciliğe Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Business and Economics Research Journal*, 8(3), 519-532.
- Dalbay, R. S. (2018). “Kimlik” ve “Toplumsal Kimlik” Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(31), 161-176.
- Demir, G. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Gelişiminde Sosyal ve Kimlik Sermayelerinin Rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, İ. (2009). Gençlerin Kimlik Statülerinin Kültürel Karşılaştırması: İstanbul ve Nusaybin Örneği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(3), 129-136.
- Derman, O. (2008). *Ergenlerde Psikososyal Gelişim*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adolesan Sağlığı II. Sempozyum Dizisi. ss. 19-21.
- Dinçer, B. B. (2021). *Dövme Yaptıran Bireylerde Kimlik Yönelimi, Duygu Durumu ve Beden Algılarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Dökmen, Z. (2004). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. (2004). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dumas, T. M., Lawford, H., Tieu, T. ve Pratt, M. W. (2009). Positive Parenting and its Relation to Identity Status in Young Adulthood: A Longitudinal Study. *Developmental Psychology*, 45, 1531-1544.
- Erdem, Ç. (2015). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü'ne Müracaat Eden Eğitim Düzeyi ve Gelir Seviyesi Düşük Bireylerde Bağlanma Stillerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşu ile Olumlu Gelecek Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 209-215.
- Eryılmaz, A. ve Aypay, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşu ile Kimlik Statüsü İlişkisinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-151.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to Design and Evaluate Research in Education* (6th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Fujimori, A., Hayashi, H., Fujiwara, Y. ve Matsusaka, T. (2017). Influences of Attachment Style, Family Functions and Gender Differences on Loneliness in Japanese University Students. *Psychology*, 8, 654-662.
- George, L. (1998). Self and Identity in Later Life: Protecting and Enhancing The Self. *Journal of Aging and Identity*, 3(3), 133-152.
- Gökçakan, N., Gökçakan, Z., Yılmaz, E. ve Şimşek, V. (2001). VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Görür, B. (2019). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve Sosyal Kaygıları İle Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 115-131.
- Güney, M. (1998). *Ergenlik Dönemi Deprasyonları*. *Psikiyatri Dünyası*, 2(2), 41-44.
- Güroğlu, B. (2002). *Prediction of Academic Achievement in Turkish Adolescents From Attachment Style and Mother's Parenting Style Variables*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi. *T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.

Hamarta, E. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerdeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hardie, E.A. (2009). Development and Validation of the Brief Relational, Individual and Collective (Briefric) Self-Aspects Scale. *Asian Journal of Social Psychology*, 12, 63-69.

Kalafat, A. (2019). *Ergenlerde Kimlik Gelişimi, Başarı Amaç Yönelimi ve Bilişsel Karmaşıklık Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kalafat, A. ve Dilmaç, B. (2020). Ergenlerde Kimlik Gelişimi, Başarı Amaç Yönelimi ve Bilişsel Karmaşıklık Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 52, 676-686.

Kalender, Z. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerinde Ayrılık Kaygısı ile Oluşan Otomatik Düşüncelerin Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karagülle, İ. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Kişilerarası Bağımlılık, Kimlik Yönelimleri ve Depresyon*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakoç, A., Bingöl, F. ve Karaca, S. (2013). Lise Öğrencilerinde Ergen Öznel İyi Oluş İle Olumlu Gelecek Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 6(3), 43-50.

Karakuş, E. (2020). *Ergenlerin Duygusal Özerkliklerini Yordamada Öznel İyi Oluş ve Ebeveyne Bağlanmanın Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, N. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Kaya, F. Ş. ve Gündüz, İ. (2019). Anne-Babası Evli Veya Boşanmış Olan Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Tutumu İle Somatizasyon Belirtileri Arasındaki İlişki. 3(1), 35-56.

Kaya, Y. ve Öz, F. (2020). Ergenlerin Benlik Algısı Üzerinde Algılanan Ebeveyn Tutumlarının ve Bağlanma Stillerinin Rolü: Bir Yapısal Eşitlik Modellemesi. *J Psychiatric Nurs*, 11(2), 106-114.

Khodarahimi, S., Hashim, I. H. M. ve Mohd-Zaharim, N. (2016). Attachment Styles, Perceived Stress and Social Support in a Malaysian Young Adults Sample. *Psychologica Belgica*, 56(1), 65-79.

- Kol, S. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-21.
- Kroger, J. (2004). Identity in Adolescence: The Balance Between Self and Other (3rd ed.). New York: Routledge.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiyet ve Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mullis, R. L., Graf, S. C. ve Mullis, A. K. (2009). Parental Relationships, Autonomy, and Identity Processes of High School Students. *J Genet Psychol*, 170(4), 326-38.
- Nezlek, J.B. ve Smith, C.V. (2005). Social Identity in Daily Social Interaction. *Self and Identity*, 4, 243-261.
- Nur Şahin, G. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma, Öznel İyi Oluş ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Onur, N. (2006). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Örenay, S. (2021). *14-17 Yaş Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Anksiyete Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1992). Gençlik. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Özdil, M. (2017). Kolektif ve Bireysel Kimlikler Bağlamında Sosyal Bütünleşme. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 28(3), 383-400.
- Özgen, C. (1999). *Kız ve Erkek Lise Öğrencilerinin Kimlik Duyguları ve Aile Algıları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgür, H. (2014). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Flört Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Mardin Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pala, G. (2019). *Ergenlerin Kimlik Gelişimi ile Akademik Motivasyon ve Umudun İlişkisinde Psikolojik İhtiyaçların Aracı Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Parlak, A. G. (2020). *Ebeveynin Bağlanma Biçimi İle Ebeveyn Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: T.C. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Razmjoo, S. A. (2010). Language and Identity in The Iranian Context: The Impact of Identity Aspects on EFL Learner's Achievement. *The Journal of Teaching Language Skills*, 2(2), 99-121.

Sardoğan, M. E., Karahan, T.F. ve Menteş, Ö. (2007). Ebeveyne Bağlanma Düzeyine ve Anne-Babanın Boşanma/Birliktelik Durumuna Göre Çocuklarda Evlilik Çatışmasını Algılama Biçimleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(23), 12-25.

Schwartz, S. J. (2001). The Evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1, 7-58.

Sezer, Ö. (2010), Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.

Simon, B. (2004). *Identity in Modern Society: A Social Psychological Perspective*. Oxford: Blackwell Pub.

Subaşı, N. G. ve Kazan, H. (2020). Çocukluk Dönemi Bağlanma Stillerinin Yetişkin İletişimindeki Etkisi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10(2), 147-162

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.

Şahin, G. ve Sürücü, A. (2011). Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenlerde Bağlanma ve Kimlik. *Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 1318-1334.

Şimşek, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 29-39.

Şimşek, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 29-39.

Tanış, Z. İ. (2014). *Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri Ve Öfke Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanti, C., Stukas, A.A., Halloran, M.J. ve Foddy, M. (2008). Tripartite Self Concept Change: Shifts in the Individual, Relational, and Collective Self in Adolescence. *Self and Identity*, 7, 360-379.

Taylor, E. S., Peplau, A. L. ve Sears, O. D. (2008). Sosyal Psikoloji (Çev: Dönmez, A.). Ankara: İmge Kitabevi.

Tiryaki, M.G. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Topal, F. (2019). *Beliren Yetişkinlikte Bağlanma ve Kimlik Stilleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: T.C. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Tutar, H. (2016) Sosyal Psikoloji: *Kavram ve Kuramlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tutar, H., Nart, S. ve Altınöz, M. (2014, Mayıs 26-28). Avrupa ve Asya Kökenli Öğrencilerin Kimlik Yönelimleri Üzerine Bir Araştırma. 21-ci əsrin pəncərəsindən Mədəniyyət və Kimlik Beynəlxalq Simpoziumun Materialları, ss. 160-171.
- Tuzgöl Dost, M. (2005). Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlilik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23),103-110.
- Türker, A. (2021). *Ergenlerde Çocukluk Çağı Travma Yaşantıları ve Bağlanma Stilllerinin Aldıkları Depresyon Tanısı Şiddetiyle ve Aile Tutumları ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Volkan, V. D. (2007). Kimlik Adına Öldürmek: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme.İstanbul: Everest Yayınları.
- Walsh, S. D., Harel-Fisch, Y. ve Fogel-Grinvald, H. (2010). Parents, Teachers and Peer Relations as Predictors of Risk Behaviors and Mental Well-Being Among Immigrant and Israeli Born Adolescents. *Social Science & Medicine*, 70, 976-984.
- Yavuzer, H. (1994). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgılı Kahveci, N. G. (2020). *Kendine Zarar Verme Davranışı Olan ve Olmayan Ergenlerin Kimlik Gelişimi ve Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: T.C. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı).Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, B. (2017). *Güvenli Bağlanma Stili Kazandırma Yönelimli Psikoeğitim Programının Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Akademik Erteleme Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya: T.C. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, M. ve Çapar, B. (2010). Orta Öğretim Öğrencilerinde Benlik Saygısı İle Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(1), 103-131.
- Yurdalan, E. (2019). *Annelerin Bağlanma Stilleri ile Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, Ö. D. (2015). *Dövme Yaptıran Erişkinlerin Kişilik Özellikleri, Kimlik Yönelimi Özellikleri ve Beden Algılarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.

EKLER LİSTESİ

EK-1: ANKET FORMU

1- KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, bireylerin kişiler arası ilişkilerinde, yaşadıkları sorunlarda ve kendileri hakkındaki düşüncelerde etkili olan faktörleri incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda araştırma konusu ile ilgili duygu, düşünce ve davranışlarınıza yönelik tutumlarınızı belirlemek amacıyla çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Bu cümlelerin ya da soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Araştırmanın doğru sonuçlar verebilmesi için lütfen ölçek maddelerine samimi yanıtlar veriniz. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacak, kişisel bir değerlendirme yapılmayacak, veriler bir başkasıyla paylaşılmayacaktır. O nedenle adınızı yazmayınız. **Lütfen boş bırakmayınız.** Teşekkürler.

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
3. Babanızın eğitim durumu:
() Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Lise mezunu
() Okuryazar () Ortaokul mezunu () Üniversite ve üstü
4. Annenizin eğitim durumu:
() Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Lise mezunu
() Okuryazar () Ortaokul mezunu () Üniversite ve üstü
5. Babanızın mesleği:
() Çalışmıyor () İşçi () Esnaf () Memur () Emekli
6. Annenizin mesleği:
() Çalışmıyor () İşçi () Esnaf () Memur () Emekli
7. Ailenizin aylık geliri:
8. Kardeş sayısı (siz hariç):
9. Anne babanın medeni durumu: () Evli () Boşanmış () Dul
10. Anne babanın durumu:
() Anne vefat etmiş () Baba vefat etmiş () İkisi de vefat etmiş
() İkisi de sağ
11. Ailenizin yaşadığı yer:
() Köy-Belde-Kasaba () İlçe () Şehir () Büyükşehir

12. Ebeveynlerinizin (anne ve babanızın) size karşı genel tutumları nasıldır?

☐ Demokratik ☐ Otoriter ☐ Koruyucu ☐ İlgisiz

13. Yakın (samimi) arkadaş sayısı:

14. Yaşamınızdan ne kadar memnunsunuz?

☐ Çok memnunum ☐ Memnunum ☐ Emin değilim

☐ Memnun değilim ☐ Hiç memnun değilim

15. Arkadaşlık ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Emin değilim

☐ Memnun değilim ☐ Hiç memnun değilim

16. Gelecekte beklentilerinize ulaşacağınıza ne kadar inanıyorsunuz?

☐ Çok ümitliyim ☐ Ümitliyim ☐ Emin değilim

☐ Ümitli değilim ☐ Hiç ümidim yok

2- KİMLİK ÖLÇEĞİ

KİMLİK ÖLÇEĞİ

YÖNERGE: Aşağıdaki ifadeler kimliğin farklı yönlerini tanımlamaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyarak size uygunluğunu değerlendiriniz. Her ifadenin yanındaki boşluğu aşağıdaki ölçekten size uygun bir numarayı seçerek doldurunuz.

		Kimlik Duygum İçin ...				
		Önemli Değil 1	Kısmen / Biraz Önemli 2	Önemli 3	Oldukça Önemli 4	Çok Önemli 5
1	Sahip olduğum şeyler, eşyalarım	☐	☐	☐	☐	☐
2	Değerlerim ve ahlaki standartlarım (kıstaslarım)	☐	☐	☐	☐	☐
3	Başkalarına göre popüler oluşum	☐	☐	☐	☐	☐
4	Aile soyağacımın (kuşağımın) bir parçası oluşum	☐	☐	☐	☐	☐
5	Hayallerim ve düşlerim	☐	☐	☐	☐	☐
6	Söylediğim ve yaptığım şeylere başkalarının gösterdiği davranış biçimleri	☐	☐	☐	☐	☐
7	İrkim ya da etnik özgeçmişim	☐	☐	☐	☐	☐
8	Geleceğe yönelik kişisel amaçlarım ve beklentilerim	☐	☐	☐	☐	☐
9	Fiziksel görünüşüm; boyum, kilom ve bedenimin şekli	☐	☐	☐	☐	☐
10	Dinim	☐	☐	☐	☐	☐
11	Heyecanlarım ve duygularım	☐	☐	☐	☐	☐
12	Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü, nasıl tanıdığım	☐	☐	☐	☐	☐
13	Yaşadığım ya da büyüdüğüm yerler	☐	☐	☐	☐	☐
14	Düşüncelerim ve görüşlerim	☐	☐	☐	☐	☐

15	Başkalarına göre çekiciliğim	☐	☐	☐	☐	☐
16	Yaşım, yaş grubuma ait oluşum ya da kuşağımın bir parçası oluşum	☐	☐	☐	☐	☐
17	Korku ve kaygılarımla nasıl baş ettiğim	☐	☐	☐	☐	☐
18	Cinsiyetim, erkek ya da kadın oluşum	☐	☐	☐	☐	☐
19	Başkalarından farklı, kendine özgün bir kişi olduğum duygusu	☐	☐	☐	☐	☐
20	Sosyal sınıfım; alt, orta ya da üst ekonomik sınıflardan birine ait oluşum	☐	☐	☐	☐	☐
21	Yaşam, dışsal birçok değişim içerse de içsel olarak önde aynı olmaya devam ettiğim bilinci	☐	☐	☐	☐	☐
22	Jestlerim ve bana özgü tavırlarım; başkaları üzerinde oluşturduğum izlenim	☐	☐	☐	☐	☐
23	Toplumuma ait olma duygum	☐	☐	☐	☐	☐
24	Kendimi tanımam / bilmem, gerçekte ne tür bir kişi olduğuma ilişkin düşüncelerim	☐	☐	☐	☐	☐
25	Sosyal davranışım, başkalarıyla bir araya geldiğim zaman sergilediğim davranış şeklim	☐	☐	☐	☐	☐
26	Ülkemden gurur duyma, vatandaşı olmaktan övünç duyma	☐	☐	☐	☐	☐
27	Fiziksel becerilerim, atletik faaliyetlerde iyi ve koordineli oluşum	☐	☐	☐	☐	☐
28	Kişisel öz değerlendirmem, kendimle ilgili özel görüşüm / kanım	☐	☐	☐	☐	☐
29	Bir spor hayranı oluşum, bir spor takımıyla özdeşleşmem	☐	☐	☐	☐	☐
30	Mesleki tercihlerim ve kariyer planlarım	☐	☐	☐	☐	☐
31	Politik konular veya siyasi etkinliklerle ilgili kararlılığım	☐	☐	☐	☐	☐
32	Akademik yeti ve performansım (Aldığım notlar ve öğretmenlerimin verdiği öneriler)	☐	☐	☐	☐	☐
33	Dilim, örneğin aksanım ve telaffuzum	☐	☐	☐	☐	☐
34	Üniversitede öğrenci olarak rolüm	☐	☐	☐	☐	☐
35	Cinsel eğilimim (Heteroseksüel, homoseksüel ya da biseksüel oluşum)	☐	☐	☐	☐	☐

3- BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.					
2) Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.					
3) Karar alırken kimseyi önemsemem.					
4) Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.					
5) Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.					
6) İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.					
7) Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.					
8) İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.					
9) Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.					
10) Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.					

11) Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.					
12) Yalnızca kendime değer veririm.					
13) Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.					
14) Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.					
15) İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.					
16) Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) geneldekırııcı sözler söylemem.					
17) İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.					
18) Başkaları çok da umurumda değildir.					

4- ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

Bu ifadeleri tek tek okuyarak, ifadenin size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. İfade size “tamamen uygunsa” cevap kâğıdındaki (5); “çoğunlukla uygunsa” (4); “orta derecede uygunsa” (3); “biraz uygunsa” (2); “hiç uygun değilse” (1) numaralı alanı daire içine alarak işaretleyiniz. Lütfen tüm ifadeleri boş bırakmadan cevaplayınız.

		Hiç uygun değil	Biraz uygun	Orta derecede uygun	Çoğunlukla uygun	Tamamen uygun
1.	Geleceğe yönelik planlar yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
2.	Yaşamımda zevk olarak yaptığım etkinlik sayısı azdır.	1	2	3	4	5
3.	Genel olarak kendimi neşeli hissediyorum.	1	2	3	4	5
4.	Geriye dönüp baktığımda istediklerimin çoğunu elde edemediğimi görüyorum.	1	2	3	4	5
5.	Kişilik özelliklerimden genel olarak memnunum.	1	2	3	4	5
6.	İstediğim nitelikte ve sayıda arkadaşım olmamasına üzülüyorum.	1	2	3	4	5
7.	Günlük yaşamımdaki sorumluluklarımı başarıyla yerine getiririm.	1	2	3	4	5
8.	Ulaşmak istediğim ideallerim var.	1	2	3	4	5
9.	İlgi ve yeteneklerime uygun etkinliklerin yaşamımdaki yeri istediğim ölçüdedir.	1	2	3	4	5
10	Küçük sorunları bile büyütürüm.	1	2	3	4	5
11	Kendimi genel olarak canlı ve enerjik hissedirim.	1	2	3	4	5
12	Yakın gelecekte yaşamımda güzel gelişmeler olacağına inanıyorum.	1	2	3	4	5
13	Kişilerarası ilişkilerde sıklıkla hayal kırıklığı yaşıyorum.	1	2	3	4	5
14	Yaşamıma beni ona bağlayacak anlamlar katmakta zorlanmam.	1	2	3	4	5
15	Beni eğlendiren faaliyetlere yeterince katılamıyorum.	1	2	3	4	5
16	Umutlarımın gerçekleşeceğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
17	Mümkün olsa geçmiş hayatımı değiştiririm.	1	2	3	4	5
18	Ailemle olan ilişkilerimden memnunum.	1	2	3	4	5

19	Genelde hüznü ve düşünceliyim.	1	2	3	4	5
20	Yaşamımda yapmam gerekenleri düşünmek hoşuma gider.	1	2	3	4	5
21	Kendimi yalnız hissediyorum.	1	2	3	4	5
22	Amaçlarıma ulaşmak için çevremdeki olanakları etkili bir şekilde kullanabilirim.	1	2	3	4	5
23	Genel olarak kendimi huzurlu hissediyorum.	1	2	3	4	5
24	Başkalarının mutlu görüldüğü kadar mutlu olmayı isterdim.	1	2	3	4	5
25	Sorunları yaşamın öğretici ve doğal bir parçası olarak görürüm.	1	2	3	4	5
26	Çevremdeki insanların yaşamlarına imreniyorum.	1	2	3	4	5
27	Amaçlarıma ulaşmak için yeterince kararlı davranabilirim.	1	2	3	4	5
28	Yaşamımı genel olarak monoton ve sıkıcı buluyorum.	1	2	3	4	5
29	Sosyal ilişkilerimdeki girişkenlik yanımdan hoşnutum.	1	2	3	4	5
30	Kendime hedefler koymakta zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
31	İç dünyamın zaman geçtikçe zenginleştiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
32	Tanıdığım insanların çoğundan daha fazla sıkıntım var.	1	2	3	4	5
33	Yaşamın zorluklarıyla başetme gücüne güveniyorum.	1	2	3	4	5
34	Sevilen ve güvenilen biri olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5
35	Geçmişte yaptığım hatalardan dolayı yoğun suçluluk duygusu yaşıyorum.	1	2	3	4	5
36	Serbest zamanlarımda zevkle vakit geçirecek bir uğraşı bulurum.	1	2	3	4	5
37	Yaşamım başarısızlıklarla dolu.	1	2	3	4	5
38	Güçlükler karşısında çabuk pes ederim.	1	2	3	4	5
39	Çevremde ihtiyaç duyduğumda destek alabileceğim insanlar var.	1	2	3	4	5
40	Sıklıkla ümitsiz ve çökkün hissediyorum.	1	2	3	4	5
41	Okumak ve çalışmak benim için zevkli uğraşılardır.	1	2	3	4	5
42	İsteklerime ve değerlerime uygun bir hayat sürüyorum.	1	2	3	4	5
43	Ailemle olan ilişkilerimde sorunlar yaşıyorum.	1	2	3	4	5
44	Yaşama iyimser bir açıyla bakabilme yönümden memnunum.	1	2	3	4	5

45	Arkadaşlarıma kendimi istediğim gibi ifade edemiyorum.	1	2	3	4	5
46	Başkalarına yardım edebilme ve onlara destek olma becerimden hoşnutum.	1	2	3	4	5

EK-2: ETİK KURULU KARARI

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU KARAR SURETİ

Toplantı Tarihi : 04.02.2022
Toplantının Yeri: Nişantaşı Üniversitesi Toplantı Odası
Toplantı Sayısı : 2022/2

Toplantıya Katılanlar:

Prof. Dr. Uğur YOZGAT	Başkan
Doç. Dr. Umut BAŞOĞLU	Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Yılmaz GÖBENEZ	Üye
Prof. Dr. Ömer Cüneyt BİNATLI	Üye
Prof. Dr. Ahmet İrfan YÜKLER	Üye
Prof. Dr. Serkan KESKİN	Üye
Öğr. Gör. Erkul BULUT	Üye
Demet ÖVELEK	Raportör

Gündem:

Gündem 15. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji (Tezli) programı öğrencisi Seval Gürsoy'un "Lise Öğrencilerinde Kimlik Yönelimleri, Bağlanma Stilleri ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler" çalışmasının görüşülmesi.

Kararlar:

Karar 15. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji (Tezli) programı öğrencisi Seval Gürsoy'un "Lise Öğrencilerinde Kimlik Yönelimleri, Bağlanma Stilleri ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler" çalışması görüşüldü. Yapılan görüşmede çalışmanın **uygunluğuna** oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Uğur YOZGAT

Başkan